

”Miksi nainen ei vain lähde?”

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta ja sosiaalityön mahdollisuuksista auttaa yksilöllisellä ja rakenteellisella tasolla sukupuolinäkökulma huomioiden

Julianne Arviranta & Kia Hopeavuori

Y28106635 & Y28104146

Pro gradu -tutkielma

Syksy 2025

Tarja Orjasniemi

Sosiaalityö

Lapin Yliopisto

jarviran@ulapland.fi & khopeavu@ulapland.fi

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Miksi nainen ei vain lähde?” Kuvaileva kirjallisuuskatsaus naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta ja sosiaalityön mahdollisuuksista auttaa yksilöllisellä ja rakenteellisella tasolla sukupuolinäkökulma huomioiden?

Tekijät: Kia Hopeavuori & Julianne Arviranta

Koulutusohjelma: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: 103

Vuosi: Syksy 2025

Tiivistelmä

Tutkimuksessa tarkastelemme sosiaalityön mahdollisuuksia auttaa yksilöllisellä ja rakenteellisella tasolla sukupuolinäkökulma huomioiden naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan uhreja. Tutkimuksemme on suunnattu kaikille parisuhdeväkivallan parissa työskenteleville sosiaalityöntekijöille ja muille siitä kiinnostuneille.

Tutkimus on kuvailevana kirjallisuuskatsauksena toteutettu laadullinen tutkimus, jossa analyysimenetelmänä hyödynnetään sisällönanalyysiä. Tutkimuksessa käytettävä lähdeaineisto monipuolinen ja laaja. Tutkimuskysymyksemme ovat: Miten sukupuoli näkökulma otetaan huomioon naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan työskentelyssä? Millaisia mahdollisuuksia sosiaalityöllä on vaikuttaa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan rakenteellisella tasolla? Miten sosiaalityö voi auttaa parisuhdeväkivaltaa kohdanneita naisia käytännön asiakastyössä?

Tutkimuksemme pohjalta naisiin kohdistuva väkivalta näyttäytyy monimutkaisena ilmiönä, jota rakenteet ylläpitävät. Siihen ei ole olemassa yksinkertaisia ratkaisuja. Rakenteellinen ja feministinen sosiaalityö tarjoaa tärkeitä näkökulmia. Ne auttavat tarkastelemaan väkivaltaa laajemmin kuin vain yksilön tai perheen sisäisenä ongelmana. On tärkeää ymmärtää yhteiskunnallisia valtasuhteita, normeja ja eriarvoisuutta, jotta voidaan vaikuttaa väkivallan seurausten lisäksi sen syihin. Feministinen näkökulma nostaa työskentelyn keskiöön naislähtöisyyden. Työn keskeisenä tuloksena nousi esiin se, että on tärkeää kunnioittaa naisten itsemääräämisoikeutta ja asettaa työskentelyn tavoitteet naisten tarpeista ja toiveista käsin.

Parisuhdeväkivallan dynamiikkaa voi olla vaikeaa ymmärtää uhreille kuin ulkopuolisellekin, sillä suhteen kiinnipitävät voimat ja ristiriitaiset tunteet tekevät irtautumisen haastavaksi. Tästä syystä ongelmaan tarvitaan kattavaa tukea ja herkkyyttä sekä yksilötasolla että yhteiskunnallisissa toimenpiteissä. Yksilötason auttamisen keinoissa korostuivat sosiaalisten suhteiden tukeminen, fyysisen turvallisuuden järjestäminen, taloudellinen tuki ja psykososiaalinen tuki.

Avainsanat: Rakenteellinen sosiaalityö, sukupuolittunut väkivalta, naisiin kohdistuva väkivalta, feministinen teoria, auttaminen

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Parisuhdeväkivalta ja sukupuoli.....	5
2.1 Parisuhdeväkivalta ja sen muodot	5
2.2 Sukupuolen määritelmä	10
2.3 Sukupuolittunut väkivalta.....	13
3. Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ilmiönä	19
3.1 Sukupuolittunut vallankäyttö ja väkivalta miehen keinona parisuhteessa	19
3.2 Väkivallan vaikutukset ja esteet irtautumiselle	24
4 Tutkimuksen toteutus	30
4.1 Tutkimustehtävä ja metodologia.....	30
4.2 Aineiston hankinta	33
4.3 Aineiston analyysi.....	42
4.4 Tutkimuseettiset kysymykset.....	45
5 Feministinen ja rakenteellinen sosiaalityö naisiin kohdistuvan väkivallan työssä	47
5.1 Feministinen sosiaalityön teoria ja naisiin kohdistuva väkivalta	47
5.2 Rakenteellinen sosiaalityö ja väkivallan kohtaaminen käytännössä	54
5.3 Lainsäädäntö, palvelurakenteet ja rakenteellinen väkivallan torjunta	60
6 Sosiaalityön auttaminen yksilötasolla	64
6.1 Sukupuolen huomioiva sosiaalityö väkivallan kokijan tukena.....	64
6.2 Väkivallan kohtaaminen sosiaalityössä – tunnistamisen, puheeksi ottamisen ja tuen merkitys	69
6.3 Parisuhdeväkivallan kokijan kokonaisvaltainen tukeminen: turvallisuuden, toimijuuden ja toipumisen edellytykset	73
6.4 Väkivallan tekijätyö ja moniammatillinen yhteistyö.....	82
7 Yhteenveto & Pohdinta	88
Lähteet.....	95

1 Johdanto

”Mies tappoi naisystävänsä kanit, kuristi hänet tajuttomaksi, leikkasi sormenpään veitsellä ja piti vankina viikkokausia” (Iltasanomat 2025).

”Järkyttävä teko Seinäjoella: 12-vuotias oli paikalla, kun isä teloitti perheenäidin” (Iltalehti 2025).

Parisuhdeväkivallan yleisyys on ollut viime aikoina esillä mediassa. Edellä mainitut ovat esimerkkejä uutisista, jotka koskevat naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Nämä ovat vain kaksi esimerkkiä lukuisista tapauksista, joista uutisoitiin pelkästään vuoden 2025 aikana. Uutiset kertovat karulla tavalla siitä, miten naisiin kohdistuvaa väkivaltaa esiintyy. UN Womenin mukaan naisiin kohdistuva väkivalta on arkipäivää joka puolella maailmaa. Sitä tapahtuu kouluissa, kotona, julkisissa tiloissa, verkossa ja työpaikoilla. Naisille ja tytöille turvallisia paikkoja ei juurikaan ole. Maailmassa joka kolmas nainen on kohdannut seksuaalista tai fyysistä väkivaltaa. Naisia tapetaan väkivallan seurauksena läheistensä käsissä joka kymmenes minuutti. Esimerkiksi Naisten linjan (2025) tiedotteen mukaan Suomi on Euroopan unionin väkivaltaisimman maan naisille – jopa 53 prosenttia Suomessa asuvista naisista lähisuhdeväkivaltaa. Tiedotteen mukaan Suomessa on jo tänä vuonna kuollut viisitoista naisten miehen surmaamana.

Ranskassa Gisele Pelicot joutui kymmenen vuoden aikana jopa 50 miehen raiskaamaksi. Raiskaukset järjesti hänen oma aviomiehensä. Aviomies huumasi vaimoaan ja kauppassi häntä netissä toisille miehille. Jotkut raiskauksista myös kuvattiin videolle. Vaimonsa kauppaamisen ja huumaamisen lisäksi aviomies itse raiskasi vaimoaan säännöllisesti. Useat raiskaajista eivät edes käyttäneet kondomia ja uhri saikin neljä seksitautia. Pariskunta oli yhdessä vuosikymmeniä ja heillä oli useita lapsiakin yhdessä. (Iltalehti 2024.)

”Mies ampui raskaana ollutta naisystävänsä kolme kertaa keskellä vilkasta Hämeenkatua ja pakeni paikalta” (Iltalehti 2025). Iltalehden (2025) mukaan uhri ja mies alkoivat seurustella, ja pian uhri tuli raskaaksi miehelle. Uutisen mukaan väkivalta alkoi pian suhteen alussa, ja nainen hakeutui turvaan äitinsä luokse, mutta palasi takaisin miehen luokse. Uhri yritti loppuun asti uskoa ja luottaa, että mies muuttuisi. Väkivallan jatkuessa uhri pakkasi tavaransa ja pakeni miestään lopulta turvakotiin. Mustasukkainen mies ei jättänyt häntä kuitenkaan rauhaan, vaan onnistui houkuttelemaan naisen tapaamiseen

tekaistulla syyllä. Tapaamisella mies ampui naista kolme kertaa keskellä vilkasta katua, ja uhri lyhyhistyi eikä mitään ollut enää tehtävissä.

Yllä olevat tapaukset ovat järkyttäviä esimerkkejä naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Ne kertovat naisiin kohdistuvan väkivallan vakavuudesta ja monimuotoisuudesta. Giselen tapaus oli äärimmäisen julma. Väkiältä jatkui pitkään ilman, että hän oli itse tietoinen kaikesta, mitä hänelle tehtiin. Erityisen huolestuttavaa on, että näinkin julmassa tapauksessa tekijänä oli henkilö, jonka olisi pitänyt olla se turvallinen ja luotettava läheinen. Tekijä käytti hyväkseen uhrin luottamusta ja heikentyntä mahdollisuutta puolustautua. Hän myös asetti vaimonsa alttiiksi monille terveydellisille riskeille. Tapaus tuo esiin, miten edes koti ei ole turvallinen paikka naiselle. Hälyttävää on se, kuinka paljon muita miehiä tekijä sai mukaan osallistumaan näin brutaaliin toimintaan. Kukaan heistä ei pysähtynyt kyseenalaistamaan tilannetta tai puuttumaan siihen. Tällainen vaikeneminen ja asian hyväksyntä heijastavat laajempia, haitallisia sukupuolirooleja ja patriarkaalisia rakenteita, jotka mahdollistavat ja oikeuttavat väkivallan naisia kohtaan. Se kertoo yhteiskunnassa elävistä asenteista, joissa miehille annetaan valtaa muiden kustannuksella, joissa väkivallan kohteeksi joutuvat naiset jäävät usein ilman suojaa.

Hämeenkadun esimerkki kuvastaa, kuinka vaaralliseksi ja jopa kuolettavaksi parisuhdeväkivalta voi kärjistyä. Esimerkki kuvastaa parisuhdeväkivallan monimutkaisuutta ja kuinka vaikeaa uhrin voi olla irrottautua väkivaltaisesta suhteesta. Usein parisuhdeväkivallan tapauksista puhuttaessa kuulee kysymyksen ”miksei nainen vain lähde suhteesta?” ja tämä esimerkki tapaus kuvastaa sitä, että suhteesta lähteminen ei ole niin yksinkertaista ja se on jopa naiselle vaarallisinta aikaa. Pelkkä fyysisestä tilanteesta poistuminen ei välttämättä takaa naiselle turvallisuutta, jos tekijä jatkaa kontrollointia ja vainoa esimerkiksi yhteydenotoilla ja manipuloinnin keinoin.

Aihe on siis hyvin ajankohtainen ja relevantti. Vaikka eletään jo vuotta 2025 ja tietoisuus naisiin kohdistuvasta väkivallasta on lisääntynyt huomattavasti, se on yhä globaali ja vakava ongelma. Haitalliset asenteet ja rakenteet, jotka ylläpitävät väkivaltaa, ovat edelleen vahvasti läsnä yhteiskunnassa. Vuonna 2024 naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry teki kyselytutkimuksen koskien miesten asenteita naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan Suomessa. Tutkimuksen mukaan miehistä 90 % oli sitä mieltä, että naisiin kohdistuva väkiältä on aina väärin. Siltikin 25 % alle 35-vuotiaista olivat sitä mieltä, että naiset voivat ansaita heihin kohdistuvan väkivallan esimerkiksi pukeutumalla tietyllä tavalla. Lisäksi 50 % olivat sitä mieltä, että MeToon:n tapaiset liikkeet ovat uhka miesten

oikeuksille. Erityisesti nuorten miesten asenteet olivat naisia syyllistäviä ja väkivaltaa oikeuttavia. Tulokset olivat hyvin hälyttävät.

Valitsimme tutkimuksen aiheeksi naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan. Toteutimme tutkimuksen kuvailevana kirjallisuuskatsauksena käyttäen sisällönanalyysiä analyysimenetelmänä. Työmme teoriaosuudessa olemme keskittyneet taustoittamaan ilmiötä ja pyrimme avaamaan, mitä kaikkea se pitää sisällään. Tutkimusosuudessa siirrymme käsittelemään, miten sosiaalityö kohtaa tämän ilmiön. Käymme läpi sosiaalityön teoreettisen, käsitteellisen ja käytännön näkökulman kautta, miten sosiaalityö kohtaa sukupuolittuneen parisuhdeväkivallan.

Ensimmäisenä teoriaosuudessa perehdymme väkivallan ja sukupuolen käsitteisiin. Seuraavana avaamme sukupuolittuneen ja sukupuolistuneen väkivallan käsitteet ja avaamme väkivallan muotoutumista niiden kautta. Näiden jälkeen perehdymme parisuhdeväkivallan dynamiikkaan. Käymme läpi miksi miehet harjoittavat väkivaltaa naisia kohtaan ja miksi nainen ei lähde suhteesta sekä väkivallan seurauksia. On tärkeää ymmärtää väkivallan ilmiö ja sen juurisyyt, jotta siihen voidaan puuttua ja voidaan kehittää aidosti tehokkaita ennaltaehkäisy- ja puuttumisen keinoja. Neljännessä luvussa siirrymme esittelemään tutkimustehtävämme ja metodologian, aineiston keruun ja analyysin sekä pohdimme tutkimuksemme eettisiä lähtökotia.

Tutkimuksemme koskee sosiaalityön keinoja puuttua yksilö- ja rakenteellisella tasolla parisuhdeväkivaltaan ja miten sukupuoli tulisi huomioida siinä. Tähän paneudumme viidennessä ja kuudennessa luvussa, joissa pyrimme vastaamaan tutkimuskysymyksiin: 1. Miten sukupuoli näkökulma otetaan huomioon naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan työskentelyssä? 2. Millaisia mahdollisuuksia sosiaalityöllä on vaikuttaa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan rakenteellisella tasolla? ja 3. Miten sosiaalityö voi auttaa parisuhdeväkivaltaa kohdanneita naisia käytännön asiakastyössä? Siitä syystä päätimme ottaa tutkimukseen mukaan feministisen sosiaalityön teorian, koska se kietoutuu keskeisesti meidän tutkimuksemme aiheeseen. Lisäksi intersektionaalisuuden käsite kietoutuu merkittävällä tavalla feministiseen ja rakenteelliseen sosiaalityöhön, joten perehdymme myös siihen. Lähdemme liikkeelle feministisen sosiaalityön teoriasta, josta siirrymme rakenteelliseen sosiaalityöhön ja miten ne istuvat väkivaltatyöhön. Seuraava osio käsittelee yksilötason auttamisen keinoja. Lopussa vedämme yhteen teoria- ja tutkimusosuuden keskeisimmät löydökset ja esitämme pohdintamme.

Aiheen valinta oli meille luonnollinen ja helppo. Olemme molemmat kiinnostuneita naisten asemasta yhteiskunnassa, naisten oikeuksista, väkivallan sukupuolittuneesta luonteesta ja naisiin kohdistuvan väkivallan juurisyyistä. Naisiin kohdistuva väkivalta on vakava yhteiskunnallinen ongelma, joka liittyy läheisesti valtasuhteisiin, rakenteelliseen eriarvoisuuteen ja kulttuurisiin sukupuolinormeihin – ilmiöihin, joiden ymmärtäminen on keskeistä sosiaalityössä (Husso 2003, 68). Teimme aiemmin yhdessä kandidaatintutkielman lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Työ sai meidät kiinnostumaan aiheesta entistä enemmän ja toimi inspiraationa pro gradu aiheeseen. Halusimme laajentaa ymmärrystämme ja osaamistamme sukupuolittuneesta väkivallasta ilmiönä. Olemme kumpikin valinneet opintojemme aikana kurseja, jotka käsittelevät sukupuolta, väkivaltaa ja sosiaalityön roolia näiden teemojen parissa. Nämä opinnot ovat lisänneet ymmärrystämme sukupuolten välisestä epätasa-arvosta ja väkivallan monimuotoisista vaikutuksista yksilöön, perheeseen ja yhteiskuntaan. Valitsimme kurssien ja henkilökohtaisen kiinnostuksemme myötä meille on muodostunut vahva motivaatio tarkistella naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sosiaalityön näkökulmasta. Jos emme olisi itse valinneet kyseisen aihepiirin kurseja, ymmärryksemme väkivallasta ilmiönä olisi jäänyt hyvin vähäiseksi.

Sosiaalityöntekijät kohtaavat työssään usein parisuhdeväkivallan uhreja, ja haluaisimmekin tulevaisuudessa mahdollisesti suuntautua väkivaltatyöhön, jonka vuoksi koemme tärkeäksi lisätä omaa tietoisuuttamme aiheesta. Yleisesti ottaen sosiaalityöntekijöillä on hyvä olla sekä tietoa että taitoa toimia väkivalta ilmiön parissa ja tässä työssä pyrimme kokoamaan kattavan kokonaisuuden siitä, mitä väkivallasta ilmiönä ja auttamisen keinoista on tärkeää tietää. Työtä voisi ajatella eräänlaisena oppaana aiheesta kiinnostuneille sekä aiheen parissa työskenteleville. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu laajasti, ja tiedetään, että väkivallan ilmiö itsessään on hyvin sukupuolittunut ja meitä kiinnosti lähteä tutkimaan, miten sukupuoli otetaan ja tulisi ottaa huomioon myös väkivaltaan puuttuessa. Esimerkiksi Suomea on kritisoitu sukupuolineutraaleista toimintatavoista palveluissa, koska sukupuolineutraalit toimintatavat aiheuttavat niin sanotusti näennäisen tasa-arvon eli tilanteen, jossa sukupuolen erilaiset tarpeet ja kokemukset jätetään huomiotta, vaikka todellisuudessa väkivalta kohdistuu useammin naisiin ja sen seuraukset ovat naiselle vakavammat (Nyqvist 2004, 101).

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat lähisuhdeväkivalta, parisuhdeväkivalta, naisiin kohdistuva väkivalta, sukupuolittunut väkivalta, sukupuolistunut väkivalta, feministinen

sosiaalityö, rakenteellinen sosiaalityö. Terminologiassa sukupuolittunut väkivalta ja sukupuolistunut väkivalta kulkevat rinta rinnan, vaikka tarkoittavatkin hieman eri asiaa. Ne tarkoittavat hyvin samankaltaisia asioita, ja niitä käytetään joskus ristiin, mutta niillä on hienoinen sävyero. Sukupuolittuneella väkivallalla viitataan siihen, miten väkivallan teot eroavat sukupuolten välillä ja sukupuolistunut väkivalta viittaa siihen, miten väkivalta vaikuttaa ja koetaan eri tavalla sukupuolten välillä. Tekstissä käytämme molempia ilmaisuja. Tarkastelemme aihetta kansainvälisesti käyttäen paljon kansainvälisistä aineistoa, mutta käytämme paljon esimerkkejä Suomesta ja vertailemme asioita Suomen kontekstiin. Emme kuitenkaan rajanneet tutkimustamme maantieteellisesti vain Suomeen, koska halusimme saada aiheesta paljon laajemman kuvan.

2 Parisuhdeväkivalta ja sukupuoli

2.1 Parisuhdeväkivalta ja sen muodot

Väkivaltaa kohdataan ja sitä kulutetaan päivittäin. Väkivalta, erityisesti intiimeissä suhteissa onkin viihteen ja median vakituinen aihepiiri. (Ronkainen & Näre 2008, 7.) Voimme kuvata väkivaltaa monin tavoin. Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan väkivalta tarkoittaa sitä, kun ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen, ihmisryhmään tai yhteisöön kohdistuu fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka voi johtaa tai johtaa psyykkisen tai fyysisen vamman syntymiseen tai jopa kuolemaan. (Siukola 2014, 10.) Väkivalta voidaan nähdä pelottelun, kontrollin tai pakottamisen kautta toteuttavaksi fyysiseksi voimankäytöksi toista kohtaan vastoin tämän tahtoa. Laajemmin määriteltynä väkivallassa on kyse jokaisesta toiseen henkilöön tämän toiveiden vastaisesti kohdistetusta teosta, joka vahingoittaa, aiheuttaa kärsimystä, pelkoa tai estää henkilön oman tahdon mukaista toimintaa. (Kaittila & Nyqvist 2014, 263.) Kyky väkivallan tekemiseen on universaalia, ihmisenä olemiseen liittyvää (Ronkainen & Näre 2008, 14).

Väkivalta jakautuu moniin eri muotoihin ja usein nämä eri muodot esiintyvät yhdessä (Riski 2009, 25). Väkivallan muotoja ovat fyysinen, henkinen, taloudellinen, seksuaalinen, uskonnollinen, digitaalinen ja kunniaan liittyvä väkivalta. Fyysinen väkivalta rikkoo ihmisen perusoikeuksia ja loukkaa ruumiillista koskemattomuutta. Fyysinen väkivalta voi ilmetä esimerkiksi ravisteluna, tönimisenä, potkimisena,

lyömisenä, puremisena, hakkaamisena ja kuristamisena. Fyysiseksi väkivallaksi katsotaan esimerkiksi syömisen tai nukkumisen estäminen, avun antamatta jättäminen loukkaantumisen yhteydessä, henkilön lukitseminen ulko- tai sisätiloihin vastoin hänen tahtoaan sekä vapauden rajoittaminen siten, ettei hän voi poistua tilanteesta. (Hietämäki ym. 2023, 121.) Usein fyysisen väkivallan teko täyttää rikoksen tunnusmerkistön ja viranomaisilla on velvollisuus puuttua siihen (Tasala, n.d.).

Kaikkiin väkivallan muotoihin sisältyy aina henkistä väkivaltaa (Piippo, 2022, 39). Henkisessä väkivallassa käytetään hyväksi toisen epävarmuutta, luonteenpiirteitä ja haavoittuvuutta (Hietämäki ym. 2023, 118). Henkistä väkivaltaa on esimerkiksi määrääminen, alistaminen, halventaminen ja nöyryyttäminen. Verbaalinen nimittely, sosiaalinen eristäminen, taloudellinen alistaminen, mielipiteiden ilmaisemisen ja pukeutumisen kontrolli sekä fyysisellä väkivallalla uhkaaminen luetaan kuuluvan henkiseen väkivaltaan. Henkiseen väkivaltaan sisältyy nukkumisen estäminen, huutaminen, painostaminen, tavaroiden rikkominen tai heittäminen, pelotteleminen ja opiskelun tai työnteon estäminen. Vakavimmaksi väkivallan muodoksi koetaan juuri henkinen väkivalta, vaikka se ei jätä näkyviä jälkiä. Henkinen väkivalta vaikuttaa ihmisen psyykkiseen hyvinvointiin ja voi tehdä jopa ”hulluksi”. (Ojuri 2004, 20; Tasala, n.d.)

Taloudellinen väkivalta on itsenäinen väkivallan muoto, mutta se on yhteydessä muihin väkivallan muotoihin. Se on keino kontrolloida väkivallan kohdetta talouteen liittyviä asioita hyväksi käyttäen. (Kaittila & Nyqvist 2014, 262; Hietämäki ym. 2023, 120.) Taloudellista väkivaltaa on taloudellisilla asioilla kiristäminen tai painostaminen, toisen nimissä ostaminen, toisen pankkitunnuksien luvaton käyttö, toisen omaisuuden särkeminen, itsenäisen rahankäytön estäminen ja taloudellinen hyväksikäyttäminen (Tasala, n.d.). Se voi tarkoittaa toisen velkakierteeseen saattamista, omaisuuden varastamista sekä kieltäytymistä maksamasta elatusmaksuja. Siihen kuuluu myös työssäkäynnin rajoittaminen, ja eron jälkeinen taloudellinen väkivalta. Tilanteet, joissa toinen salaa omaa varallisuuttaan koskevia tietoja lasketaan kuuluvan taloudelliseen väkivaltaan. Esimerkiksi parisuhteessa toinen osapuoli voi olla tietämätön velkaantumisesta, mikä kuitenkin vaikuttaa ajan myötä molempien hyvinvointiin. Taloudellisen väkivallan taustalla voidaan nähdä välittömän oman taloudellisen hyödyn tavoittelu sekä pyrkimys kontrolloida ja vahingoittaa toista taloudellisesti. Nämä kaksi lähtökohtaa voivat esiintyä väkivallan syinä erikseen ja yhdessä. Taloudellisella väkivallalla on monia kielteisiä seurauksia sen kokijoina joutuneille. Sen seuraukset näkyvät taloudellisessa tilanteessa, henkilökohtaisessa pääomassa sekä psyykkisessä ja

fyysisessä terveydentilassa. Taloudelliseen tilanteeseen liittyvät seuraukset viittaavat taloudenhallinnan heikkenemiseen ja käytettävissä olevien rahojen vähentymiseen. (Kaaitila & Nyqvist 2014, 268–270.)

Seksuaaliväkivaltaa tehdään kaikissa maissa ja kaikissa ihmisryhmissä. Seksuaaliväkivaltaa tapahtuu seksuaali- ja parisuhteissa, kasvokkaisissa kohtaamisissa ja internetissä. Sitä käytetään usein jopa sodankäynnin välineenä sodissa. Seksuaaliväkivalta määritellään väkivallaksi, joka ilmenee yksilön seksuaalisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden tahallisen loukkauksena. (Bildjuchkin 2023, 11.) Siihen kuuluu seksiin tai seksuaalisiin tekoihin painostamista, nöyryyttäviin seksuaalisiin tekoihin pakottamista, luvatta koskettelua, seksuaalisen materiaalin levittämistä tai raiskaus (Tasala, n.d.). Seksuaalinen hyväksikäyttö ja raiskaus ovat seksuaalisuuteen kohdistuvia tekoja, joilla vahingoitetaan ihmisen henkilökohtaisempia ja herkempiä alueita (Honkatukia & Pösö 2004, 142). Seksuaaliväkivalta on vaikeasti tunnistettavaa ja se kytkeytyy yleensä muihin väkivallan muotoihin. Vain murto-osa seksuaaliväkivallan tapauksista tulee poliisin tietoon. (Hietämäki ym. 2023, 104, 108.)

Teknologian kehitys ja digitaaliset laitteet muuttavat väkivallan tekotapoja ja sen seurauksia. Digitaalisuus ja teknologia tarjoaa runsaasti eri keinoja häpäistä, pelotella, kontrolloida, eristää ja rankaista väkivallan uhria. Digitaalisen väkivallan keinoja ovat muun muassa toisen viestien lukeminen salaa, jatkuva soittelu ja viestittely ja suuttuminen, jos toinen ei heti vastaa. Digitaaliseen väkivaltaan sisältyy myös toisen tillille murtautuminen tai tilien salasanojen vaatiminen, pelottavien tai loukkaavien viestien lähettäminen, uhrin asioiden julkaiseminen sosiaaliseen mediaan, uhrin sosiaalisen median käytön kontrolloiminen, ei toivottujen alastonkuvien lähettäminen uhrille ja samanlaisten vaatiminen. Muita digitaalisen väkivallan esimerkkejä on uhrin seuraaminen sijaintitietojen avulla, vakoiluohjelmien asentaminen laitteille, salaa tai ilman lupaa kuvaaminen, teknologian käytön rajoittaminen ja puhelu-, sivuhistorian ja ylipäättään laitteen käytön vahtiminen. (Naistenlinja 2014.) Tiivistetysti digitaalisen väkivalta on ihmisen tarkkailua, loukkaamista, kontrolloimista ja vahingoittamista tietojen ja viestintäteknologian välityksellä (Hietämäki ym. 2023, 123). Digitaalisen väkivallan tunnistaminen voi olla tosi haasteellista.

Uskonnollinen väkivalta on myös yksi väkivallan muodoista. Uskonnollinen väkivalta voi olla esimerkiksi sitä, että toiselle tehtyä väkivaltaa yritetään mitätöidä vetoamalla uskonnollisiin periaatteisiin. Se voi olla hengellistä mitätöintiä, uskontoon väkisin

käännyttämistä tai sitä, että pakotetaan väkivallan kohteena ollut henkilö antamaan anteeksi tai vedotaan perinteisiin. Uskonnolliseen väkivaltaan liittyy myös yksittäisten henkilöiden tai yhteisöjen käyttämä hengellinen väkivalta tai kontrolli, joka voi ilmentyä yksilön omien valintojen tai oman harkinnan mitätöimisenä tai rajoittamisena. Lisäksi uskontoa voidaan käyttää henkilön pelottelemiseen esimerkiksi siten, että sanotaan jumalan rankaisevan, jos henkilö ei tee jotain vaadittua asiaa. (Tasala, n.d.) Uskonto ei niinkään ole väkivallan syy, vaan sitä käytetään väkivallan välineenä (Lidman 2015).

Kunniaan liittyvä väkivalta voi ilmetä yhteisöllisenä väkivaltana, naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisena, tiukkana sosiaalisena rajoittamisena, pakottavana kontrollina, pakkoavioliittona, eron estämisenä tai muuna fyysisenä tai henkisenä väkivaltana (Tasala, n.d.). Keskeisiä tekijöitä kunniaan liittyvässä väkivallassa ovat patriarkaalisen hierarkian ja sukupuolittuneiden seksuaalinormien keskeisyys, kunnian korostunut merkitys ja sen kääntöpuolena häpeän pelko, väkivallan sallittavuus tietyissä tilanteissa ja kollektiivisten arvojen hallitsevuus suhteessa yksilön päätösvaltaan. Monesti kunniaan liittyvä väkivalta ajatellaan kuuluvan haitallisiin perinteisiin tai ne voidaan nähdä myös rinnakkaiskäsitteinä, jotka selittävät toisiaan. Kunniaväkivalta on ilmiönä globaali. Se johtuu kulttuurisista rakenteista ja käytänteistä, kuten uskomuksista ja tavoista, jotka puoltavat naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Kunniaväkivalta ei ole uskontoon sidonnainen. Tiivistetysti se on äärimmäinen keino suojella yhteisön keskeisiä arvoja ja ihanteita, jotka määrittävät sen jäsenten käsityksen hyvästä elämästä. (Lidman 2015.)

Yllä on kuvattu väkivallan eri muotoja, joista korostuu väkivallan moniulotteisuus eli kyse on paljon muustakin kuin fyysisestä väkivallasta (Ojuri 2004, 21). Kaikki nämä edellä mainitut väkivallan muodot sisältyvät lähisuhdeväkivaltaan. Lähisuhdeväkivalta tarkoittaa kokonaisuutta, jossa väkivallan eri tekotavat ja muodot vaihtelevat. Lähisuhdeväkivaltaa on sellainen väkivalta, jossa tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani, perheenjäsen tai muu läheinen henkilö. Sen uhriksi voi joutua kuka tahansa iästä tai sukupuolesta riippumatta. Lähisuhdeväkivalta on muihin väkivallan muotoihin verrattuna erityinen niin kokemuksen, väkivallan muodon ja rikoksen näkökulmasta. Suomessa lähisuhdeväkivalta on tosi yleistä. Suomalaisista jokainen tuntee sellaisen henkilön, joka on tälläkin hetkellä lähisuhdeväkivallan uhri tai on joskus ollut. Väkivallan kokemukset harvoin näkyvät ulkopuolisille. Lähisuhdeväkivaltaan liittyy paljon syyllisyyttä, häpeää ja vaikenemista eikä sitä aina ajatella samalla tavalla rikokseksi kuin tuntemattoman tekemä väkivalta, joten ne eivät aina tule viranomaisten tai ulkopuolisten

ihmistien tietoon. Läheisistä suhteista ei voi tehdä tyhjentävää listaa, mutta tunnepitoinen sitoutuminen on lähisuhteissa se tyypillinen tekijä. (Siukola 2014, 10; Tasala, n.d.)

Parisuhdeväkivalta on osa lähisuhdeväkivaltaa (Hietämäki ym. 2023, 104). Parisuhdeväkivallassa tekijänä on nykyinen tai entinen kumppani. Tekijänä on läheinen henkilö, jonka kanssa jakaa tai on jakanut arjen. Suhde väkivallan tekijän ja uhrin välillä voi olla kontrolliin ja väkivaltaan perustuva valtasuhde, mutta yhtä aikaa heidän välillään on voimakas tunneside. (Siukola 2014, 10.) Parisuhdeväkivallan kokija elää jatkuvassa traumaattisessa tilanteessa eli parisuhdeväkivalta ei ole sitä kokevalle vain yksittäisiä tapahtumia ja tilanteita. Se on ihmiselle erityisen traumaattinen kokemus, koska siinä tekijänä on läheinen ihminen. Se on enemmän traumatisoivaa kuin vaikka tuntemattoman tekemä väkivalta. (Tasala, n.d.) Siinä keskeistä on valta-asetelman epätasapaino, jossa väkivaltaa käyttävä osapuoli pyrkii alistamaan ja kontrolloimaan toista osapuolta. Tässä tutkielmassa keskitytään parisuhdeväkivaltaan.

Parisuhdeväkivallassa kyse on siis nykyisen tai entisen kumppanin tekemästä väkivallasta. Väkivalta ei yleensä pääty eroon, vaan on todennäköistä, että eron jälkeen väkivalta jatkuu. Ero on väkivallan tekijälle kriisin paikka, joka on tottunut turvautumaan parisuhteessa väkivaltaan. Usein tämä kumppani haluaa säilyttää kontrollin ja valtaasemansa suhteessa toiseen eron jälkeenkin. Vainoaminen on tyypillinen henkisen väkivallan muoto, mitä tapahtuu eron jälkeen. Eron jälkeinen vainoaminen määritellään tavoittelunsuuntautuneeksi ja intensiiviseksi käytökseksi toista kohtaan. Se koostuu entisen kumppanin toistuvista toimista, jotka kohde kokee uhkaaviksi, ahdistaviksi ja häiritseviksi. Vainoaminen voi sisältää erilaisia ei-väkivaltaisia tai väkivaltaisia tekoja, kuten tarkkailemista, seuraamista kadulla, uhkaavien viestien lähettämistä tai pyörimistä kohteen kodin lähellä. Vainoajan teot herättävät pelkoa, henkistä kärsimystä sekä sosiaalista ja fyysistä haittaa uhrille. Parisuhteen jälkeisestä vainosta tekee erityisen haavoittavaa se, että vainoaja tuntee entisen kumppaninsa lähipiiriä, ja hänellä on käytössään hyvin yksityiskohtaista ja henkilökohtaista tietoa, joka vaikeuttaa vainolta suojautumista. Vaino voi jatkuessaan kehittyä fyysiseksi väkivallaksi ja pahimmassa tapauksessa eron jälkeinen väkivalta aiheuttaa hengenvaarallisen uhan. Eron jälkeinen vainoaminen aiheuttaa uhrille tappavan väkivallan riskin. (Nikupeteri 2017; Hietämäki ym. 2023, 120.)

2.2 Sukupuolen määritelmä

Yhteiskunnassa sukupuolella on merkitystä ja se toimii usein yhtenä merkittävimmistä erottelevista tekijöistä. Sukupuoli on muiden keskeisten erojen, kuten iän, luokan, rodun, etnisyyden ja seksuaalisen suuntautumisen tavoin osoittautunut jäsentämisen tavaksi yhteiskunnassa. (Keskinen 2004, 23.) Sukupuolilla on eriytyneet lähtökohdat elämälle ja omat sosiaaliset tilansa. Se määrittää ihmistä sekä sitä, mitä hänen odotetaan elämässään tekevän. Se vaikuttaa siihen, millaisia rooleja yksilölle on tarjolla ja millaisia valintoja pidetään mahdollisina ja hyväksyttävänä. (Lidman 2015.)

Henkilöt ovat tapana on jakaa kahteen sukupuoliluokkaan eli poika tai mies ja tyttö tai nainen. Sukupuolen vastakkaisuuteen perustuvaa jakoa on perusteltu fyysisillä eroilla. (Rossi 2020, 23.) Luokittelemalla ihmiset kahteen luokkaan mies ja nainen, voi sanoa, että ero perustuu yksinkertaiseen biologiaan eli he näyttävät erilaisilta ja heillä on erilaiset sukupuolielimet (Lips 2018, 17). Nimeämme itsemme ja toiset biologisen syntymäsuupuolen mukaisesti. Sukupuoli on kuitenkin monimuotoinen eli se ei ole vain biologinen ominaisuus, vaan se on myös sosiaalinen, psyykinen ja aistinen kokemus. Biologinen sukupuolikin muodostuu useasta osa-alueesta, kuten anatominen, geneettinen ja hormonaalinen sukupuoli. (Vilka 2010, 17–18.) Se, mitä pidämme sukupuolena tai ymmärrämme sukupuoleksi, muodostuu henkilökohtaisten fysiologis-anatomisen ruumiin ja psyyken sekä ruumista ympäröivän yhteisön ja kulttuuri kohtaamisissa. Sukupuolen muotoutuminen on koko elämän kestävä vuorovaikutteinen prosessi. (Husso 2003, 80.)

Sosiaalinen sukupuoli viittaa sukupuolen persoonallisiin, sosiaalisiin, kokemuksellisiin ja kulttuurisiin ominaisuuksiin. Se on kokemus ja tunne omasta sukupuolesta. Jokainen kokee oman sukupuolensa ja mieheydensä tai naiseutensa itselleen ominaisella tavalla. Kyse on myös siitä, miten sukupuoli tehdään näkyväksi niin itselle kuin muille: millä tavoin se ilmenee arjessa ja vuorovaikutuksessa. Tämä näkyvyys rakentuu käyttäytymiseen liittyvien piirteiden, kuten pukeutumisen, puhutavan, eleiden, ilmeiden ja tyylin kautta. Yksilön omaksumat tavat voivat vastata hänen biologista sukupuoltaan – tai poiketa siitä. Henkilö voi kokea sosiaalisen sukupuolensa toiseksi kuin hänen biologinen sukupuolensa on. (Vilka 2010, 18–19.) Naisia ja miehiä määritteleviä biologisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia ei voida selkeästi kuitenkaan erottaa toisistaan, sillä biologinen tosiasia on, että naiset voivat tulla raskaaksi, auttaa muokkaamaan sosiaalisia odotuksia naisista. Miesten biologisesti pohjautuvaa taipumusta vahvempaan ja

suurempaan vartaloon lisäävät sosiaaliset normit, jotka kannustavat miehiä työskentelemään vahvuuden eteen. (Lips 2018, 17.)

Yhteiskunnassa meiltä odotetaan toimivan niin sanotun luonnollisen sukupuoli luokan mukaisesti. Sukupuolen ajatellaan ohjaavan sitä, miten toimimme maailmassa, ja usein uskomme sen selittävän yksilön käyttäytymistä, mielipiteitä ja arvoja. Tällainen ajattelutapa perustuu sukupuolistereotyyppioihin, joissa ihmisen ominaisuudet ja toimintatavat tulkitaan sen sukupuoliryhmän perusteella, johon hänen katsotaan kuuluvan – jaotellen ihmiset yksiselitteisesti joko miehiksi tai naisiksi. Stereotyyppinen ajattelu ohjaa vahvasti sitä, millaisia meidän odotetaan olevan, mitä saamme haluta ja miten voimme elää oman kulttuurimme sisällä. Naisille ja miehille määritellään kulttuurisesti ”sopivat” eleet, ilmeet, kehon kieli, puhuvat ja jopa tavat ilmaista haluja ja tarpeita. Sukupuolittuneita käsityksiä ja stereotyyppioita rakennetaan ja ylläpidetään monilla elämänalueilla: perheissä, varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja koulutusjärjestelmissä, mutta myös mediassa, populaarikulttuurissa, urheilussa sekä tieteellisessä tutkimuksessa. Näiden rakenteiden kautta syntyy vahva kuva siitä, miten miehen ja naisen oletetaan käyttäytyvän ja millaisia heidän tulisi olla. Sosiaalisilla rakenteilla onkin merkittävä rooli siinä, miten yksilö kasvatetaan ottamaan vastaan miehen tai naisen rooli. (Vilka 2010, 19, 111–113.) Jo varhaisessa lapsuudessa opitaan ilmaisemaan tunteita sukupuolen mukaisesti (Petrelius 2005, 46). Lapset tunnistavat nopeasti sukupuolikategoriat ja oppivat yhdistämään niihin sopivat toiminnot, esineet ja käyttäytymistavat. Heille opetetaan, miten ”tytön tai ”pojan” kuuluu toimia ja miten omaa käyttäytymistä muokataan vastaamaan sukupuoleen liitettyjä odotuksia. (Lips 2018, 24.)

Harva kuitenkin edustaa yksiselitteisesti feminiinistä naista tai maskuliinista miestä (Vilka 2010, 17). Yksittäiset miehet ja naiset vaihtelevat suuresti siinä, kuinka lähellä he ovat yhteiskunnan maskuliinisuuden ja feminiinisuuden ihanteita (Lips 2018, 17). Jokainen mies ja nainen on yksilö, mutta yhteisön kannalta heidän nähdään edustavan ensisijaisesti juuri sukupuoltaan ja elämänvaihettaan. Yksilön moninaiset piirteet ja persoonallisuuden ulottuvuudet voivat jäädä sivuun, kun häntä tarkastellaan ensisijaisesti sukupuolensa kautta. Naiseen ja mieheen kohdistuneet oletukset, odotukset ja kontrollit ovat sukupuolittuneita. Naiseen kohdistetaan erilaisia odotuksia kuin mieheen. (Lidman 2015.)

Yhteiskunnassa arvostetaan usein miehiseksi miellettyä tapaa ilmaista asioita ja esiintyä (Petrelius 2005, 36). Monissa kulttuureissa miehille annetaan korkeamman aseman ja vallan rooli, ja maskuliiniseen käyttäytymiseen liitetään yleensä voimakkuus, kun taas

feminiiniseksi tulkittu käytös nähdään usein heikkoutena. Miehet ilmaisevat maskuliinisuuttaan esimerkiksi voiman kautta, kun taas naisilta odotetaan usein alistuvaa käytöstä. Näissä käsityksissä ei painoteta biologiaa tai anatomiaan, vaan korostetaan sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön suoraa vaikutusta naisten ja miesten käyttäytymiseen. Kun yhteiskunta sijoittaa miehille voimakkaampia ja arvokkaampia rooleja ja naisille vähemmän vaikutusvaltaisia, miehillä on taipumus omaksua hallitsevampaa ja kontrolloivampaa käytöstä, kun taas naisille kehittyy usein alistuvampaa ja yhteistyökykyisempää käyttäytymistä. (Lips 2018, 28, 48.)

On olemassa monenlaisia sukupuolittuneita erotteluita, joiden kautta ylläpidetään käsitystä miehistä ja naisista erilaisiin tehtäviin soveltuvina toimijoina. Naiseuteen liitetään usein huolenpidon vastuu, toisten tarpeisiin vastaaminen sekä taipumus uhrautua muiden hyväksi. Naiselliset ajattelutavat korostavat ihmissuhteita, kokemusten erityisyyttä ja emootioiden merkitystä. (Petrelius 2004, 55–60.) Erityisesti roolit äitinä, tyttärenä ja vaimona rakentavat perinteistä naisten identiteettiä (Lidman 2015). Naisia pidetään yleisesti empaattisempina, sosiaalisempina ja tunneherkempinä kuin miehiä. Tässä ajattelussa emotionaalisuus liitetään naiseuteen ja rationaalisuus miehisyteen. Miehisinä ominaisuuksina pidetään realismia, jäykkyyttä ja kykyä päätöksentekoon. Miehiä pidetään vallanhaluisempina, voimakkaampina, teknisesti suuntautuneempia ja aggressiivisempina kuin naisia. (Petrelius 2005, 34–36; Vilka 2010, 113) Tällaiset vastakkainasettelut eivät perustu yksilön todellisiin ominaisuuksiin, vaan kulttuurisesti rakentuneisiin käsityksiin siitä, mitä ”nainen ja ”mies” merkitsevät.

Sukupuolta ja valtasuhteita on tarkasteltu patriarkaatin käsitelleen avulla, jolla viitataan miesten ylivallan rakenteisiin yhteiskunnassa (Kantola 2020, 82). Patriarkalisessa kulttuurissa eriytyneet sukupuoliroolit ja niihin liittyvät yhteisölliset odotukset asettavat naisen usein alistaiseen asemaan. Samalla korostuvat siveyteen ja kunniallisuuteen liittyvät ihanteet. ”Hyvä tyttö” nähdään viattomana ja koskemattomana, jonka odotetaan säilyttävän puhtautensa aviopuolisolleen. ”Hyvä vaimo” puolestaan huolehtii kodista, synnyttää lapsia ja pysyy puolisolleen uskollisena. Näistä ihanteista muodostuu ehdottomia päämääriä, jotka ohjaavat tyttöjen kasvua ja identiteettiä naisina. Tällaiset käsitykset eivät ole syntyneet tyhjästä, vaan niiden taustalla vaikuttaa vuosituhansien mittainen historia, jossa naista on kohdeltu miestä hyödyttävänä omaisuutena. (Lidman 2015.) Naisilla ei ole ollut samanlaisia mahdollisuuksia kuin miehillä, ja heidän toimijuuttaan on rajoitettu monin tavoin. Sukupuoli onkin kiinteästi kytköksissä vallan

jakautumiseen, ja sen käyttöön yhteiskunnassa. Valta on jakautunut epätasaisesti sukupuolten välillä. (Niemi ym. 2017.)

2.3 Sukupuolittunut väkivalta

Sukupuoli merkitsee naisille vaaraa ja väylää joutua väkivallan uhriksi (Laitinen 2004, 182). Väkivalta on sukupuolittunut ilmiö, mikä tarkoittaa, että sukupuolella on merkitystä sekä väkivallan toteutumisessa että sen kokemisessa. Esimerkiksi tilastot osoittavat, että miehet tekevät väkivaltaa useammin kuin naiset, ja naiset kokevat väkivaltaa usein eri tavoin tai eri tilanteissa kuin miehet. Väkivallan sukupuolistuneisuus tarkastelee sitä, miten sukupuolen merkitykset ja roolit jatkuvasti muovaavat väkivaltatilanteita, miten väkivallan uhrien ja tekijöiden asema määritellään oikeudessa ja avunhakutilanteissa sekä miten sukupuoli näkyy väkivallasta käytävässä julkisessa keskustelussa. Vaikka naisiin kohdistuvasta väkivallasta keskustellaan paljon, aihepiiri on edelleen jännitteinen. Julkinen keskustelu paljastaa, että väkivallan sukupuolistuneisuus herättää yhä vastusta ja kiistaa – myös tänä päivänä. (Niemi ym. 2017.) Käsitteet sukupuolittuneisuus ja sukupuolistuneisuus juontavat juurensa feministisestä tutkimuksesta, jossa korostetaan sukupuolen ja vallan välistä yhteyttä. Aivan, kuten väkivaltakin, sukupuoli nähdään osaksi yhteiskunnallisia valtarakenteita. Miesten ja naisten tavallisimmat tekemät ja kokemat väkivallan muodot eroavat toisistaan. Myös väkivallan tapahtumien tavalliset kontekstit poikkeavat toisistaan ja ovat siten tavalla tai toisella sukupuolistuneita. Esimerkiksi naiset kokevat useimmiten väkivaltaa kotona oman kumppanin toimesta, kun taas miehet kokevat väkivaltaa julkisilla paikoilla tai kaveriporukoissa. (Ronkainen 2017.)

Naisia kuolee joka päivä miesten väkivallan seurauksena. Lähisuhdeväkivalta, johon parisuhdeväkivaltakin sisältyy, on maailmanlaajuisesti yleisin naisten kuolinsyy. (Wilcox ym. 2021, 702.) Naisiin kohdistuva sukupuolittunut väkivalta on syvään juurtunut ja globaali syrjinnän muoto, jonka syyt ulottuvat pitkälle historiaan. Tämän väkivallan eri muodoille on yhteistä se, että niiden kohteena naisen mieli ja keho. Naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisarvon loukkaus ja ihmisoikeusongelma, jolla on omat erityispiirteensä ja dynamiikkansa. Se kiinnittyy eurooppalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan historiaan, jota määrittää patriarkaalisuus eli miesten dominoiva asema ja heteronormatiivisuus eli oletus naisen ja miehen ”luonnollisista” rooleista. (Lidman 2015.) Väkivallan kulttuuriset merkitykset liittyvät siihen, miten väkivalta yhdistetään joko arvostettuun voimaan,

valtaan ja toimintakykyyn tai toisaalta hallitsemattomuuteen, uhriksi joutumiseen ja heikkouteen. Nämä mielikuvat ovat vahvasti sidoksissa siihen, miten sukupuolelle annetaan merkityksiä. Maskuliinisuuteen yhdistetyt piirteet, kuten voima ja valta ja ulospäin suuntautuva aktiivisuus eivät ole väkivallan kanssa ristiriidassa. Naiseuteen ja feminiinisuuden yhdistetyt piirteet, kuten empatia, uuden elämän vaaliminen ja hoiva taas ovat ristiriidassa väkivallan kanssa. Siitä syystä naisen tekemä väkivalta on isompi uutinen kuin miehen tekemä väkivalta. (Ronkainen 2017.) Kulttuurissamme väkivaltateot naisten tekeminä ovat paljon tuomittavampia kuin miesten väkivaltaisuus (Granfelt 2004, 213).

Normit, jotka ovat määritelleet naiseutta käytännössä aina ovat kiltteys, vaatimattomuus, pyyteettömyys ja joustavuus. Koko naisena olemisen identiteetti rakentuu tunnistamalla ja ymmärtämällä naiseuteen kohdistuvat kulttuuriset odotukset. Naisen paikkaa on lähes aina ollut määrittelemässä miehet. Siitä syystä naisen paikka ja naiseus ovat muotoutuneet suhteessa muihin, kuten lapsiin ja miehiin. Naisen rooliin kuuluu muiden tarpeiden täyttäminen, jonka kautta tavoitellaan hyväksyntää ja kiitosta. Nämä ovat niitä feminiinisuuden normeja, jotka altistavat esimerkiksi seksuaaliselle väkivallalle. Normien kautta miesten on ollut helppo alistaa tyttö, koska kiltin tytön rooliin ei kuulu kyseenalaistaa miehen tahtoa vaan täyttää tottelevaisuudellaan yhteiskunnan asettamat kiltin tytön ja hyvän naisen odotukset. Tällöin hierarkkinen sukupuolijärjestys on edistänyt ja tulee tulevaisuudessakin edistämään valta-asetelmia, joissa valtaa ja uhriutta yhdistetään. (Rendic 2015, 123.)

Väkivallan, seksuaalisuuden ja sukupuolen keskinäiset yhteydet ovat merkittäviä tekijöitä, kun halutaan ymmärtää naisiin kohdistuvan väkivallan dynamiikkaa, sen syntyä ja seurauksia. Niin rakentuu yksi merkittävä selitys sille, miten miehiin kohdistuva väkivalta eroaa naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Syy, miksi naiset joutuvat usein väkivallan kohteiksi johtuu siitä, että he ovat naisia. Se ei kuitenkaan koske kaikkia väkivaltarikoksen uhreja, jotka ovat naisia. (Lidman 2015.) Väkiä tutkittaessa väkivallan teot ovat pääosin miesten tekemää toimintaa, mutta kyse on myös miesten uhriudesta. Sukupuoli vaikuttaa siihen, miten väkivallan uhri tai tekijä asetetaan vastuuseen kokemastaan tai tekemästään ja joskus myös näkemästään väkivallasta. Otetaan esimerkiksi parisuhdeväkivalta. Tavallista on, että nainen, erityisesti äiti, laitetaan vastuuseen omasta kokemuksestaan ja epäonnistumisestaan suojella lapsiaan. Miehen taas tavallisesti katsotaan olevan heikko toimija, jonka ei odoteta ottavan vastuuta avun hakemisesta tai omasta muuttumisestaan. Uutisointikin on erilaista sukupuolen

mukaan esimerkiksi henkirikosten tapauksissa. Naiset asetetaan helpommin passiivisiksi väkivallan uhreiksi ja miehet tekijöiksi. Se ei kuitenkaan automaattisesti johda siihen, että nainen saisi helpommin ymmärrystä mieheen verrattuna. Vaikuttaa siltä, että tekijä saa useammin ymmärrystä kuin itse väkivallan uhri. (Ronkainen 2017.) Väkivaltaa tekevien miesten katsotaan vapautuvan vastuusta ja naiselta taas edellytetään toimintaa itseensä kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi (Nyqvist 2004, 106).

Naisten paikkaa määrittelevät paitsi miesten rakentamat roolit, myös kulttuuriset normit ja yhteiskunnalliset valtasuhteet, jotka yhdessä ylläpitävät ja tuottavat sukupuolittunutta väkivaltaa. Naisten kokema sukupuolinen häirintä ja väkivalta ovat lisääntyneet jatkuvasti. Se on lisääntynyt niin paljon, että sitä on alettu pitämään normaalina. Samaan aikaan yhteiskunnan suhtautuminen sukupuoliseen häirintään on muuttunut huolestuttavalla tavalla. Yleinen suhtautumistapa on usein vähättelevä – annetaan ymmärtää, ettei mitään vakavaa ole oikeasti tapahtunut. Tällainen asenne tekee häirinnästä hiljaisesti hyväksytyä ja normalisoi väkivaltaa osana naisten arkea. Tutkimusten mukaan naiset ovat kokeneet tilanteen menneen huonompaan suuntaan sen jälkeen, kun ovat ilmoittaneet kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä.

Sukupuolittuneesta väkivallasta tai seksuaalisesta häirinnästä puhuttaessa on tavallista, että keskustelu kääntyy miesten käytöksen sijaan naisten käytökseen tai heidän tapaansa suhtautua asiaan. Naisia varten on olemassa valtakunnallisia kampanjoita, joissa ohjeistetaan, miten välttää uhkaaviin tilanteisiin joutumista ja kuinka toimia niissä. Ne viestittävät lujaa ja selkeästi, miten väkivallan tai häirinnän kohteeksi joutuminen on enemmän kiinni naisen käytöksestä ja tavasta olla vuorovaikutuksessa kuin sukupuolten välisestä eriarvoisuudesta ja miesten vastuusta. Yhteiskunnassa keskustelu siitä, miten saada miehet lopettamaan naisia vahingoittava käyttäytyminen unohdetaan täysin ja vastuu siirretään heiltä pois. Se, jos joku lisää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. (Rendic 2015, 123–124.) Ongelma on kulttuuri, joka tekee väkivallasta sallittua eikä vain joidenkin väkivaltaan turvautuvien yksilöiden ongelma (Riski 2009, 61).

Miesnäkökulma on vaikuttanut merkittävästi siihen, miten väkivaltaa on nimetty ja käsitteellistetty kautta historian. Se on mahdollisesti vaikuttanut väkivallan kriminalisoimiseen. Kaikkea väkivaltaa ei ole aina pidetty rikollisena toimintana. Väkivallan kriminalisointi on kehittynyt siten, että aluksi keskityttiin julkisesti tapahtuvan väkivallan, kuten yhteiskuntarauhan ja julkisen tilan häirinnän kriminalisoimiseen. Myöhemmin lainsäädäntö on laajentunut koskemaan myös yksityisissä tiloissa tapahtuvaa väkivaltaa, kuten perheväkivaltaa. Aluksi keskityttiin

fyysiseen väkivaltaan ja myöhemmin alettiin tunnistaa myös seksuaalinen ja henkinen väkivalta rikollisena toimintana. Seksuaalinen väkivalta on hyvä esimerkki sukupuolistuneesta kriminalisoimisesta. Ennen suojelun kohteena on ollut miehen omistusoikeus, suku ja perhe siihen saakka, että 1990-luvulla seksuaalirikosoikeuden muutos toi esiin seksuaalisen koskemattomuuden. (Ronkainen 2017.)

Naiset kokevat seksuaalista väkivaltaa useammin kuin miehet. Seksuaalisuuden ja väkivallan yhteen kietoutuminen on naisiin kohdistuvassa väkivallassa tyypillistä kulttuurisesta kontekstista riippumatta. Siitä huolimatta, että naisiin kohdistuva väkivalta on hyvin yleistä, sitä käsitellään yhteiskunnassa eri tavalla kuin miehiin kohdistuvaa. Naisiin kohdistuva väkivalta jää usein viranomaisilta piiloon. Siinä vaikuttaa se, että historiallisesti miesten vallankäyttöä naisiin on pidetty oikeutettuna, joten monet väkivallan muodot, joita naisiin kohdistuu, eivät ole olleet rangaistavia ainakaan siten, miten miesten toisiin miehiin kohdistama väkivalta. Miehet ja naiset ovat kyllä molemmat väkivaltaisia, mutta omalle sukupuolelleen tyypillisellä tavalla. Esitetään, että miesten fyysiselle väkivallalle vastapainona pidetään naisten sanallista ilmaisukykyä, jota toisinaan tulkitaan henkisenä väkivaltana. Sukupuolittunut parisuhdeväkivalta on monivaiheinen ja monimutkainen ilmiö, eikä yksinkertainen tekijä-uhri-asetelma aina kuvasta sen todellisuutta. Läheisissä suhteissa, joissa osapuolet tuntevat toisensa hyvin ja asuvat yhdessä, roolit eivät välttämättä ole selkeästi määriteltyjä, erityisesti jos väkivalta on jatkunut pitkään. Vaikka voikin olla tilanteita, joissa vain toinen osapuoli käyttää fyysistä väkivaltaa, väkivallan taustalla voi olla myös molemminpuolista ja toisiinsa kietoutunutta väkivaltaa. Tämän tunnistaminen ei tarkoita tekijän vastuun poistamista eikä uhrin syylistämistä, vaan se avaa mahdollisuuden tarkastella sukupuolittuneen parisuhdeväkivallan dynamiikkaa laajemmin ja syvällisemmin. (Nyqvist 2004, 104; Lidman 2015.)

Feminististen liikkeiden näkökulmasta raiskaus on yksi vakavimmista ja väkivaltaisimmista maskuliinisen vallankäytön muodoista, joka kohdistuu naisiin. Raiskausten jatkumiseen ja yleistymiseen vaikuttavat olennaisesti sekä raiskauksen kulttuuriset ja historialliset merkitykset että tapa, jolla ilmiötä yhteiskunnassa käsitellään. Raiskausten jatkuva esiintyminen kertoo paljon siitä, millaisena nainen ja naisen keho nähdään nyky-yhteiskunnassa. (Rendic 2015, 122.) Ajatellaan, että naisten vastuulla on osoittaa miehille, milloin he eivät halua seksiä eli niin kauan kuin nainen ei vastusta tai selkeästi kieltäydy, hänen oletetaan olevan halukas. Suostumusajattelu näyttää rakentuvan oletukselle miesten aloitteellisuudesta, jonka myötä naisille tarjoutuu

mukautujan tai kieltäytyjän positio. Miehillä ei odoteta selvittävän naisten suostumusta, ja usein kyseenalaistetaan, tarvitaanko naisen halukkuuden ilmaisemiseen selkeää ja aktiivista tahdonilmaisua. Tämä ajattelutapa luo kaksi sukupuolittunutta subjektipositiota, jotka jäsentävät toimijuuden vastakkaisina ja epätasapainoisina. Tämä aiheuttaa naisille vain seksuaalisen objektin position, kun taas miehelle asetetaan aktiivisen toimijan asema. Tällainen jako ylläpitää epätasa-arvoista asetelmaa, jossa miehen toiminta oletetaan ja oikeutetaan, mutta naisen toimijuus sivutetaan tai kyseenalaistetaan. (Keskinen 2005, 71.)

Kun miehet ovat viettiensä viemiä, he ovat myös tietyllä tavalla vastuuttomia toimiensa suhteen. Naisen ruumis houkuttelee miehiä ja naisille suunnataan varoituksia pukeutumisesta ja käyttäytymisestä, jotta he eivät yllyttäisivät miesten haluja leimahtamaan. Julkinen puhe usein kiinnittää huomiota naisten käyttäytymiseen ja pukeutumiseen seksuaalista häirintää tai seksuaaliväkivaltaa selitettäessä. (Mt., 71.) Sukupuolittuneessa seksuaalikulttuurissa miehille on annettu etuoikeus käyttää tyttöjen ja naisten seksuaalisuutta omaksi nautinnokseen (Ronkainen 2017).

Sukupuolen ja väkivallan yhteyttä ei voi ohittaa (Piippo 2022, 39). Sukupuolittuneisuus tulee ottaa huomioon, oli väkivallan kohteena mies tai nainen. Sukupuolittuneisuuden näkökulma ei tarkoita toisen sukupuolen edun ajamista tai puolueellisuutta, vaan sukupuolen ja siihen liittyvien tekijöiden erityistä huomioon ottamista ja tarkastelua. Väkivallan sukupuolittuneisuudesta puhuminen ei tarkoita sitä, että naiset olisivat aina uhreja ja miehet aina tekijöitä. Sen sijaan on tärkeää tarkastella väkivallan erityispiirteitä ja niitä tilanteita, joissa sukupuolella on merkitystä, olipa se syy tai seuraus. Väkivalta on sukupuolittunutta väkivaltaa vasta sitten, kun sukupuoli vaikuttaa itse tekoon, siitä seuranneeseen oikeusprosessiin tai vaikka teon ilmoittamatta jättämiseen. Sukupuolittunutta väkivaltaa voi olla myös samaa sukupuolta olevien parien välillä. Useimmiten kuitenkin kumppaninsa pahoinpitelystä syytettynä ovat miehet ja heidän oikeusturvaansa kiinnitetään paljon huomiota. Naiset taas ovat useimmiten uhreja ja heidän asemansa on heikompi monista syistä. (Lidman 2015.)

Naisiin kohdistuva väkivalta on yleismaailmallinen ilmiö, jonka eri muotoja yhdistää sukupuolten eriarvoisuuteen perustuva ajatusjärjestelmä, patriarkaatti. Sitä esiintyy kaikissa maissa. (Riski 2009, 10.) Patriarkaalisuus tarkoittaa yleisesti miesten ja naisten eriarvoista asemaa yhteiskunnassa. Patriarkaaliset perinteet estävät usein naisia hyödyntämästä valinnanvapauttaan elämäänsä liittyvissä asioissa. Vaikuttaa siltä, että patriarkaalisten valtarakenteiden olemassaolo ja niiden määräämät sukupuoliroolit

vaikuttavat merkittävästi miesten naisiin kohdistaman väkivallan laatuun ja laajuuteen. Patriarkaalinen yhteiskuntarakente itsessään heikentää naisia. Naisiin kohdistuva väkivalta onkin yleisempää kulttuureissa, joissa patriarkaalinen valta on syvälle juurtunut, eikä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa pidetä merkittävänä ongelmana. Tällainen järjestelmä myös altistaa naiset köyhyyteen ja haavoittuvuuteen. Lisäksi monet uskonnot ja niihin liittyvä patriarkaalisuus tukevat naisten alistamista. Kristinusko on perinteisesti nähty yhtenä patriarkaalisimmista uskonnoista. Naisten alistamista kristinuskon piirissä on oikeutettu esimerkiksi kirkko-isien naisvihamielisillä lausunnoilla ja virheellisillä raamattutulkintoilla. (Rendic 2015, 125–126.) Parisuhdeväkivalta pitää yllä sukupuolten välistä epätasa-arvoa ja se heijastaa suurempia, rakenteellisia sukupuoleen perustuvia valtasuhteita. Niitä ruokkii hegemoninen, toksinen ja heteronormatiivinen maskuliinisuus, joka sisältyy patriarkaalisen yhteiskunnan arkipäivään. (Wilcox ym. 2021, 702.)

Patriarkaatin lähtökohtana on pyrkimys miehiseen dominanssiin kaikilla yhteiskunnan tasoilla se ylläpitää sukupuolten eriarvoisuutta ja siihen perustuvia kulttuurisia ja sosiaalisia normeja. Miesten ja naisten välinen epätasa-arvo yhteiskunnan eri osa-alueilla on seurausta patriarkaatin toiminnasta ja myös naisiin kohdistuva väkivalta on patriarkaatin ilmentymä. Sillä pyritään ylläpitämään miehistä valta-asemaa ja auktoriteettia. (Riski 2009, 10.) Naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja ovat vaino, seksuaalisen väkivallan eri muodot, seksikauppa, pakkoprostituutio, pakkoavioliitot, kunniamurha, naiskauppa, taloudellinen kontrolli, kaltoin kohtelu sekä parisuhteessa ja perheessä tapahtuva väkivalta. Nämä väkivallan muodot perustuvat naiseutta halventaville ja naisia hyväksikäyttävillä kulttuurisilla ja yhteiskunnallisilla rakenteilla, joissa naiset eivät ole täysivaltaisia toimijoita yhteiskunnassa. (Ronkainen 2017.) Naiset kohtaavat teini-ikästä asti arkipäiväistä seksuaalista häirintää ja koskettelua. Tämä tuottaa käsityksiä, ettei naisen ruumis ole hänen omansa ja siihen liittyvistä riskeistä ja varovaisuuden tarpeesta. Tällaisia sukupuolistavia käytäntöjä myös ylläpidetään seksualisoivan puheen kautta. (Keskinen 2005, 69.)

Väkivallan sukupuolistuneisuus ja sen merkitysten kontekstisidonnaisuus kiteytyy parisuhdeväkivallassa. Se, miten parisuhdeväkivalta on historiallisesti asetettu yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, kertoo väkivallan merkitysten sopimuksenvaraisuudesta. Parisuhdeväkivalta on sukupuolistuneen väkivaltakeskustelun keskiössä siitä syystä, että suurin osa naisten kokemasta fyysisestä väkivallasta tapahtuu nimenomaan suhteessa.

Samaan aikaan kyseinen suhde luo kontekstin taloudelliselle ja henkiselle väkivallalle, painostamiselle sekä seksuaaliselle altistamiselle. Parisuhde on yhteiskunnallisen sukupuolijärjestelmän ja heteroseksuaalisuuden ydintä. Valtasuhteita ja riippuvuuksia muokkaavat sen sukupuolistuneet roolit ja odotukset. Tutkija korostavat, että nämä valtasuhteet ja riippuvuudet yltyvät intiimin minuuden ja vuorovaikutuksen alueelle. Parisuhdeväkivallan voidaan ajatella olevan osana sukupuolten yhteiskunnallista vallanjakoa ja se voidaan kontekstualisoida vallankäytön ja väkivallan historiaan parisuhteessa feministisen tutkimuksen näkökulmasta katsottuna. Mielenkiinnon kohteena on se, kuinka väkivaltaa oikeutetaan kulttuurisesti mieheyteen ja naiseuteen liittyvien sukupuolistuneiden merkitysten avulla. Väkiältä katsotaan vallan välineenä ja huomio kohdistetaan siihen, miten väkiältä vaikuttaa uhriin ja hänen toimintakykyynsä. Väkiältä on enemmän sellaisissa suhteissa, joissa valta jakautuu epätasaisesti, kun taas tasa-arvoisissa suhteissa. Väkivallan mahdollisuutta parisuhteessa lisää patriarkaalisien ideologioiden hyväksyminen. (Ronkainen 2017.)

3. Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ilmiönä

3.1 Sukupuolittunut vallankäyttö ja väkiältä miehen keinona parisuhteessa

Kuten yllä on todettu, yhteiskunnan ja kulttuurin historiaa leimaa patriarkaalisuus eli miesten hallitseva asema ja heteronormatiivisuus eli oletus miehen ja naisten ”luonnollisista rooleista”. Patriarkaalinen menneisyys on näkyvillä nykyisessä väkivallassa selvästi. (Lidman 2015.) Naisiin kohdistuva väkiältä on kulttuurisia merkityksiä sisältävää toimintaa, mikä kietoutuu tapoihin, perinteisiin ja sukupuolten välisiin suhteita koskeviin käytäntöihin ja uskomuksiin myös parisuhteessa. Parisuhdeväkiältä vaikuttaa siis ympäröivän yhteiskunnan odotuksilla latautuneet sukupuoliroolit ja puolisoitten väliset yksityiset ja intiimit suhteet. Parisuhdeväkiältä voivat kokea niin miehet kuin naiset, mutta erityisesti pitkäkestoisessa, toistuvassa ja ajan myötä raaistuvassa väkivallassa uhrina on useimmiten nainen. Tekijänä toimii tavallisesti nykyinen tai entinen mieskumppani. (Piippo 2022, 38–40.) Väkiältä tapahtuu tyypillisesti kodin yksityisyydessä – paikassa, jonka tulisi olla turvallinen (Husso 2003, 13). Kyseessä on ongelma, joka kuuluu huomattavan monen parisuhteen arkipäivään (Ojuri 2004, 11). Parisuhdeväkiältä on ilmiönä monimutkainen ja sen problematiikkaa voi olla vaikea ymmärtää (Keskinen 2005, 73).

Parisuhdeväkivallassa ei ole kyse ohimenevästä jaksosta, vaan pitkäkestoisesta prosessista, jossa on läsnä väkivallan eri muodot vaihtelevina yhdistelminä. Väkivalta liittyy osaksi suhdetta suhteen eri vaiheissa, joko heti parisuhteen alkuaikoina, ensimmäisen lapsen synnyttyä tai vuosien päästä. On tavallista, että vuosien saatossa väkivalta muuttuu vakavammaksi. Kun väkivalta tapahtuu parisuhteessa, se uhkaa käsityksiä ja kokemuksia läheisyydestä ja seksuaalisuudesta. Se tunkeutuu lämmölle, rakkaudelle, vastavuoroisuudelle ja seksuaalisuudelle varatulle alueelle. (Husso 2003, 72; Ojuri 2004, 118.) Väkivalta muokkaa rakkauden tunnetta ja puolisoitten rooleja parisuhteessa (Piispa 2008, 123). Väkivaltaisen parisuhteen kehittymiselle on tyypillistä rajojen hämärtyminen rakkauden ja väkivallan väliltä (Nyqvist 2008, 132).

Miehet saattavat pitää itseään ei-väkivaltaisina, sillä väkivalta tulee esiin ainoastaan heteroseksuaalisissa intiimisuhteissa (Mt., 148). Jotkut miehet noudattavat puolestaan hyvinkin tarkkaan sitä sääntöä, jonka mukaan naisia ja muita fyysisesti heikompia ei sovi lyödä, mutta pahoinpitelevät silti naisystävänsä. Mies voi harjoittaa väkivaltaa naista kohtaan parisuhteessa monista toisiinsa kietoutuvista syistä, joista osa liittyy yksilön taustaan ja persoonallisuuteen, osa sukupuolittuneisiin valtarakenteisiin ja kulttuurisiin normeihin. Miehen naiseen kohdistama väkivalta parisuhteessa rikkoo lain määräyksiä, mutta ei aina asetu vastakkain niiden kulttuuristen normien ja järjestysten kanssa, jotka määrittävät miehen asemaa ja käyttäytymistä parisuhteessa. Monissa kulttuureissa miehelle on myönnetty auktoriteettiasema heteroseksuaalisessa suhteessa. Tällaisessa kontekstissa väkivalta voi näyttäytyä miehille keinona ylläpitää sekä yhteiskunnallista että yksityiselämään liittyviä järjestyksiä. (Husso 2003, 78; Lips 2018, 119.)

Mustasukkaisuutta pidetään kulttuurissamme yleisesti kiintymyksen, intohimon ja rakkauden osoituksena, vaikka se perustuu pitkälti toisen ihmisen kontrolloimiseen ja hallintaan tai sen yrittämiseen. Mustasukkaisuus muodostuu yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, kun sillä perustellaan rikolliseksi luokiteltavaa käyttäytymistä. (Husso 2003, 102, 110.) Mustasukkaisuus on yleisin annettu selitys parisuhdeväkivaltaan ja naisiin kohdistuviin henkirikoksiin. Selitys johtaa ongelman romantisointiin. (Nyqvist 2008, 145.) Miehet voivat tukeutua ajatukseen, jossa mustasukkaisuutta kuvataan luonnollisena osana suhdetta sekä rakennetaan kuvaa oikeutetusta toisen omistamisesta ja näin oikeuttaa väkivallantekojaan. Väkivalta voidaan tulkita romanttiseen rakkauteen luonnollisena kuuluvien tunteiden valitettavina ylilyönteinä, jota naisten olisi ymmärrettävä ja siedettävä. (Honkatukia & Pösö 2004, 154.) Myytit mustasukkaisuuden ja intohimon riivaamista miehistä saavat parisuhdeväkivallan näyttämään enemmänkin

rakastavaisten riidalta, joka on tilapäisesti riistäytynyt käsistä. Miehet saattavat pitää väkivaltaisesti toteuttamaansa ”ojentamista” rakkauden tekona. (Keskinen 2005, 74; Nyqvist 2004, 105.)

Mustasukkaisuuksissaan pahoinpitelevät miehet usein omaavat huonon itsetunnon, ja kamppailu itsetuntonsa palauttamiseksi voi kanavoitua naisten rajoittaminen, itsetunnon nujertaminen, alistaminen ja kontrollointi (Husso 2003, 107). Väkivalta on yksi tehokkaimmista keinoista pitää naisia alistetussa asemassa (Ojuri 2004, 25). Parisuhde voi olla väkivaltainen, kontrolloiva ja alistava, vaikka siinä ei esiintyisi lainkaan fyysistä väkivaltaa. Kontrolli voi ilmetä muun muassa nimittelynä, nöyryyttämisenä, mustasukkaisuutena ja naisen sosiaalisen elämän rajoittamisena. Huorittelu ja muu seksuaalistava, alistava puhe ovat yleisiä väkivaltaan ja kontrolliin taipuvien miesten käyttämissä toimintatavoissa. Tällainen puhetapa ei ainoastaan alenna naisen itsetuntoa, vaan toimii myös vallankäytön välineenä – keinona hallita ja alistaa nainen. (Piispa 2008, 114.)

Yksi miesten käyttämä kontrollin muodoista on myös eristäminen, esimerkiksi rajoittamalla naisen yhteydenpitoa sukulaisiin ja ystäviin. Tavoitteena on heikentää naisen sosiaalista tukiverkoston ja lisätä riippuvuutta kumppanista. (Piispa 2008, 114, 117; Nyqvist 2008, 152, 154.) Mies saattaa myös estää naista osallistumasta harrastuksiin ja työelämään, usein mustasukkaisuuden vuoksi tai osana laajempaa pyrkimystä eristää nainen kotiin ja kontrolloida hänen elinpiiriään (Ojuri 2004, 94). Monissa kulttuureissa pidetään naisten tekemisten ja liikkumisten rajoittamista edelleen normaalina ja naisille turvallisena ja terveellisenä käytäntönä. Naisten käyttäytymistä ja liikkumavapautta koskevat rajoitukset ovat usein lapsesta saakka tiukemmat. Rajankäynti sen suhteen, mitä naiset eivät voi ja voivat tehdä, vaihtelee elämän varrella, mutta pysyy jatkuvasti keskeisenä elämäntekijänä ja rajoittavana tekijänä. Osittain tämän vuoksi miesten oikeus kontrolloida parisuhteessa naisten elämää voi tuntua monista luonteelta, jopa positiiviselta välittämisen merkiltä. Tämä auttaa siinä, ettei nainen edes huomaa, miten mies häntä kontrolloi, ja kuinka hänen oma tilansa on huomaamatta kutistunut lähes olemattomiin. Mies käyttää harkiten ja systemaattisesti erilaisia kontrollin ja vallan keinoja terrorisoiden kumppaninsa elämää ja vahvistaen samalla omaa maskuliinisuuttaan. Elämme kulttuurissa, jossa mieheys ja maskuliinisuus on tarkoittanut kykyä naisten ja naiseuden kontrollointiin. (Husso 2003, 77, 109; Piispa 2008, 106.) Väkivalta parisuhteessa voidaan käsitteellistää osaksi sukupuolten yhteiskunnallista vallanjakoa (Ronkainen 2017). Parisuhdeväkivallassa ei usein ole kyse vain yksittäisistä

väkivallanteoista, vaan valtasuhteiden epäsymmetrisyydestä, jotka rakentuvat väkivallantekojen ja muiden vallankäytön muotojen kautta. Väkipalalta on voimakoin, jonka avulla osoitetaan vahvuutta ja voimaa sekä saadaan valtaa toisten yli. Se toimii vallan taktiikkana ja toistuessaan lukkiuttaa valtasuhteita. Miesten vallankäyttöä naisiin on pidetty historiallisesti oikeutettuna. (Lidman 2015.) Väkipalalta on tapa osoittaa valtaa, kontrollia, hallitsevansa tilannetta ja vahvistaa maskuliinista identiteettiä. Usein on kyse, että miehet kokevat tilanteen hallinnan karkaavan käsistä sekä uhasta heidän käsitystään itsestään asioista päättävänä miehinä. Miehillä hallinnan menettäminen näyttää heikkoutena ja häpeää tuottavana. Maskuliinisuus hegemonisessa muodossaan määrittää kulttuurissamme tavalla, joka kieltää mieheltä heikkouden, herkkyyden tai naiselliseksi mielletyn tunneilmaisun. Yhteiskunnassa, jossa maskuliinisuus kytketään hierarkian tuottamiseen ja väkivallankäyttöön, väkivallasta voi joillekin miehille muodostua keskeinen maskuliinisuuden osoittamisen ja ylläpitämisen tapa. (Keskinen 2005, 60–62.)

Miesten väkivaltainen käyttäytyminen kärjistyy usein tilanteissa, joissa heidän kontrollinsa suhteessa naisten elämään uhkaa kyseenalaistua ja tapauksissa, joissa naiset yrittävät rajoittaa miestensä menoja. Molemmissa tapauksissa on kyse miehen määrittelyvallan ja hallinnan kyseenalaistamisesta. (Husso 2003, 109.) Väkipalalaisen miehen on vaikea sietää tilannetta, jossa nainen ei toimi miehen haluamalla tavalla tai hän ei pysty vaikuttamaan naisen käyttäytymiseen, vaikka kokevat olevansa oikeassa asiasta. Väkipalaltilanne voi syntyä niinkin arkisista syistä kuin naisen pukeutumisesta tai hänen tavastaan olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, mikä miehen näkökulmasta koetaan sopimattomana tai uhkaavana. (Nyqvist 2008, 147–148.) Taustalla vaikuttaa ajatus naisen kuulumisesta miehelle ja roolista, jossa miehen odotetaan määrittelevän, mikä on naiselle sallittua ja sopivaa.

Miehiseen valta-asemaan sisältyy monien etuoikeuksien ohella myös tunnetason eristäytyneisyyttä ja vieraantuneisuutta, mikä heijastuu erityisesti suhteessa naisiin (Mt., 149). Monilla miehillä on vaikeuksia säädellä tunteitaan ja käsitellä sisäisiä ristiriitoja, mikä voi ilmetä henkisenä haavoittuvuutena, joka purkautuu ulospäin väkivaltaisena käytöksenä parisuhteessa (Honkatukia & Pösö 2004, 154). Tunnesäätelyn puute ja tunneilmaisun kapeus tekevät ristiriitatilanteista miehille erityisen haasteellisia. Koska parisuhteessa kohdataan väistämättä pettymyksiä, turhautumista ja vallan uudelleenjakoa, voivat nämä tilanteet laukaista väkivallan, mikäli mies ei kykene muuhun toimintatapaan ratkoakseen tilannetta. Mies ratkoo usein väkivallan avulla ristiriitatilanteita parisuhteessa. Tällainen käyttäytyminen ei ole vain yksilöllistä, vaan se kytkeytyy

kulttuurisesti opetettuun ja vahvistettuun miehisyyden malliin, jossa tunteiden ilmaisemista pidetään heikkoutena ja jossa miehen odotetaan säilyttävän auktoriteettiasemansa hinnalla millä hyvänsä. miehille ei ole tarjottu turvallisia ja hyväksyttäviä tapoja ilmaista haavoittuvuutta. (Keskinen 2005, 60.) Miesten väkivalta onkin usein seurausta tilanteesta, jossa tunteita ei osata sanallistaa eikä niiden käsittelyyn ole keinoja, jolloin väkivalta nousee ainoana ”sallittuna” ilmaisumuotona. Tunteiden ilmaisemisen vaikeus ja vallan menettämisen pelko eivät rajoitu ainoastaan arkisiin ristiriitoihin, vaan ne ulottuvat myös parisuhteen seksuaaliseen dynamiikkaan.

Seksuaalisuus on keskeinen osa parisuhdeväkivallan dynamiikkaa, sillä naisten kokema väkivalta parisuhteessa on usein myös seksuaalista. Parisuhdeväkivallan ymmärtämisen kannalta ajateltuna miehet tavoittelevat nautinnon saavuttamista, mutta sen mahdollisuus sijoittuu epämukavasti naisten kehoon. Miehet pitävät seksiä parisuhteen itsestään selvänä osana ja kokevat siihen oikeuden silloinkin, kun nainen ei sitä halua. Tällöin seksistä kieltäytyminen ei näyttäydy miehelle kumppanin omana tahtona, vaan hänen kontrolliaan uhkaavana tekona – jopa henkilökohtaisena loukkauksena tai nöyryytyksenä. Näissä tilanteissa naisen seksuaalinen haluttomuus tai rajan asettaminen voi johtaa riitatilanteisiin, jotka eskaloituvat väkivallaksi. Kun nainen ei toimi miehen odotusten mukaan, hänen nähdään estävän miehen oikeuden nautintoon. Näin seksuaalisuus ei ole vain intiimi osa parisuhdetta, vaan myös yksi vallankäytön ulottuvuus, jossa naisen keho voi muuttua välineeksi maskuliinisen kontrollin ylläpitämiselle. (Keskinen 2005, 69–72; Nyqvist 2008, 143.)

Väkivaltaa käyttäneet miehet tyypillisesti vähättelevät väkivaltaa tai kieltävät sen kokonaan. Heidän puhetapansa voivat sisältää tekojen kieltämistä, unohtamista tai muistamattomuuteen vetoamista, tekojen vähättelyä, väkivallan erottamista itsestä, selittelyä ja oikeuttamista. Näiden puhetapojen avulla miehet kieltävät vastuunsa väkivallanteoista joko etsimällä syytä naisen toiminnasta, sivuuttamalla väkivallan käytön tai ulkoistamalla väkivalta esimerkiksi päihteiden käytöstä johtuvaksi. Oma väkivaltainen käytös saatetaan kokea esimerkiksi täysin oikeutetuksi reaktioksi tilanteissa, joissa nainen on esimerkiksi nalkuttanut tai muutoin provosoinut miestä. (Keskinen 2005, 79; Piippo 2022, 50.)

Miehen väkivaltaisuuden laukaisijana on usein voimattomuuden ja turhautumisen tunne. Mies voi kokea, että vaimon verbaaliset hyökkäykset jättävät hänet alakynteen. Miehelle on tyypillistä provosoitua naisen sanoista ja käyttää sitten fyysistä väkivaltaa, jonka avulla mies ottaa valtuuden ratkaista, kuka on oikeassa ja kenen on alistuttava. Näin hän pyrkii

säilyttämään maskuliinisuutensa ja niin sanotun miehisen kunniansa. (Lidman 2015.) Vastuun pakoilu ja väkivallan oikeuttaminen eivät ole vain yksilöllisiä selitysmalleja, vaan heijastavat tarvetta ylläpitää kontrollia. Kontrollin tarve voi vahvistua erityisesti silloin, kun suhteen dynamiikka uhkaa muuttua, kuten esimerkiksi naisen harkitessa eroa. Miehet voivat olla emotionaalisesti vahvasti riippuvaisia kumppanistaan, minkä käänttöpuolena on sietämättömältä tuntuva pelko tulla jätetyksi. Tämä riippuvaisuus voi näyttäytyä esimerkiksi uhkauksina vahingoittaa itseään, mikäli nainen päättäisi erota suhteesta. Rakkauteen ja läheisyyteen liittyvä haavoittuvaisuus on jyrkässä ristiriidassa perinteisten maskuliinisuuskäsitysten kanssa, joissa miehen odotetaan olevan tunteistaan irrallaan ja hallitseva. Erotilanteissa tämä ristiriita voi kärjistyä, ja jotkut miehet pyrkivät säilyttämään kontrollin entisestä kumppanistaan turvautumalla väkivaltaan tai henkiseen terroriin. Erotilanteen synnyttämää miehen tuskaa selittää, että siinä yhdistyvät sekä kumppaniin kohdistuvan kontrollin pettäminen että sietämätön ajatus kumppanin menettamisestä toiselle miehelle. Tämän vuoksi miehen väkivaltaisuudella on tapana jatkaa eron jälkeen ja väkivallan seuraukset voivat olla hyvinkin traagisia päättyen äärimmäisessä tapauksessa naisten surmaamiseen. (Keskinen 2005, 76; Piispa 2008, 117, 122; Nyqvist 2008, 147, 159.) Miesten väkivalta parisuhteessa ei synny tyhjiössä, vaan rakentuu monikerroksisesti tunnesäätelyn vaikeuksista, hegemonisesta maskuliinisuudesta, kontrollin menettämisen pelosta sekä vallankäytön normalisoitumisesta. Nämä tekijät muodostavat kokonaisuuden, jossa väkivalta toimii keinona ylläpitää valta-asemaa ja sukupuolittunutta järjestystä.

3.2 Väkivallan vaikutukset ja esteet irtautumiselle

Parisuhdeväkivalta merkitsee naiselle kriisiä. Väkivaltaisessa suhteessa eläminen muuttaa naisten käsityksiä itsestään ja väkivallasta. (Piispa 2008, 124.) Parisuhdeväkivalta ei jätä jälkiä ainoastaan kehoon – se murentaa myös naisen minäkuvaa, perusturvallisuutta ja käsitystä omasta arvostaan. Se on tilanne, joka uhkaa naisen fyysistä olemassaoloa, sosiaalista identiteettiä ja perustarpeita. (Ojuri 2004, 45.) Naisilla on äärimmäisen vaikeaa käsittää, hyväksyä ja myöntää joutuneensa väkivallan kohteeksi juuri sen ihmisen toimesta, jonka on päästänyt kaikkein lähimmäksi. Tämän vuoksi väkivallan tunnistaminen ja hyväksyminen voi olla äärimmäisen raskasta. (Husso 2003, 72.) Parisuhteessa tapahtuva fyysinen ja seksuaalinen väkivalta sisältävät tekoja, jotka

rikkovat naisen kehon rajoja ja murentavat omaehtoisen toimijuuden mahdollisuuksia (Keskinen 2005, 69).

Kun väkivalta murentaa naisen käsityksen itsestään, omasta arvostaan ja toimintakyvystään, ei päätös lähteä suhteesta ole yksinkertainen. Irrottautuminen on usein sidoksissa syvälle juurtuneisiin pelkoihin, sosiaalisiin odotuksiin sekä rakenteellisiin ja emotionaalisiin esteisiin. Väkivaltaisesta suhteesta lähteminen onkin monille naisille erittäin vaikeaa psykologisten, emotionaalisten ja taloudellisten syiden vuoksi. (Lidman 2015.) Naisten syyt jäädä perustuvat usein syvälle juurtuneisiin sosiaalisiin normeihin ja uskomuksiin naisista, avioliitosta, perheestä ja väkivallasta. Naisia sitovat parisuhteeseen perhevastuu sekä kulttuuriset ihanteet ”hyvästä vaimosta ja äidistä”, vaikka suhde olisi emotionaalisesti ja fyysisesti väkivaltainen. Kodilla ja perheellä on naisille erityinen psykologinen ja kulttuurinen merkitys. Naisilla toisista ihmisistä huolehtiminen omien tarpeiden ohittamisen kustannuksella on jo lapsuudessa opittu rooli ja käyttäytymismalli. Miehen miellyttäminen, hänen toiveidensa täyttäminen sekä lasten turvallisuudesta huolehtiminen vievät kaiken energian ja jättävät naisen omat tarpeet taka-alalle. Naiset jatkavat sitkeästi elämää parisuhteessa ja äidin sekä puolison rooleissa – jopa väkivallan jatkuessa ja sen pahentuessa ajan myötä. (Ojuri 2004, 9, 26, 94–97.)

Kun naiset usein tekevät kaikkensa parisuhteen ja perheen säilymiseksi viimeiseen saakka, he pyrkivät sivuuttamaan todellisuuden palaamalla menneisyyden hyviin muistoihin. Tällöin he yrittävät nähdä asioista valoisat puolet ja uskoa parempaan tulevaisuuteen. (Mt., 133.) Rakkaus näyttäytyy naisille esteet voittavana ja kumppanin muutokseen kykenevänä voimana. Väkivaltasuhteille on tyypillistä väkivallan ja lämmön vuorottelu ja tämä yhdistelmä sitoo naisen kumppaniinsa tehokkaasti. (Husso 2003, 74.) Jos parisuhde koostuisi vain väkivallasta ja alistamisesta, sen kiinnipitävä voima ei olisi niin vahva. Väkivaltaisessakin suhteessa elää usein edelleen lupauksia, toiveita ja rakkauden jäänteitä, joita edes pahimmat kokemukset eivät välttämättä täysin pyyhi pois. Juuri väkivallan ja sen jälkeen seuraavien lämpimien ja läheisyyttä lupaavien hetkien vuorottelu on keskeinen mekanismi, joka ylläpitää uskoa suhteeseen ja estää siitä irrottautumista. Joillakin naisilla rakkaus kuitenkin hiipuu kumppaniaan kohtaan loukkausten ja lyöntien myötä. (Keskinen 2005, 73.)

Monet naiset tulkitsevat miehen anteeksi anelut ja hyvittelyt osoituksiksi siitä, että kyseiset miehet ovat pohjimmiltaan rakastavia, helliä ja rakastettavia ihmisiä, ja että väkivalta on vain hetkellinen poikkeus, joka johtuu jostakin ulkopuolisesta tekijästä, kuten alkoholista, stressistä tai mielenterveydenongelmista. Tällaisissa tapauksissa

väkivalta nähdään usein tilapäisenä häiriönä, ei suhteeseen kuuluvana vakavana ongelmana. Naiset uskovat, että väkivalta on jotakin, mikä voidaan ratkaista tai mikä menee ohi, kun olosuhteet muuttuvat. Monesti tarvitaan lukuisia tuskallisia kokemuksia ennen kuin väkivalta alkaa hahmottua suhteessa toistuvana ja vakavana ilmiönä, jota ei voi enää selittää pois eikä odottaa katoavan. (Husso 2003, 77–79; Keskinen 2005, 169.)

Parisuhteessa koetun väkivallan hämmentävyys ja vaikea ymmärrettävyys edesauttavat osaltaan väkivallan kieltämistä. Väkivalta tapahtuu usein piilossa muiden katseilta – tilanteissa, joissa ulkopuolisia ei ole läsnä – ja kohdistuu kehon alueille, jotka voi helposti peittää vaatteilla. Kun väkivallasta ei ole näkyviä todisteita eikä ulkopuolisia todistajia, kun väkivaltaan syyllistynyt mies vähättelee tai kieltää tapahtunutta, voi nainen alkaa epäillä omaa käsitystään todellisuudesta. Tilannetta vaikeuttaa entisestään se, että väkivaltaisesti käyttäytyvät miehet näyttävät usein ulkopuolisille täysin erilaisina – sosiaalisina, pidettyinä ja jopa hurmaavina. Naisen kokemusmaailmassa tämä ristiriita synnyttää vahvaa hämmennystä: sama mies, joka on satuttanut ja pelottanut, on myös elämäkumppani, jonka kanssa on jaettu arkea, läheisyyttä ja yhteisiä muistoja. (Husso 2003, 73–77.)

Väkivallan normalisoituminen tapahtuu parisuhteissa muun muassa rakkauden osoitusten ja väkivaltaisen käyttäytymisen vaihtelun ja muusta maailmasta ja muista ihmisistä eristytymisen kautta (Mt., 72). Väkivallan tunnistamisen vaikeus, sen hämmentävyys sekä sen osittainen tai kokonainen hyväksyminen mahdollistavat väkivallan jatkumisen. Erityisesti henkinen väkivalta ja kontrolli voi jäädä naiselle epäselväksi, sillä sen ilmenemismuodot eivät aina tunnu yhtä suorilta tai konkreettisilta kuin fyysinen väkivalta. Naiset luovuttavat uhkausten, pakottamisen ja aivopesun seurauksena. Vähitellen naisten todellisuuskäsitys murtuu ja heidän kokemusmaailmassaan raja hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän käyttäytymisen välillä hämärtyy. Lopputuloksena on usein fyysisesti ja psyykkisesti eristetty nainen, jonka elämää mies hallitsee kokonaisvaltaisesti. (Ojuri 2004, 40, 102.)

Monesti naiset haluavat suhteen jatkumisen, mutta väkivallan loppumisen. Tällöin heidän tulee samanaikaisesti kyetä ylläpitämään kumppaniaan kohtaan tuntemaansa rakkautta ja kestää väkivallan tuottama tuska. Selviytymiskeinoksi muodostuu usein todellisuuden muuntelu: naiset pyrkivät selittämään miehen käyttäytymistä, hakemaan sille ymmärrettäviä syitä ja suuntaamaan katseensa itseensä. Väkivaltaa saatetaan alkaa pitää ansaittuna tai omasta käytöksestä johtuvana. (Ojuri 2004, 128–132.) Naiset keksivät

tekosyitä miehen väkivaltaiselle käyttäytymiselle ja peittelevät heidän väkivaltaansa omaksuen syyllisyyden miehen käyttäytymisestä (Piispa 2008, 125).

Väkivalta normalisoituu vähitellen arjen osaksi, kun pelko alkaa ohjata naisen ajattelua ja käyttäytymistä. Naiset oppivat havainnoimaan miehen mielialoja ja ennakoimaan mahdollisia vaaran merkkejä, jotta voisivat minimoida väkivallan määrän. (Nyqvist 2008, 156.) Tällainen jatkuva varuillaanolo ei ole vain selviytymiskeino, vaan myös vallankäytön muoto, jossa pelko sitoo naisen miehen kontrolliin. Väkivallan pelko saa naiset miettimään tarkoin, mitä he puhuivat, mitä he tekivät ja miten käyttäytyivät. Tilanteen jatkuessa pitkään väkivallan hallinnassa voi tulla osa naisen arkea – rutiinia, joka määrittää hänen elämäänsä ja rajoittaa hänen toimijuuttaan. (Ojuri 2004, 122–126; Piispa 2008, 125.)

Parisuhdeväkivalta on muuttunut yhteiskunnassa yksityisestä salaisuudesta julkiseksi eli ongelman olemassaolo tiedetään ja tunnustetaan. Tästä huolimatta kodeissa tapahtuva väkivalta on edelleen ongelma, jonka myöntäminen ei ole helppoa ja siihen on vaikea lähteä hakemaan apua. Parisuhdeväkivalta pyritään salata ulkopuolisilta ja siitä yritetään selvittää omin keinoin. Naisten sisäistämä käsitys onnellisesta ydinperheestä sekä odotukset kodin ja perheen suojelusta voivat estää väkivallan näkyväksi tekemisen. Kodin halutaan olevan rakkauden ja välittämisen paikka, ja perheenäidin nähdään olevan tämän kodin hengen ylläpitäjä. Väkivallan myöntäminen rikkoisi tämän idyllin, minkä vuoksi naiset saattavat tiedostomattaan pyrkiä suojelemaan sitä. Lisäksi monet naiset kokevat syyllisyyttä perhe-elämän epäonnistumisesta ja omasta kyvyttömyydestään vaikuttaa miehen väkivaltaiseen käyttäytymiseen. (Ojuri 2004, 12–38, 103–128.)

Väkivallan ilmi tuomista estävät myös väkivallan pahenemisen ja koston pelko sekä syyllisyyden ja häpeän tunteet. Väkivallan pelossa eläminen on hämmentävää ja hyvin tuskallista: se valtaa ajatukset, lamaannuttaa ja vie elämänvoimat. Naiset kuvaavat pelkoa usein parisuhdeväkivallan raskaimmaksi ja kuluttavimmaksi seuraukseksi. Väkivaltaisen suhteen jatkumista selittääkin usein juuri naisen kokemuksen läpäisevä pelko. (Husso 2003, 18, 82–83; Nikupeteri 2017, 297–298.) Tähän pelkoon kietoutuvat häpeä ja syyllisyys, jotka väkivallan tekijä usein vahvistaa siirtämällä vastuun teoistaan uhrille (Piippo 2022, 50). Häpeä toimii tehokkaana kontrollinkeinona – se eristää naisen muusta maailmasta ja muodostaa yhdessä pelon ja syyllisyyden kanssa esteen avun hakemiselle (Ojuri 2004, 130). Irtautuminen väkivaltaisesta suhteesta tapahtuukin usein vasta siinä vaiheessa, kun kotiin jääminen alkaa tuntua eroa pelottavammalta vaihtoehdolta. Naisten kokema syyllisyys, pelko, häpeä, kulttuuriset mielikuvat hyvästä vaimosta ja äidistä,

toistuva nöyryyttäminen, objektiksi asettaminen ja monenlaisten vastuiden kantaminen muodostavat hämähäkinverkon kaltaisen sidoksen, josta on vaikea irrottautua. (Keskinen 2005, 62.) Usein tarvitaan monia käännekohtia ennen kuin nainen kokee eron väistämättömäksi – esimerkiksi havahtuminen lasten tilanteeseen, väkivallan jatkuvuus ja paheneminen, toivon menettäminen muutoksesta tai fyysiset ja psyykkiset rajat tulevat vastaan.

Väkivalta voi johtaa psyykkisen tai fyysisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen tai pahimpana kuolemaan. Väkivalta on luonteeltaan traumatisoivaa, sillä siinä loukataan ihmisen fyysistä koskemattomuutta sekä mieltä eli koko ihmisyyttä. (Ahlgren ym. 2023, 93.) Erityisesti parisuhteessa koettu väkivalta on äärimmäisen hajottava ja haavoittava kokemus, jonka seurauksena voi ilmetä monenlaisia fyysisiä, psyykkisiä ja somaattisia oireita, jotka rajoittavat elämää ja toimintakykyä. Läheisen ihmisen harjoittama väkivalta on usein merkittävästi traumatisoivampaa kuin tuntemattoman aiheuttama väkivalta. (Ojuri 2004, 130–133.)

Parisuhdeväkivallan seuraukset eroavat merkittävästi sukupuolten välillä, ja erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan vaikutukset ovat usein vakavia ja pitkäkestoisia (Nyqvist 2004, 111). Miesten harjoittama väkivalta aiheuttaa naisille useammin sekä fyysisiä että psyykkisiä vammoja verrattuna siihen, mitä miehet kokevat naisten tekemän väkivallan seurauksena (Piispa & Heiskanen 2017). Jopa näennäisesti lievä väkivalta voi laukaista naisessa syvällisiä psyykkisiä reaktioita, kuten pelkoa, ahdistusta, häpeää ja lamaantumista. Väkivalta on naisille usein ennen kaikkea emotionaalinen kokemus. Se koskettaa koko minuutta ja voi järkyttää perustavanlaatuisesti tunnetta omasta arvosta, turvallisuudesta ja identiteetistä. (Ojuri 2004, 20.) Toistuva väkivalta, oli se sitten fyysistä tai henkistä, johtaa usein traumatisoimiseen – erityisesti silloin, kun tekijä on läheinen ja rakkauden kohteena oleva henkilö (Keskinen 2005, 157).

Nämä emotionaaliset haavat näkyvät monimuotoisesti naisen psyykkisessä hyvinvoinnissa ja toimintakyvyssä. Väkivalta voi johtaa pitkäkestoiisiin mielenterveysongelmiin, kuten posttraumaattiseen stressihäiriöön, masennukseen, unihäiriöihin, syömishäiriöihin, ahdistukseen ja itsetunnon romahtamiseen. (Siukola 2014, 12; Kaittila & Nyqvist 2014, 264.) Väkivallan pelko itsessään on lamauttava ja mieltä hallitseva tunne, joka aiheuttaa muutoksia ihmisen psyykessä ja käyttäytymisessä. Pelon aiheuttamat psyykkiset seuraukset ilmenevät myös fyysisinä reaktioina: naiset kuvaavat esimerkiksi tukehtumisen tunnetta, hengitysvaikeuksia ja kehon hallitsematonta

tärinää. (Ojuri 2004, 78, 123.) Näin väkivalta jättää jälkiä, jotka ulottuvat kehon ulkopuolelta syvälle mielen rakenteisiin ja jokapäiväiseen selviytymiseen.

Parisuhdeväkivallan seuraukset eivät rajoitu pelkästään psyykkiseen ja fyysisiin vammoihin, vaan ne voivat ilmetä myös erilaisten riskikäyttäytymisen muotoina. Väkivallan kohteeksi joutuneet naiset saattavat selviytymiskeinona käyttää tai tilanteen aiheuttaman kuormituksen takia turvautua päihteisiin, mikä voi johtaa alkoholiongelmien tai muiden aineiden väärinkäyttöön. Päihteet voivat toimia keinona lievittää ahdistusta, lamaannusta ja pelkoa, joita väkivaltakokemukset ovat synnyttäneet – toisin sanoen ne muodostuvat eräänlaiseksi itsehoidolliseksi selviytymisstrategiaksi, joka kuitenkin pitkällä aikavälillä pahentaa tilannetta ja lisää fyysistä ja psyykkistä kuormitusta. (Siukola 2014, 12, 36.)

Parisuhdeväkivallan vaikutukset eivät rajoitu pelkästään kodin seinien sisälle, vaan heijastuvat laajasti naisen elämään ja arjen eri osa-alueille. Väkivalta, turvattomuuden kokemukset ja toimintakyvyn rajautuminen vaikuttavat muun muassa työelämään ja taloudelliseen tilanteeseen. (Piippo 2022, 131.) Työ ja parisuhdeväkivalta kietoutuvat usein toisiinsa siten, että väkivalta heikentää naisen kykyä osallistua työelämään tai vaikuttaa hänen työssä jaksamiseensa. Parisuhdeväkivallan kokijat joutuvat usein pitämään sairauslomia fyysisten vammojen tai psyykkisten oireiden vuoksi, tai he ovat tilapäisesti työkyvyttömiä. Lisäksi turvattomuus voi pakottaa naisen muuttamaan nopeasti toiseen asuinpaikkaan, mikä osaltaan vaikuttaa työstä poissaoloihin ja työsuhteen jatkuvuuteen. (Hietämäki ym. 2023, 111.) Taloudellinen väkivalta puolestaan heikentää naisen toimeentuloa ja itsemääräämisoikeutta, mikä vaikeuttaa väkivaltaisesta suhteesta irtautumista. Se voi johtaa taloudelliseen riippuvuuteen, heikentää henkilökohtaista pääomaa ja huonontaa terveydentilaa. (Kaittila & Nyqvist 2014, 262.) Taloudellisen kontrollin, työkyvyn heikkenemisen ja väkivallan aiheuttamien psyykkisten sekä fyysisten seurausten yhteisvaikutus voi siten muodostaa monisyisen esteen toipumiselle ja uudenlaisen elämän rakentamiselle.

Kuten aiemmin on tuotu esiin, parisuhdeväkivalta vaikuttaa naisen elämään kokonaisvaltaisesti. Väkivallan aiheuttamat terveyshaitat voi olla pitkäkestoisia ja seurata uhria vuosien ajan, vaikka parisuhde olisi päättynyt ja elämä näyttäneen saaneen uuden suunnan. (Ojuri 2004, 126; Hietämäki ym. 2023, 111.) Jatkuva ahdistus, pelko ja turvattomuus jättävät syvät jäljet psyykeen ja vaikuttavat monin tavoin toimintakykyyn ja hyvinvointiin. Pitkään jatkuva väkivalta saattaa aiheuttaa muutoksia asumisolossa, pitkiä töistä poissaoloja ja heikentää uhrin taloudellista turvaa. (Riski 2009, 12.)

Selviytyminen näistä seurauksista on usein hidas ja raskas prosessi, joka vaatii sekä henkilökohtaisia voimavaroja että yhteiskunnan tukea (Honkatukia & Pösö 2004, 145). Tutkimusten mukaan parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset käyttävät sosiaali- ja terveyspalveluita jopa kaksinkertaisesti muuhun väestöön verrattuna, mikä korostaa väkivallan kauaskantoisia vaikutuksia yksilön hyvinvointiin (Hietamäki ym. 2023, 111). Näin ollen väkivalta ei ole vain yksityinen tragedia, vaan myös yhteiskunnallinen haaste, joka edellyttää pitkäjänteistä tukea ja ymmärrystä yksilön kuin rakenteiden tasolla.

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Tutkimustehtävä ja metodologia

Tutkimuksemme aiheena on naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta. Tutkimuksemme tarkoitus on tarkastella sosiaalityön keinoja puuttua rakenteellisella ja yksilöllisellä tasolla parisuhdeväkivaltaan. Erityinen painopiste on siinä, miten sukupuoli vaikuttaa väkivallan ymmärtämiseen ja sosiaalityön asiakastyöhön niin rakenteellisessa kuin käytännön asiakastyössä. Tästä syystä perehdymme tutkimuksessamme feministisen sosiaalityön teoriaan. Myös intersektionaalisuutta käydään jonkun verran läpi työssämme, koska se liittyy aiheeseen keskeisesti. Aineistomme koostuu aiheeseen soveltuvista suomalaisista ja kansainvälisistä kirjoista ja artikkeleista vuosilta 2002–2025. Pyrimme siihen, että aineistomme on mahdollisimman tuoretta, mutta päätimme ottaa mukaan pari vanhempaa teosta, koska niissä oli arvokasta tietoa, joka pätee tänäkin päivänä.

Naisiin kohdistuva väkivalta tulee heikosti esiin viranomaistyössä ja tilastoissa. Naiset saattavat kokea häpeää, pelkoa tai syyllisyyttä väkivaltakokemuksistaan, jonka takia he harvoin uskaltavat tuoda esiin kokemuksiaan. Parisuhdeväkivaltaa on tutkittu suhteellisen paljon, mutta sitä on tärkeää tutkia lisää ja lisätä tietoisuutta, jotta ihmisten, niin ammattilaisten kuin muidenkin tietämys ja ymmärrys ilmiöstä lisääntyy ja voidaan kehittää ennaltaehkäisyä ja auttamisen keinoja niin uhrin kuin tekijän kannalta. Useista aineistoista kävi ilmi, että esimerkiksi ammattilaisilla, kuten sosiaalityöntekijöillä, ei ole ilmiöstä tarpeeksi tietotaitoa ja sen takia väkivaltaan ei puututa tarpeeksi ajoissa ja riittävin keinoin. Tämä siitä huolimatta, että tutkimuksia ja tietoa on runsaasti saatavilla.

Erityinen intressimme on juuri sosiaalityön roolissa, jonka pohjana toimii ihmisoikeudet ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus. Tulevana sosiaalityöntekijöinä koemme tärkeäksi lisätä omaa tietoisuutta ilmiöstä, jotta osaamme tulevaisuudessa auttaa asiakkaita parhaalla mahdollisella tavalla. Meitä kiinnostaa kovasti väkivallan ilmiö ja naisten oikeudet sekä feminisismi, joten tutkimusaihe muodostui aika helposti. Ilmiö on lisäksi hyvin ajankohtainen. Työstämme on paljon hyötyä meille tulevia työuriamme ajatellen ja lisäksi siitä voi olla hyötyä myös muilla sosiaalityöntekijöille ja miksei muillekin ammattilaisille, jotka työskentelevät väkivallan parissa.

Toteutimme tutkimuksen kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Sen tavoitteena on koota ja jäsentää olemassa olevaa tietoa aiheesta. Ajatuksena oli kasata kaikki oleellinen tieto, jota sosiaalityöntekijänä on tärkeää tietää, kun työskennellään naisiin kohdistuvan väkivallan parissa. On tietenkin haastavaa saada yhteen työhön kaikki ja omaa tietotaitoa on tärkeää kehittää jatkuvasti, mutta työn tarkoitus on antaa hyvä pohja. Aihetta olisi voinut rajata monellakin tapaa, mutta emme halunneet lähteä rajaamaan liikaa, koska tarkoitus oli nimenomaan tuoda esiin mahdollisimman laajasti eri keinoja, joita voi työelämässä hyödyntää. Tarkasteluamme ohjaa feministisen sosiaalityön teoria sekä rakenteellinen ja intersektionaalinen näkökulma, joiden avulla pyritään ymmärtämään väkivaltaan liittyviä valtarakenteita ja haavoittuvuuksia laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Miten sukupuoli- ja sukupuolinäkökulma otetaan huomioon naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan työskentelyssä?
2. Millaisia mahdollisuuksia sosiaalityöllä on vaikuttaa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan rakenteellisella tasolla?
3. Miten sosiaalityö voi auttaa parisuhdeväkivaltaa kohdanneita naisia käytännön asiakastyössä?

Kirjallisuuskatsausta metodina käytetään olemassa olevan teorian kehittämiseen, uusien teorioiden kehittämiseen, aikaisempien teorioiden arvioimiseen, rakentamaan kattava kuva jostain tietystä asiakokonaisuudesta, ongelmien tunnistamiseen ja tietyn teorian historiallisen kehityksen kuvaamiseen. Kirjallisuuskatsaus antaa mahdollisuuden tiivistää ja käsitellä suuria aineistoja samalla tuottaen uutta tietoa. Se palvelee tieteenalan tuntemusta. Kirjallisuuskatsausta voidaan tarkastella tiettyjen puitteiden kautta. Kun kirjallisuuskatsausta lähestytään tiettyjen puitteiden kautta, pysytään silloin oman tieteenalan alueella ja tarkoitus on antaa kuvaa ilmiöstä vain sen tietyn alan aineiston

pohjalta. Toinen lähestymistapa on ideoiden historia, joka on poikkitieteellisempi tapa jäsentää katsausta. Siinä luodaan kuvaa ilmiöstä niin, että aineiston ei tarvitse olla vain tietyn tieteenalan. Siinä saadaan tuotua esiin yhteneväisyyksiä ja poikkeuksia. Lyhyesti ja ytimekkäästi kirjallisuuskatsauksessa kootaan eri tutkimuksien tuloksia ja ne toimivat pohjana uusille tutkimustuloksille eli tehdään käytännössä tutkimusta tutkimuksista. (Salminen 2023.) Kirjallisuuskatsauksessa tavoitteena on muodostaa kriittisesti tarkasteltu synteesi eli kokonaiskuva aineiston pohjalta (Vilkkä 2023).

Kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa neljään päätyyppiin ja niitä ovat integratiivinen, systemaattinen ja narratiivinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi (Mt.). Me valitsimme tehdä narratiivisen kirjallisuuskatsauksen, joka tunnetaan myös termillä kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella saadaan laadullinen ja kuvaileva vastaus, joka pohjautuu tutkimuskysymykseen ja valittuun aineistoon. Luonteeltaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus on aineistolähtöistä. Sen vaiheet ovat tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineiston valitseminen, kuvailun muodostaminen ja tulosten tarkasteleminen. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa siis kerätään aikaisempaa tutkimustietoa kuvailua ja jäsentynyttä tarkastelua varten. (Kangasniemi ym. 2013, 291–298.)

Narratiivisella kirjallisuuskatsauksella etsitään tutkimuksista vastauksia siihen, mitkä ovat ilmiön keskeisiä käsitteitä ja mitkä ovat käsitteiden keskinäiset suhteet sekä mitä ilmiöstä tiedetään. Tämän kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan saada laaja yleiskuva ilmiöstä ja voidaan aiemmista tutkimuksista koota epäyhtenäiset tiedot johdonmukaisemmaksi kokonaisuudeksi. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus koostuu käsitteiden ja niitä koskevien tutkijan miellelyhtymien yhdistelemisestä, mikä luo mahdollisuuden muodostaa teoriaa tutkittavasta aiheesta. Metodissa lähtökohtana ymmärtämiselle voi olla ilmiön tunnistaminen, kyseenalaistaminen tai vahvistaminen.

Sillä tuodaan esille aiempien tutkimusten tietoaukkoja, kysymyksiä ja ristiriitoja. (Vilkkä 2023.)

Tavoite on ilmiön ymmärtäminen ja ymmärretyn kuvaileminen argumentoiden johdonmukaisesti ja vakuuttavasti. Tässä metodissa tutkijan tietämys ilmiöstä kasvaa kehämäisesti, kun perehdytään analysoitavaan tutkimusaineistoon. Siinä aineistoja tutkiessa on tarkoitus tunnistaa ja ymmärtää tutkimusten lähestymistapoja, keskeisiä ongelmia, eroja ja epäjohdonmukaisuuksia sekä yhtäläisyyksiä. Tiedonhaun näkökulmasta tämä katsaus on muihin

katsaustyyppeihin verrattuna vapaampi. Lisäksi metodi on vapaampi myös siinä, miten tarkkaan aineiston erilaiset valintakriteerit pitäisi määritellä. Se voi kulkea muita metodeja vapaammin ala- ja yläkäsitteiden välillä samalla muodostaen siltoja asioiden välille laajemmin kuin muissa kirjallisuuskatsaustyypeissä. (Mt.) Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vahvuuksia ovat mahdollisuus perustellusti ohjata tarkastelu tiettyihin ennalta valittuihin erikoiskysymyksiin ja kyseisen menetelmän avulla on mahdollista tuottaa uusia näkökulmia valittuun tutkimusaiheeseen induktiivisesti ja aineistolähtöisesti. Lisäksi sen vahvuutena on pidetty siihen sisältyvää argumentoituutta. Sen heikkoutena on taas ajateltu olevan tiedonhaun subjektiivisuus ja sattumanvaraisuus, mikä voi vaikuttaa valitun aineiston kattavuuteen ja edustavuuteen. (Kangasniemi ym. 2013, 299.)

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei ole tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä, sen voi ajatella olevan yleiskatsaus. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa voidaan kuitenkin kuvata laaja-alaisesti tutkittavana olevan ilmiö ja tarvittaessa voidaan luokitella tutkittavan asian ominaisuuksia. (Salminen 2023.) Valitsimme juuri tämän kirjallisuuskatsauksen metodiksemme, koska sen avulla voimme perehtyä valitsemaamme ilmiöön laajasti ja muodostaa yhtenäisemmän kuvan siitä, miten sosiaalityö voi puuttua naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Tämän metodin avulla pystymme yhdistelemään aiemmista tutkimuksista löydettyjä tietoja aiheestamme ja niiden kautta löytämään sosiaalityön keinoja puuttua naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Jollain toisella tutkimusmetodilla tutkimuksemme näkökulma olisi saattanut jäädä kapeammaksi, kun halusimme tutkia niin yksilötason auttamisen keinoja kuin rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia vaikuttaa naisiin kohdistuvan väkivallan juurisyihin siten, että sukupuoli otetaan huomioon keinoissa.

4.2 Aineiston hankinta

Parisuhdeväkivaltaa käsittelevää tutkimusaineistoa on paljon. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ilmiönä on tutkittu paljon. Pyrimme rajaamaan aineistoa oman tutkimuksemme kannalta keskeisiin teorioihin ja tutkimuksiin. Etsimme aineistoa, joka käsittelee naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sosiaalityön roolia väkivaltatyössä. Otimme mukaan aineistoon vain aiheemme kannalta relevantteja lähteitä, joista löytyi tietoa naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja parisuhdeväkivallasta ilmiönä, feministisen sosiaalityön teoriasta ja intersektionaalisuudesta. Tärkeimpänä oli kerätä aineistoon lähteitä, jotka käsittelevät sosiaalityön auttamisen keinoista yksilöllisellä ja

rakenteellisella tasolla sekä sukupuolen huomioiminen tässä auttamistyössä. Laadun varmistamiseksi käytimme pääasiallisina lähteinä luotettavissa lähteissä julkaistuja tieteellisiä tutkimuksia ja artikkeleita, pääasiassa vertaisarvioituja.

Emme rajanneet aineistoa vain tietyn tiedekunnan, kuten sosiaalityön artikkeleihin. Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta ilmiönä on poikkitieteellinen, joten hyödynsimme myös muiden tieteenalojen artikkeleita. Etsimme aineistoa LUC finnasta, Google Scholarista, Januksesta, Researchgatesta, sosiaalityön tutkimuksen seuran sivuilta, Scopuksesta, Social science databasesesta (proquest), Ebscosta ja erilaisista tieteellisistä lehdistä. Lisäksi, jos löysimme hyvän lähteen aineistoon, etsimme myös sen lähdeluettelosta lisää lähteitä. Kaksi lähettä löytyi siten, että Lapin yliopiston kirjastossa kiersin sosiaalityön osiota. Hyödynsimme myös lakeja ja kansainvälisiä sopimuksia, kuten esimerkiksi Istanbulin sopimus.

Käytimme aineistoa etsiessä erilaisia aiheen kannalta keskeisiä hakusanoja. Käytimme niin englannin- kuin suomenkielisiä hakusanoja. Kokeilimme useita erilaisia hakusanoja ja niiden yhdistelmiä, jotta löytäisimme parhaiten tutkimuskysymyksiimme vastaavia aineistoja. Käytimme hakusanoina esimerkiksi termejä ”sosiaalityö”, ”parisuhdeväkivalta”, ”naisiin kohdistuva väkivalta”, ”sukupuolittunut väkivalta”, ”feministinen teoria”, ”rakenteellinen sosiaalityö”, ”auttamisjärjestelmät”, ”naiserityinen”, ”intersektionaalisuus” ja ”väkivaltatyö”. Käytimme pääasiassa edellä mainittuja termejä ja niistä erilaisia yhdistelmiä sekä niiden englanninkielisiä vastikkeita. Lisäksi kokeilimme muitakin lähikäsitteitä, kuten lähisuhdeväkivalta, yhteiskunnallinen muutos, kansainvälinen ja globaali sosiaalityö ja sukupuolispesifi ja niiden englanninkielisiä vastikkeita. Näin saimme hakutulokseksi tutkimuksia, jotka vastasivat meidän tutkimuskysymyksiimme täysin tai osittain. Jouduimme kuitenkin tekemään joitakin rajauksia hakuihimme. Määrittelimme sisäänotto- ja poissulkukriteereitä, joiden avulla seuloimme tutkittavaa aineistoa.

Sisäänottokriteeri	Poissulkukriteeri
<ul style="list-style-type: none"> - Suomen tai Englannin kieli - Aineisto tehty ajanjaksolla 2002–2025 - Saatavilla maksutta - Koskee väkivaltailmiötä, sosiaalityötä, sukupuolinäkökulmaa - Aineisto täyttää tieteellisen julkaisun kriteerit 	<ul style="list-style-type: none"> - Aineisto on muulla kielellä kuin Suomi tai Englanti - Aineisto vanhempaa kuin vuonna 2002 - Maksullinen - Aineiston tarkastelukulma sijoittuu väkivaltailmiön tai sosiaalityön ulkopuolelle - Aineisto ei täytä tieteellisen julkaisun kriteerejä

KUVIO 1 Pääasiallisten lähteiden valinnan kriteerit

Yläpuolella on listattu taulukko kriteereistämme. Yksi kriteeri oli, että lähde oli suomen- tai englanninkielinen. Muilla kielillä olevat aineistot rajautuivat pois. Pyrimme ensisijaisesti valitsemaan mahdollisimman ajankohtaisia lähteitä, mutta otimme myös joitakin vanhempia teoksia, mikäli ne olivat sisällöllisesti merkityksellisiä tutkimusaiheemme kannalta. Aineisto ajoittuu vuosille 2002–2025, ja tätä vanhemmat julkaisut jätettiin rajauksen ulkopuolelle. Toinen rajaukseen vaikuttanut tekijä oli aineiston saatavuus: mukaan otettiin vain sellaiset lähteet, jotka olivat ilmaiseksi saatavilla. Maksulliset aineistot rajasimme pois. Lisäksi karsimme pois lähteet, jotka eivät olennaisesti liittyneet tutkimuskysymyksiimme. Painopiste oli sosiaalityön ja yhteiskuntatieteiden julkaisuissa, mutta otimme harkiten mukaan myös muiden alojen aineistoja, jos niissä käsiteltiin väkivaltaa ja sen parissa tehtävän työn kannalta olennaisia teemoja sosiaalityön kontekstissa. Analysoimme aineistojen otsikoita, avainsanoja, johdantoja ja tiivistelmiä. Kaikkien pääteemojen ei tarvinnut esiintyä kerralla samaan aikaan aineistossa. Merkittävää oli, että aineisto sisälsi yhden tai useamman avainsanoista ja sisälsi tarpeeksi olennaista tietoa meidän tutkimuksemme kannalta.

Otsikko	Tekijä(t)	Aika ja paikka	Avainsanat
Väkivallan kohtaaminen rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön kysymyksenä	Hurtig, Johanna & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja	2017 Rakenteellinen sosiaalityö, kolmas painos	Rakenteellinen sosiaalityö, yhteiskunnallinen muutos, sosiaalityö

Rakenteellinen sosiaalityö aikakauden haasteena	Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana	2017 Rakenteellinen sosiaalityö, kolmas painos	Rakenteellinen sosiaalityö, yhteiskunnallinen muutos, sosiaalityö
Domestic violence – a rights-based response Drawinf on results from the fra’s violence against women survey	Goodey, Joanne	2018 Responding to domestic violence: Emerging challenges for policy, practice and research in Europe	Social work, domestic violence, intersectionality
Older women’s experiences of domestic violence	Martin, Elizabeth & Devaney, John & Carney, Gemma	2018 Responding to domestic violence: Emerging challenges for policy, practice and research in Europe	Social work, domestic violence, intersectionality
Veitsen terällä: naiseus- ja parisuhdeväkivalta	Natunen, Luru & Ojuri, Auli & Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkka	2011 Ensi- ja turvakotien liitto	Parisuhdeväkivalta, sosiaalityö
Models on treatment of intimate partner violence – Genderbased and traumainformed work at alternative to violence in Norway	Rangul Askeland, Ingunn & Räkil, Marius	2018 Responding to domestic violence: Emerging challenges for policy, practice and research in Europe	Social work, domestic violence, intersectionality
Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen	Piispa, Minna & October, Martta	2017 Yhteiskuntapolitiikka 82 (3)	Parisuhdeväkivalta
Lähisuhdeväkivallan ja seksuaaliväkivallan tekijätyö Suomessa – Palvelut, ohjelmat ja lähisuhdeväkivallan tekijöiden kohtaaminen sotepalveluissa.	Kaikkonen, Salla	2024 Terveysten ja hyvinvoinnin laitos raportti 7/2024	Sosiaalityö, väkivalta
MARAK – kokemuksia parisuhdeväkivallan riskiarvioinnin menetelmän kokeilusta Suomessa	Piispa, Minna & Tuominen, Mia & Ewalds, Helena	2012 Terveysten ja hyvinvoinnin laitos raportti 10/2012	Parisuhdeväkivalta

Moraalijärjestysten rajoilla: Väkivallan kohtaaminen ammatillisena toimintana ja rajatyönä sosiaali- ja terveydenhuollossa	Piippo, Sisko & Hirvonen, Pasi & Husso, Marita & Notko, Marianne	2024 Yhteiskuntapolitiikka 89 (2)	Lähisuhdeväkivalta, sosiaalityö
Support and autonomy: Social Worker's approaches in Dutch Shelters for female survivors of domestic violence	Roegiers Maueux Chloe & Saharso Sawitri & Tonkens Evelien & Darling Jonathan	2025 Social sciences, vol. 14 (4), 241	Domestic violence towards women, social work
Feministinen tutkimus ja sosiaalityön tutkimus – kohtaamisia ja kohtaamattomuutta	Kuronen, Marjo	2017 Sosiaalityö ja teoria	Feministinen sosiaalityö, feministinen teoria
Feminist social work theory and practice	Dominelli, Lena & Campling, Jo	2002 Bloomsbury publishing Plc	Feminist social work, intersectionality
Is gender-based violence a neglected area of education and training? An analysis of current developments and future directions	McLindon, Elizabeth & Fiolet, Renee & Hegarty, Kelsey	2021 Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers	Gender-based violence, diversity, education
Understanding gender-based violence: An essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers	Bradbury-Jones, Caroline & Isham, Louise	2021 Springer international publishing AG	Social work, violence against women, gender-based violence
Auttamisjärjestelmän kriittiset kohdat parisuhdeväkivallan kokijoiden näkökulmasta	Skaffari, Pia & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja	2021 Ensi- ja turvakotien liitto	parisuhdeväkivalta, auttamisjärjestelmä
Esipuhe	Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita	2019 Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa – ERPASHankkeen arviointi.	sosiaalityö, koulutus, parisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta ilmiönä	Notko, Marianne & Husso, Marita	2019 Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja	lähisuhdeväkivalta
		poliisissa – ERPASHankkeen arviointi	
Enhancing professional skills and raising awareness on domestic violence, violence against women and shelter services (ERPAS) – hanke	Niklander, Elisa & Peltonen, Joonas & Notko, Marianne & Husso, Marita	2019 Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa – ERPASHankkeen arviointi.	Lähisuhdeväkivalta, parisuhdeväkivalta, hanke
ERPAS-hankkeen projektikonaisuus ja sen arviointi	Niklander, Elisa & Peltonen, Joonas & Fagerlund, Monica & Mela, Marianne & Houtsonen, Jarmo & Notko, Marianne & Husso, Marita	2019 Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa – ERPASHankkeen arviointi.	Lähisuhdeväkivalta, parisuhdeväkivalta, hanke, koulutus
Daring to ask about violence? A critical examination of social services' policies on asking about genderbased violence	Goicolea, Isabel & Bäckström, Hanna & Marcus, Lauri & Carbin, Maria & Linander, Ida	2023 Journal of genderbased violence 7(3) 467-482	Gender-based violence, intimatepartner violence, social work
Framing social work discourses of violence against women. Insights from Finland and India	Piippo, Sisko & Notko, Marianne & Husso, Marita & Carter Anand, Janet	2022 Affilia vol. 37 (3) 487-504 Sage Journals	Gender-based violence, violence against women, feminism
Evaluating interventions with victims of intimate partner violence: A community psychology approach	Albanesi, Cinzia & Tomasestto, Carlo & Guardabassi, Veronica	2021 BMC Women's health 21:138	Intimate partner violence, social services

Violence against women: Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation	Edited by Lombard, Nancy & McMillan, Lesley	2013 Jessica Kingsley Publishers, London and Philadelphia	Social work, social workers, social services, violence against woman, intimate partner violence
Institutional and affective practices of domestic violence interventions in social work: Malignant positioning of victims	Piippo, Sisko & Husso, Marita & Hirvonen, Pasi & Notko, Marianne & Glumbikova, Katerina	2021 Violence, gender and affect: interpersonal, institutional and ideological practices.	violence against woman, ending violence against woman
Voluntary, survivorcentered advocacy in domestic violence agencies	Wood, Leila & Clark, Dessie & Cook Heffron, Laurie & Voth Schrag, Rachel	2020 Advances in social work, 20 (1)	Intimate partner violence, domestic violence

Feminist social work	Orme, Joan	2013 Social work theories and methods 2 nd edition Gray, Mel & A. Webb, Stephen	Kirjastosta etsimällä löytyi sosiaalityö osiosta
Hyvinvoinnin edistäminen ja yhteisötyö sosiaalipolitiikan uusissa rakenteissa: Rakenteellinen sosiaalityö	Kananoja, Aulikki & Karjalainen, Pekka	2017 Sosiaalityön käsikirja	Kirja löytyi kirjastosta etsimällä sosiaalityön osiosta
The price of safety – Hidden costs and unintended consequences for women in the domestic violence service system	Shoener, Sara	2016 Vanderbilt university press.	Victims of family violence, services for domestic violence, violence against woman

Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa – ERPAShankkeen arviointi	Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita (toim.)	2019 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos raportti 13/2019	Lähisuhdeväkivalta, sosiaalihuolto, interventio
Reporting, reflecting and recognising emotions in therapeutic work with domestic violence perpetrators: Experiences of the Jyväskylä group model	Siltala, Heli & Päivinen, Helena & Laitila, Aarno	2021 Violence, gender and affect interpersonal, institutional and ideological practices. Springer international publishing	Domestic violence, interventios, emotions
Greating inner and outer safety: Findings from a research study on Finnish women's and children's experiences of postseparation stalking.	Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja	2021 Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers	Gendered violence, safety plan, victim.

Supporting people affected by intimate partner violence in emergency and crisis situations	Sawyer, Simon	2021 Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers	Intimate partner violence, family violence
Adopting a traumainformed approach to gender-based violence across the life course	Sperlich, Mickey & Logan-Greene, Patricia & Finucane, Adair	2021 Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers	Gender-based violence, traumas
From surviving to thriving: A feminist empowerment approach to supporting women affected by intimate partner violence	Heywood, Isobel & Mulveen, Jacky	2021 Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers	Domestic abuse, domestic violence

Reflections and future directions	Isham, Louise & Bradbury-Jones, Caroline	2021 Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers	Gender-based violence
The price of safety – Hidden costs and unintended consequences for women in the domestic violence service system	Shoener, Sara	2016 Vanderbilt university press	Domestic violence, violence against women
Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ	Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna & Skaffari, Pia	2017 Ensi- ja turvakotien liitto	parisuhdeväkivalta, naisiin kohdistuva väkivalta, apu,
Lukijalle	Särkelä, Riitta	2017 Ensi- ja turvakotien liitto	naisiin kohdistuva väkivalta
Miksi väkivallan kokijaa autetaan?	Kovanen, Tuulia	2017 Ensi- ja turvakotien liitto	naisiin kohdistuva väkivalta, apu, väkivallan kokija
Jalkautuva nais erityinen väkivalta työ	Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna & Skaffari, Pia	2017 Ensi- ja turvakotien liitto	väkivalta työ, naisiin kohdistuva väkivalta, nais erityinen
:" What about the men?" Understanding men's experiences of domestic abuse within gender-based model of violence	Lombard, Nancy	2013 Violence against women – Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation.	Violence against women, domestic abuse, gender-based violence
Effecting operational change through training – Challenges and approaches	Whiting, Nel	2013 Violence against women – Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation.	violence against women, support
Taking Stock – Theory and practice in violence against women	Lombard, Nancy & McMillan, Lesley	2013 Violence against women – Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation.	theories, violence against women

Partnership working and tackling violence against women – Pitfalls and possibilities	Rummery, Kirstein	2013 Violence against women – Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation.	violence against women
--	-------------------	---	------------------------

KUVIO 2 Koonti koko tutkimusaineistosta

Lopullinen aineistorajaus määräytyi vasta analyysin vaiheessa, kun luimme aineistot kunnolla läpi ja arvioimme, vastasivatko ne tarpeeksi hyvin meidän tutkimuskysymyksiimme. Tämän jälkeen meiltä karsiutui muutamia tutkimuksia, sillä julkaisun avainsanojen ja tietojen sopivuudesta huolimatta aineistot eivät antaneet olennaista tietoa tutkimuskysymyksiämme ajatellen. Olemme hyödyntäneet toimitettuja teoksia, joita olemme tarkastelleet kokonaisuudessa. Vaikka viittamme joihinkin toimitettujen teosten yksittäisiin artikkeleihin, niiden osuus lähdeviitteissä voi jäädä vähäiseksi sen vuoksi, kun yksittäinen artikkeli ei ole tarjonnut riittävästi tarvitsemaamme tietoa, vaan kirja kokonaisuudessaan. Jokainen käyttämämme artikkeli on listattu aineistotaulukkoon ja lähdeluetteloon. Kuvioon 2 olemme koonneet lopullisen seulan läpäisseet ja valitsemani pääasialliset lähteet ja niiden tiedot.

4.3 Aineiston analyysi

Seuraavaksi suoritimme aineistoomme analyysin. Valitsimme analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan hyödyntää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Menetelmän avulla voidaan analysoida lähestulkoon kaikki materiaali, joka voidaan dokumentoida kirjalliseen muotoon ja se mahdollistaa luotettavan, systemaattisen, toistettavissa olevan ja objektiivisen aineiston analyysin. Sisällönanalyysin tavoite on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa ja siihen liittyvistä ominaispiirteistä. Sen avulla kerätty aineisto saadaan järjestettyä johtopäätöksiä varten. (Tuomi & Sarajärvi 2018; Elo ym. 2022, 216.)

Sisällönanalyysi muodostuu kolmesta eri vaiheesta. Vaiheet ovat valmistelu, organisointi ja raportointi. Valmisteluvaiheessa käydään aineistot läpi ja järjestetään ne sellaiseen muotoon, että niitä voidaan tutkia. Tiedot on tarkoitettu jäsenellä niin, että asioiden yhdistäminen on helpompaa. Järjestelyn apuna voi käyttää esimerkiksi taulukkoa tai erilaisia kuvioita. Seuraavassa vaiheessa tehdään induktiivinen analyysi eli aletaan

muodostamaan päätelmiä ja tuloksia aineistosta löytyneistä asioista, jotka ovat keskeisiä tutkimuskysymysten kannalta. Kolmannessa eli viimeisessä vaiheessa esitetään analyysi ja tulokset siten, että tutkimus on toistettavissa. (Vilkkä 2023.) Ydin sisällönanalyysissä on luokkien laatiminen ja analyysin lopputuloksena on yleensä luokat tai kategoriat, jotka kuvaavat tarkastelun kohteena olevaa aihetta ja ilmiötä. Aineiston analyysin etenemistä ohjaavat aina tutkimuskysymykset, joten kysymysten tulee olla tarkkoja, jotta niiden avulla voidaan etsiä vastauksia aineistosta. (Elo ym. 2022, 216–217.)

Analyysiprosessin alussa jaoin aineiston kahteen osaan siten, että kumpikin tarkasteli omaa puoliskoaan. Jaon lähtökohtana oli tutkimuskysymysten työnjako: toinen keskittyi rakenteellisen osuuteen ja toinen yksilötason tarkasteluun. Meidän ensimmäinen tutkimuskysymyksemme koskee sukupuolen huomioimista työskentelyssä, kulki kuitenkin analyysissä mukana läpileikkaavasti molemmissa osuuksissa. Sukupuolen merkitys tarkasteltiin sekä rakenteellisten että yksilöllisten auttamisen mahdollisuuksien näkökulmasta. Keräsimme siis tietoa rakenteellisen ja yksilötason auttamisen keinoista siten, että sukupuolinäkökulma kulki koko ajan mukana analyysissä. Aineiston jakamisella pystyimme syventymään perusteellisesti omiin painopistealueisiimme. Luimme aineistoja huolellisesti läpi ja teimme molemmat muistiinpanoja yhteiseen tiedostoon. Työskentelimme kuitenkin, siten, että mikäli analysoitavasta aineistosta nousi esiin myös toisen tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia havaintoja, ne kirjattiin ylös muistiinpanoihin.

Kirjallisuuskatsaustamme ajatellen aineistotutkimusten menetelmillä ei ollut merkitystä, joten emme kiinnittäneet siihen kummempaa huomiota. Kiinnitimme huomiota eniten tutkimusten aiheisiin ja teorioihin, ja niistä esille nouseviin teemoihin. Sisältöanalyysin menetelminä hyödynsimme teemoittelua sekä visuaalista järjestelmää, jossa aineistoa jäsennettiin värikoodein. Teemoittelimme tutkimuskysymyksiin vastaavat sisällöt ja ryhmittelimme värikoodauksen avulla, jossa käytimme eri värejä tunnistamaan kutakin tutkimuskysymystä koskeva aineisto. Etsimme aineistoista esiin nousevia teemoja ja tätä kautta löysimme yhdistyviä teemoja, mitä kirjasimme muistiinpanoihin. Tutkimuskysymysten ja muistiinpanojen myötä muodostuivat pääkategoriat. Kävimme yhdessä läpi muistiinpanojamme, joista niin edelleen muodostui alakategoriat. Jatkoimme aineiston läpikäymistä teemojen näkökulmasta ja keräsimme kategorioihin liittyviä avainsanoja ja ilmaisuja. Merkitsimme muistiinpanoihin eri väreillä toistuvia teemoja ja teimme myös pienen ajatuskartan aineiston sisällöstä. Tämän pohjalta laadimme

taulukon, jonka avulla esittelemme analyysissä muodostuneet kategoriat sekä niihin liittyvät keskeiset sisällöt.

Avainsanat/ilmaisut	Alakategoria	Pääkategoria
ennaltaehkäisy, koulutuksen lisääminen, osaamisen vahvistaminen, moniammatillisuuden kehittäminen, työnkuva/organisaation toimintatavat vaikuttaminen, laki, asenteet	rakenteellinen sosiaalityö, feministinen sosiaalityön teoria, intersektionaalisuus, patriarkalisuus	Vaikuttaminen rakenteellisesti
Marak, taloudellinen tuki, psykososiaalinen tuki, sosiaaliset suhteet, turvasuunnitelma, empaattisuus, tiedon tarjoaminen	tunnistaminen, kysyminen, kohtaaminen, tekijätyö, palvelut/palveluohjaus, moniammatillinen yhteistyö	Auttaminen yksilötasolla
tekijätyö, voimaannuttaminen, itsensä määräämisoikeuden kunnioittaminen, naisen tilanne ja tarpeet,	sukupuolisensitiivisyys, naisen asema yhteiskunnassa, naislähtöisyys	Sukupuolen huomioiminen
merkitykselliset ihmissuhteet, osallisuus, naisten kokemukset, feministisen sosiaalityön lähestymistapa		
epäselkeät työnjaot, riittämätön osaaminen ilmiöstä ja kysymisestä, tunnistamisen haasteet, väkivallasta irtaantumisen vaikeudet, rakenteelliset esteet	moniammatillisen työn toimimattomuus, riittämätön ymmärrys, tieto ja osaaminen, koulutuksen puute	Haasteet

KUVIO 3 Aineiston luokitteluanalyysi

Pääkategorioiksi muodostui vaikuttaminen rakenteellisella tasolla, auttaminen yksilötasolla, sukupuolen huomioiminen ja haasteet. Jokaisen pääkategorian alle rakentui edelleen alakategorioita, jotka jäsenivät tarkemmin aineistoista esiin nousseita teemoja. Auttaminen yksilötasolla kategorian alle keräsimme aineistoista esiin nousseita

auttamisen kannalta oleellisempia asioita, kuten tunnistaminen, kohtaaminen, moniammatillinen yhteistyö, palveluohjaus/palvelut. Juurisyihin vaikuttamisen alakategoria sisälsi rakenteellinen sosiaalityö, feministisen sosiaalityön teoria, intersektionaalisuus ja patriarkalisuus. Sukupuolen huomioimisen kannalta nousi esiin naisen asema yhteiskunnassa ja sukupuolen huomioivat palvelut. Haasteisiin löysimme riittämätön osaaminen, ja moniammatillisen työskentelyn toimimattomuus. Kuhunkin kategoriaan poimimme tarkemmin avainsanoja ja keskeisiä ilmaisuja, jotka kuvastavat aineistosta esiin nousseita teemoja. Monet limittyivät eri kategorioiden välillä, joten ne voisivat sijoittua useampaankin kohtaan. Tavoitteenamme on rakentaa tulosluku ensisijaisesti kahden pääteeman – vaikuttaminen rakenteellisesti – ja auttaminen yksilötasolla ympärille. Sukupuolen huomioiminen, feministinen teoria sekä esiin nousseet haasteet läpäisevät näitä kokonaisuuksia ja tulevat esiin osana näissä.

4.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Parisuhdeväkivalta tapahtuu kahden ihmisen välisessä intiimissä ja luottamuksellisessa suhteessa, mikä tekee siitä erityisen herkän ja sensitiivisen aiheen. Väkivalta rikkoo paitsi fyysisen koskemattomuuden, myös emotionaalisen turvallisuuden, jota parisuhteelta odotetaan. Yhteiskunnallisesti se on tärkeä tutkimusaihe. Aiheen herkkyyks ei estä aiheen tutkimista, mutta se vaatii eettistä pohdintaa ja huolellisuutta. Tarkastelemme aihetta hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tutkimuksen uskottavuus perustuu siihen, että tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu noudattaminen tiedeyhteisön tunnustamia eettisesti vastuullisia ja oikeita toimintatapoja: rehellisyyttä, tarkkuutta ja huolellisuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä (Pehkonen & Jokinen 2017, 189).

Eettisyys kiertyy tutkimuksen luotettavuus- ja arviointikriteereihin. Tutkijana on velkaa lukijoille perustellun ja uskottavan kuvauksen siitä, miten aineisto on koottu ja analysoitu (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Tutkimuksessa aineiston laatu vaikuttaa suoraan työn laatuun ja luotettavuuteen sekä sitä kautta tulosten hyödynnettävyyteen. Lähteiden valitseminen vaatii lähdekritiikkiä eli täytyy arvioida käyttämän lähteen tai aineiston laatu, ennen kuin sitä käyttää työssä. (Vilkka 2021.) Tässä tutkielmassa eettisyyttä vahvistaa se, että aineistona käyttämät pääasialliset lähteet ovat luotettavilla alustoilla julkaistuja tutkimuksia ja pääosin vertaisarvioituja. Olemme tehneet tarkkaa työtä niiden

valitsemisessa arvioiden niiden laatua, ennen kuin olemme käyttäneet niitä tutkimuksessamme.

Lisäksi meillä on laaja ja monipuolinen aineisto, jonka myötä näkökulma on monipuolisempi. Aineistomme sisältää paljon kansainvälisiä lähteitä, joka tuo mukanaan omat erityispiirteensä tutkimukselle. Tutkimustuloksia on monista eri maista, joten niitä on vaikeaa, ehkä jopa mahdotonta yleistää koskemaan kaikkia maita. Mielestämme kansainvälinen aineisto antaa kuitenkin hyvän mahdollisuuden tarkastella aihettamme laajasti. Keräämällä eri maiden tutkimustuloksia voi auttaa luomaan uusia entistä parempia lähestymistapoja ja työmenetelmiä.

Pohjaamme kaiken tiedon tutkimukseen, jolloin työemme pysyy totuudenmukaisena sekä kerromme avoimesti, miten etenemme tutkimuksessa aineistonhankinnasta analyysiin, jotta tutkimus olisi toistettavissa ja se olisi mahdollisimman läpinäkyvä. Tutkimusetiikka ohjaa tutkimukseen liittyvien päätösten tekemistä ja tutkimuksen etenemistä. Tutkijan tulee antaa lukijoille riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on tehty. Näin lukijat voivat arvioida tutkimuksen tuloksia. Tutkimustulokset tulevat ymmärrettävämmäksi ja selkeämmäksi, kun tehdyt valinnat ja mitä olemme tehneet, kerrotaan yksityiskohtaisen tarkkaan. Kun tutkimuksessa avaa asemaansa, käyttämiä menetelmiä ja prosessia tarkkaan, syntyy objektiivisempaa tietoa kuin omista valinnoista vaikenemalla.

(Pehkonen & Jokinen 2017, 190; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Laadullisessa tutkimuksessa nousevat nopeasti esiin kysymykset objektiivisuudesta. Tarkasteltaessa objektiivisuuden ongelmaa laadullisessa tutkimuksessa on syytä erottaa toisistaan havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Puolueettomuus nousee kysymykseksi esimerkiksi siinä, että pyrkiikö tutkija ymmärtämään ilmiötä aidosti tutkittavien näkökulmasta vai suodattuuko tulkinta tutkijan oman kehyksen, kuten iän, sukupuolen, koulutustaustan tai arvojen kautta. Tällaiset tutkijalähtöiset tekijät voivat vaikuttaa siihen, mitä havaitaan, miten havaintoja painotetaan ja millaisia johtopäätöksiä aineistosta tehdään. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Laadullisessa tutkimuksessa yleisesti tunnustetaan, että tutkija ei ole neutraali toimija, vaan hän vaikuttaa tutkimusasetelmaan ja tulkintaan monin tavoin (Mt.). Mitä läheisempi ja henkilökohtaisempi suhde tutkijalla on aiheeseen, sitä herkempi hänen tulee olla, koska kokemusten ja niistä muotoutuneet käsitykset vaikuttavat tulkintoihin (Vilka 2021). Tästä syystä on tärkeää tiedostaa ja reflektoida omia henkilökohtaisia arvoja, asenteita ja kokemuksia tutkimusprosessin aikana ja tämä auttaa toimimaan eettisesti paremmin. Me

tiedostimme jo tutkimusprosessin alussa, että aihe on meille ennestään tuttu ja meillä on aiheesta paljon tietoa. Tiedostimme kuitenkin, että aiempi tieto ja vahvat näkemykset eivät saa liikaa ohjata ajatteluumme tai rajoittaa aineiston avointa tarkastelua. Tutkimusta tehdessämme tarkastelimme omia ennakkokäsityksiämme ja pyrimme tiedostamaan, miten ne saattavat vaikuttaa aineiston tulkintaan. Erityisesti naisina oli tärkeää pohtia, millaisia emotionaalisia reaktioita väkivallan sukupuolittuneisuus meissä herätti, ja miten tämä voisi heijastua tutkimustyöhön. Oman taustan, kokemusten ja aiheeseen liittyvän suhtautumisen tiedostaminen auttoi meitä tarkastelemaan aineistoa kriittisesti ja analyttisesti. Pyrimme lähestymään aihetta mahdollisimman objektiivisesti.

Herkkää aihetta tutkiessa on otettava huomioon tutkittavien oikeudet ja yksityisyys sekä noudatettava tutkimuseettisiä normeja. Tutkijan on kunnioitettava uhrien kokemuksia, huolehtia anonymiteetistä ja pyrittävä välttämään uudelleen traumatisointia (Kuula 2006, 135–136). Tutkimme naisiin kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa kirjallisuuskatsauksena aiempaan tutkittuun tietoon perustuen. Vaikka emme kirjallisuuskatsauksen luonteen vuoksi olleet suorassa vuorovaikutuksessa yksittäisten henkilöiden kanssa, nämä eettiset lähtökohdat ovat ohjanneet meitä työssämme. Tutkimuksemme eettisyys on pyritty varmistamaan kunnioittavalla ja arvostavalla lähestymistavalla, jossa uhrien kokemuksia ei vähätellä eikä toisteta vahingollisia rakenteita. Olemme pyrkineet esittämään tarkasteltavan aiheen niin, ettei tutkimus vahingossa toistaisi väkivaltaa syrjiviä tai vähätteleviä puhetapoja. Olemme koko prosessin ajan olleet tietoisia siitä, että tutkimamme aihe on herkkä ja vaatii sensitiivisyyttä.

5 Feministinen ja rakenteellinen sosiaalityö naisiin kohdistuvan väkivallan työssä

5.1 Feministinen sosiaalityön teoria ja naisiin kohdistuva väkivalta

Barbara E. Collins (1986) on esittänyt, että sosiaalityö on pohjimmiltaan feminististä ja feminismi ja sosiaalityö pitäisivät sisällään samanlaiset arvot ja etiikan, monitieteisyyden ja ilmiöiden kokonaisvaltaisuuden ja kompleksisuuden ymmärtämisen. Feministisellä tutkimuksella ja sosiaalityön tutkimuksella on erityinen suhde käytäntöön sekä toisaalta emansipatorinen pyrkimys yhteiskunnallisten epäkohtien esiin nostamisessa ja alistetussa

asemassa olevien ihmisten ja ihmisryhmien aseman parantamisessa. Sosiaalityö on yhä enemmän naisammatti ja sosiaalityön historia on pitkälti naisten toiminnan historiaa. Feministinen sosiaalityö sai alkunsa feministisesta sosiaalisesta toiminnasta, jota naiset tekivät työskennellessään naisten kanssa heidän omissa yhteisöissään. Tutkijat ovat kuitenkin toistamiseen eri puolilta maailmaa tuoneet esiin, että feministiset kysymyksenasettelut, metodologia ja teoria eivät ole juurtuneet sosiaalityön käytäntöön ja tutkimukseen. (Dominelli 2002, 6; Kuronen 2017.)

On toistuvasti valitettu, että sosiaalityön käytännöstä ja tutkimuksesta puuttuu feministinen näkökulma. Siitä huolimatta jo 1960–1980-lukujen feministiset tutkimukset ovat tuoneet esiin edelleen sosiaalityössä olevia relevantteja kysymyksiä ja teemoja. Feministisessä ja sosiaalityön tutkimuksessa näitä keskeisiä kysymyksiä ovat naisten asema, äitiys, vastuut perheessä ja palkaton hoiva, yhteiskunnallinen eriarvoisuus, naisten köyhyys ja naisiin kohdistuva väkivalta. Pisimpään esillä niin tutkimuksissa kuin yhteiskunnallisissa kampanjoissa on ollut miesten naisiin ja lapsiin kohdistama väkivalta. Kansainvälisestä näkökulmasta Suomi oli poikkeus tutkimuksen vähäisyydessä, feministisen näkökulman puuttumisesta ja väkivallan uhrien auttamistyön ”perhekeskeisyydessä”. Suomalainen tutkimus lähti kuitenkin lisääntymään ja väkivaltaa alettiin tarkastella sukupuolistuneena ongelmana ja alettiin keskustelemaan sukupuolierityisistä auttamisen muodoista, Sosiaalityön tutkimuskin tarttui samoihin teemoihin ja omaksui feministisen tutkimuksen lähestymistapoja ja nosti esiin keskeisiä auttamisjärjestelmän toimintatapoja sekä niiden kehittämiseen sisältyviä kysymyksiä. Sosiaalityön erityiskysymysten ja feministisen lähestymistavan yhdistämisestä merkittävä esimerkki on lähisuhdeväkivallan tutkimus. (Kuronen 2017.)

Sukupuolen näkymättömyys on ongelmallista, kun otetaan huomioon, kuinka paljon tapahtuu naisiin kohdistuvaa fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa. Esimerkkinä kansallisesta käsiteellisestä viitekehuksesta suomalaisessa diskurssissa on se, että suositaan ”perheväkivaltaa” termiin ”naisiin kohdistuva väkivalta” sijaan. Naisten ja miesten välisiä sortavia suhteita ei tarkastella sukupuolten epätasa-arvon tai patriarkaatin kautta. Siitä johtuen ajatukset miesten etuoikeutetusta asemasta yhteiskunnassa ja hallitsevuudesta jätetään sivuun. Silloin väkivaltaa pidetään kahden tasavertaisen toimijan välisenä perhekiistana ja vastuu lopettamisesta on sekä tekijällä että uhrilla. Kansallista naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaa politiikkaa ei pantu täytäntöön ennen 1990-lukua Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan unionin kansainvälisen

painostuksen seurauksena. Esim. avioliitossa tapahtuvaa raiskausta ei pidetty rikoksena ennen kuin vasta vuonna 1994. (Piippo ym. 2022, 489.)

Tutkimuksessa esimerkiksi Intiassa naisiin kohdistuvan väkivallan korkea esiintyvyys on yhteydessä sukupuolten väliseen epätasa-arvoon. Suomessa taas ilmiötä selitetään niin sanotulla pohjoismaisella paradoksilla. Se tarkoittaa tasa-arvon ja väkivallan korkeaa esiintyvyyttä samanaikaisesti. Suomen tutkimusaineistossa sukupuoli ei noussut esiin merkittävänä sosiaalisena kategoriana, mutta sen ilmeneminen etnisyyden kautta toi esiin naisten haavoittuvuuden. Sitä voidaan ajatella kulttuurisensitiivisyytenä, joka mahdollistaa väkivallan tunnistamisen. Kuitenkin samaan aikaan siihen liittyy kulttuuristamisen riski eli väkivalta tunnistetaan helpommin ihmisoikeusloukkaukseksi muualla, esimerkiksi globaalissa etelässä tai maahanmuuttajanaisten kohdalla, kun taas Suomessa asuvien naisten väkivallan kokemukset voivat jäädä näkymättömiksi. Intian aineistossa väkivalta näyttäytyi normalisoituneena yhteisöllisellä, yhteiskunnallisella ja asenteellisella tasolla, mutta samaan aikaan sukupuolitietoisuus oli selkeästi läsnä.

Suomessa sen sijaan feministinen näkökulma jäi aineistossa vähemmälle huomiolle.

(Mt.)

Feministisiä näkökulmia, jotka kritisoivat, ammentavat ja luovat lisää teoreettisia lähestymistapoja, on olemassa monenlaisia. Näillä erilaisilla feministisillä näkökulmilla on kuitenkin yksi yhteinen tavoite, ja se on teoreettisen ymmärryksen kehittäminen naisten asemasta ja toimintakehyksistä sen parantamiseksi. Feministinen teoretisointi on kehityksellistä toistuvassa ja reflektiivisessä mielessä, sillä uudet näkemykset herättävät kysymyksiä teorian luonteesta ja miten se liittyy käytäntöön. Feminismillä ja sosiaalityöllä on yhteistä esimerkiksi se, että ne hyödyntävät monia eri teorioita, mutta se ei rajoitu pelkästään niiden soveltamiseen. Osa feminismin kypsyyttä ja monimutkaisuutta on se, että se ei tarjoa vain yhtä yhtenäistä ja johdonmukaista tapaa analysoida ja käsitteellistää maailmaa. Se kuitenkin voi ammattilaisten keskuudessa tuottaa vaikeuksia, kun he etsivät järjestelmällisiä toimintatapoja. Feministiset teoretikot tutkivat vallitsevia teorioita siten, että testaavat niiden vaikutuksia merkityksiin, jotka liittyvät naisiin ja naisten olosuhteiden muodostumiseen. (Orme 2013, 87.) Erilaisia feministisen teorian suuntauksia ovat radikaali, liberaali, musta feminisismi, postomoderni feminisismi ja maexilais-sosialistinen. Näitä erilaisia suuntauksia on yleensä käytetty feministisen tutkimuksen ja teorian määrittelemiseen. Eri suuntauksia on kuvattu ajallisesti eri tavoin painottuneina ja keskenään kamppailevina. (Kuronen 2017.)

Kirsi Juhila on todennut, että useissa sosiaalityön tutkimuksessa sukupuoli on ollut sivuroolissa, mutta sille on herkistytty ja sukupuolelle on vaikea olla täysin sokea. Se kuvastaa hyvin feministisen keskustelun paikkaa suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. (Mt.) Feministinen sosiaalityö on sosiaalityön suuntaus, joka asettaa tarkastelunsa lähtökohdaksi naisen kokemuksen maailmasta. Se keskittyy naisten asemaan yhteiskunnassa sekä yksilöllisten elämäntilanteiden ja laajempien yhteiskunnallisten rakenteiden välisiin yhteyksiin. Asettamalla sukupuolen keskeiseksi osaksi sosiaalityön ajattelua feministiset sosiaalityöntekijät ovat haastaneet oletuksen sukupuolineutraaliudesta, joka on pitkään ollut hallitseva konteksti alan käytännöissä ja teorioissa. Sosiaalityö on perinteisesti usein tukeutunut yleiseen, näennäisesti neutraaliin ihmiskäsitykseen, jossa valkoisten miesten kokemukset eli niin kutsutut miehiset normit ovat toimineet mittapuuna naisten elämän ymmärtämiselle. Tällainen lähestymistapa on jättänyt naisten erityiset elämäntilanteet ja omat, arkisiin rutiineihin liittyvät kokemukset ilman huomioita ja laittanut heidät asemaan, jossa heidän toimijuutensa nähdään riippuvaisena. (Dominelli 2002, 8.)

Feministinen sosiaalityö korvaa mieskeskeiset lähestymistavat naiskeskeisillä lähestymistavoilla. Se edistää siis sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa naisten kanssa tehtävässä työssä. Feministinen näkökulma on jo vaikuttanut merkittävästi sosiaalityön teoriaan ja käytäntöön. Naiset on alettu nähdä itsenäisinä toimijoina, joilla on omat kiinnostuksen kohteensa, tavoitteensa ja vastuut itseään, läheisiään ja perhettään kohtaan.

Lisäksi heillä tunnustetaan olevan omia tapojaan ymmärtää, tietää ja toimia. Naiskeskeiset lähestymistavat tarjoavat tarkoituksenmukaisia vastauksia sekä naisasiakkaiden että naistyöntekijöiden tilanteisiin. Feministiset aktivistit ovat kritisoineet myös sosiaalityön taipumusta keskittyä yksilöihin ja heidän toimintatapoihinsa erillään laajemmista sosiaalisista olosuhteista, joissa ihmiset, erityisesti naiset elävät. He ovat vaatineet enemmän herkkyyttä sukupuolen merkitykselle ja sen vaikutuksille sosiaalityön rakenteissa ja arjessa. (Mt.)

Feministiseen sosiaalityöhön kuuluu keskeisenä osana naisten erityistarpeisiin vastaaminen ja heidän elämänsä monimutkaisuuden tunnistaminen, johon sisältyy kaikki heidän arkeensa vaikuttavat sarron muodot ja jännitteet. Feministinen sosiaalityö pyrkii myös puuttumaan eriarvoisuutta ylläpitäviin rakenteisiin sekä edistämään tasa-arvoa työntekijä-asiakassuhteessa. Se pyrkii myös yleisesti suuntaamaan sosiaalityötä tasaarvoisempaan ja vallan jakoon perustuvaan muotoon. Sosiaalityön ammattilaisten ja tutkijoiden on tärkeää tunnustaa ja validoida naisten kokemukset. Tämä tarkoittaa

feminististen käsitteellisten viitekehyksen, kuten keskinäisriippuvuuden, eriytyneen kansalaisuuden ja vastavuoroisuuden sisällyttämistä käytäntöön ja tutkimukseen. Sosiaalisten suhteiden keskinäisriippuvuuden painottaminen mahdollistaa myös niiden ihmisten tarpeiden huomioimisen, joiden kanssa naiset ovat vuorovaikutuksessa, kuten toisten naisten, lasten ja miesten. Vaikka feministinen sosiaalityö lähtee naisten kokemuksista, se vaikuttaa myös miesten ja lasten kanssa tehtävässä sosiaalityössä (Mt.)

Piipon ym. (2022, 494) tekemä tutkimus vahvistaa käsitystä, että institutionaaliset käytännöt, jotka pyrkivät tunnistamaan sortavia valtasuhteita, edistää ihmisoikeuksia ja sosiaalista oikeudenmukaisuutta sensitiivisissä palveluissa on tärkeitä naisiin kohdistuvan väkivallan puuttumisessa. Sen takia, koska se havainnollistaa väkivallan kokemiseen ja avun hakemiseen liittyviä kontekstuaalisia tekijöitä ja kyseenalaistaa miesten ylivoimaa, uhria syyllistävän ajattelutavan ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvän stigman kulttuurisen hyväksynnän. Tutkimuksessa todettiin, että Intiassa ammattilaiset tunnistivat naiset marginalisoituneena ryhmänä ja naiskeskeisen lähestymistavan omaksuminen mahdollisti heille lähestyä naisten henkilökohtaisia tavoitteita ja tulkintaa ympäristössään, joille on ominaista sosiaalisen keskinäisriippuvuus. Naiskeskeinen suuntautuminen korostaa naista ja hänen ilmaisemiaan tarpeitaan ja kokemuksiaan yhteisönsä jäsenenä.

Tutkimuksessa tuotiin esiin, että naisiin kohdistuvan väkivallan vähättely ilmiönä ja väkivaltaa kokeneiden naisten kokemusten sivuuttaminen ylittää kulttuuriset rajat ja ilmenee niin Intiassa kuin Suomessa. (Mt., 500). Feministiset sosiaalityöntekijät pyrkivät parantamaan naisten hyvinvointia yhdistämällä heidän henkilökohtaiset ahdinkonsa, joita yleensä pidetty yksityisinä ongelmina, heidän sosiaaliseen asemaansa ja asemaansa yhteiskunnassa. Se on tarkoittanut sitä, että yksityisiä huolenaiheita on uudelleen määritelty yleisiksi huolenaiheiksi. Tämä ”henkilökohtainen on poliittista” mantran Barbara Collins (1986) yhdisti sen ”ihminen ympäristössä” – periaatteeseen. Naiset on tunnustettava toimijoina, joilla on oikeus ja kyky tehdä päätöksiä omasta elämästään ja tulevaisuudestaan. Feministiset sosiaalityöntekijät pyrkivät soraan sijaan voimaannuttamaan naisia kuuntelemalla, mitä heillä on kerrottavaa, vahvistamalla heidän tilanneanalyysijään ja ottamalla heidät mukaan elämäänsä koskeviin päätöksiin. Naisten tukeminen elämänsä hallinnan saamisessa edellyttää patriarkaalisten järjestelyjen haastamista ja valtion interventtioiden ja miesten toiminnan arviointia niiden vaikutuksen valossa naisten sortoon. (Dominelli 2002; Orme 2013, 91.)

Parisuhdeväkivallasta selviytyneille suunnatuissa ohjelmissa voimaannuttaminen on yleinen viitekehys. Ohjelman tavoitteet tulisi sen sijaan muokata naisten omien prioriteettien ja arvojen pohjalta ja niiden tulisi heijastaa yhteiskunnan heille asettamia resurssien saatavuuden rajoituksia. Ohjelmien tulisi tiedostaa, että nainen, joka asettaa perheensä hyvinvoinnin omansa edelle tai hylkää hänelle tarjotut vaihtoehdot, koska ne eivät sovi sen hetken olosuhteisiin, voi nainen silti olla mukana voimaantumisosiossa. Naisten tulisi asettaa itse omat tavoitteensa voimaantumisosiossa ja määrittää, että millaiset resurssit auttaisivat kyseisten tavoitteiden saavuttamisessa. Tutkimukseen osallistuneet naiset kertoivat, että heillä ei ollut etukäteen määritettyä ohjelmaa, vaan tavoitteet muodostettiin henkilökohtaisesti ja niitä muutettiin ajan myötä siten, että ne vastasivat naisten toiveisiin ja tarpeisiin. Se näyttää olevan samassa linjassa Kasturiranganin väitteen kanssa siitä, että itsemääräämisoikeus tulee sisällyttää voimaannuttamisohjelmiin. (Albanesi ym. 2021, 2–12.)

Aineiston useat lähteet tukivat feministisen sosiaalityön ajatusta siitä, että keskeistä naisten auttamisessa on se, että kunnioitetaan naisten itsemääräämisoikeutta ja tavoitteiden asettaminen lähtee naisten omista toiveista ja tarpeista. Albanesin ym. (2021) tutkimuksessa ohjelma antoi naisille mahdollisuuden itse osallistua prosessiin. Se antoi heille enemmän hallintaa omasta elämästään, mikä johti parempaan itseluottamukseen ja edisti voimaantumisosiossa. Vaikka matkan varrella koettiin pettymyksiä ja turhautuneisuutta, naiset silti tunnistivat elämässään saavuttamansa edistyksen. Woodin ym. (2020) tutkimukseen osallistuneet naiset kertoivat, että työntekijöiden täytyi olla valmiita työskentelemään heidän kanssaan ja tarvittaessa heidän puolestaan. Toimiva tapa käytännössä siis oli se, että työntekijä tarjoaa tukea ja resursseja sekä auttaa väkivallan uhreja rakentamaan omaa etenemispolkua ja tukee heidän tavoitteiden saavuttamista. Taito työskennellä asiakkaan rinnalla tai puolesta nähtiin kunnioituksen ja välittämisen osoituksena. Asiakkaat kokivat helpotusta siitä, kun työntekijät toimivat kumppaneina ja auttoivat uudelleenrakentamaan heidän elämäänsä, mutta kuitenkin siten, että tarpeet ja tavoitteet määriteltiin asiakaslähtöisesti. Asiakkaiden osallisuuden ja toimijuuden pitäminen keskiössä on tärkeää.

On yllättävää, että feminististä sosiaalityötä ei ole laajemmin omaksuttu käytännössä, ottaen huomioon ammatin sukupuolittuneen luonteen. Feministiset ammattilaiset ovat tietoisia haasteista, kuten vallan ymmärtäminen moniulotteisena ilmiönä, tasa-arvoisten suhteiden rakentaminen sekä yhteistyö muiden naisten kanssa aktiivisina toimijoina. Näitä vaikeuttavat myös niin kutsutut ”tasa-arvoansat” eli näennäisesti tasa-arvoiset

käytännöt, jotka eivät aidosti muuta valtasuhteita. Haasteista huolimatta feministinen sosiaalityö tarjoaa merkittäviä mahdollisuuksia. Se antaa mahdollisuuden tasa-arvoisten suhteiden esteiden purkamiselle ja erojen arvostamiselle sekä vallan jakamisen tutkimiselle. Työskentely asiakassuhteissa tasa-arvoisemmalla tavalla luo myös mahdollisuuksia kehittää uudenlaisia toimintatapoja. Myös tärkeä osa sosiaalityön ammattimaisuuden uudelleenmäärittelyä tasa-arvon näkökulmasta on miesten täysimittaisen osallistamisen mahdollistaminen kotitöihin. (Dominelli 2002, 83.)

Siitä huolimatta, että sosiaalityö on sitoutunut yksilöllisyyden kunnioittamiseen, feministiset sosiaalityöntekijät nostavat esiin kollektiivisen solidaarisuuden merkityksen. Heidän mukaansa yksilöllinen identiteetti pystytään säilyttämään osana laajempaa yhteisöä. Feministisen työn tavoite on vahvistaa yhteisöllisiä tukirakenteita, jotka ovat individualistisessa järjestelmässä jääneet liian vähälle huomiolle. Feministien tavoite on tunnistaa ne piirteet ja kokemukset, jotka yhdistävät naisia toisiin. Sen takia feministiset sosiaalityöntekijät tekevät työtä kaventaakseen naisten välisiä eroja tutkimalla niin naisten yhteisiä kokemuksia kuin eroja sekä yksilöllisiin asemiin liittyviä erityispiirteitä. (Mt., 8–9.) Naiseutta tarkastellaan erittäin usein äitiyden kontekstista. Äitiys on usein se, jonka katsotaan olevan naisten ”jaettu kokemus”. Äitiys on se, jonka takia sosiaalityön auttamisjärjestelmissä naiset saavat erityistä huomiota. Tärkeää olisi kysyä myös siitä, miten kohdataan ne naiset, jotka eivät ole äitejä. (Kuronen 2017.)

Feministisen toiminnan myötä on seurannut se, että sosiaalityöntekijät käsittelevät lähisuhdeväkivaltaa ihan eri tavalla kuin aikaisemmin. Edistysaskeleet ovat merkittäviä, vaikka ovatkin aika rajallisia. Eriarvoisuutta korostaessaan feministit ovat kyseenalaistaneet sosiaalityöntekijöiden taipumusta sortaa asiakkaita kohtelemalla heitä homogeenisinä kokonaisuuksina. Esimerkiksi mustat feministit ovat muistuttaneet valkoisia feministejä siitä, että väkivallan ohella on puututtava myös rasismiin, koska se vaikuttaa mustien naisten väkivallan kokemuksiin. Sosiaalityö on saanut rasismiin lisäksi kritiikkiä muun muassa vammaisuussyrjinnästä, homofobiasta ja ikäsyrynnästä. Kritiikki, jonka kautta yksi feminismiryhmä kuulustelee toista, on johtanut uuteen kehitykseen feministisessä sosiaalityön käytännössä ja teoriassa ja on vahvistanut naisten vaihtelevia kokemuksia. Feministien jatkuvat keskinäiset vuoropuhelut ovat tunnustaneet naiset erittäin monimuotoisiksi ja monimutkaiseksi kategoriaksi. (Dominelli 2002, 74.)

Intersektionaalisuuden kysymys tunnistetaan yhä paremmin lähisuhdeväkivaltaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Intersektionaalisuudella tarkoitetaan sitä, että yksilöt ovat monitahoisia ja että yhteiskunnan valtasuhteita välittävät useat tekijät, kuten sukupuoli,

vammaisuus, ikä, etninen alkuperä ja seksuaalinen suuntautuminen. Intersektionaalisuus tarkastelee näiden ominaisuuksien vaikutusta leikkaavana prosessina, joka sijoittuu historialliseen ja rakenteelliseen kontekstiin. Se perustuu ihmisoikeuskehukseen, jonka mukaan ihmisoikeudet ovat toisistaan riippuvaisia, tarkoittaen sitä, että yhden oikeuden toteutuminen kytkeytyy toisten oikeuksien toteutumisien tasoon. (Martin ym. 2018, 319–320.)

Intersektionaalinen näkökulma väkivaltaan korostaa, että vallan epätasapainoon liittyvä väkivalta on sosiokulttuurisesti jäseneltyä ja rakentuu erilaisten yhteiskunnallisten jaotteluiden, kuten luokan, rodun, sukupuolen, iän ja kykyjen perusteella. Edellä mainitut jaottelut ovat sosiaalisesti konstruoituja ja ne vaihtelevat eri institutionaalisissa konteksteissa. Siitä huolimatta, että yhteiskunnalliset jakolinjat luovat ryhmien välisiä eroja, on keskeistä kiinnittää huomiota myös ryhmän sisäisiin eroavaisuuksiin. Kaikki naiset eivät muodosta yhtä yhtenäistä ryhmää, eikä heidän asemiaan pystytä nimeämään yksiselitteisesti joko sorretuiksi tai etuoikeutetuiksi. (Piippo ym. 2022, 488.)

Hyvinvointivaltiossa naisten asemaa voidaan pitää etuoikeutettuina tietyiltä osin, mutta se ei kuitenkaan estä heitä kokemasta väkivaltaa. Ihminen voi olla yhtä aikaa etuoikeutetussa ja sorretussa asemassa. Intersektionaalisuus antaa mahdollisuuden käsitellä niin sanottua pohjoismaista paradoksia, josta aiemmin mainitsimme. Eli puhutaan korkeasta sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyyden esiintymisestä samanaikaisesti. Yhteiskunnalliset jakolinjat, kuten kasti, uskonto, ikä ja luokka kietoutuvat sukupuoleen ja vaikuttavat naisten väkivaltakokemuksiin ja naisten alttiuteen joutua väkivallan kohteeksi. (Mt., 488–489.) Intersektionaalisuus tuo esiin sen, miten henkilö voi olla moninkertaisesti epäedullisessa asemassa. Erityisesti, jos työntekijät eivät ole tietoisia näistä tekijöistä.

5.2 Rakenteellinen sosiaalityö ja väkivallan kohtaaminen käytännössä

Rakenteellinen sosiaalityö on ollut osa sosiaalityön käytäntöjä jo yhdysvaltalaisista sosiaalityön ja yhdyskuntatyön pioneereista Jane Addamsista ja Mary Richmondista alkaen. Rakenteellinen sosiaalityö on muutostyötä, jossa muutos kohdistuu sosiaalisia ongelmia aiheuttaviin yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin ja niihin toiminnan ja organisaation esteisiin, jotka hankaloittavat riskitilanteiden tunnistamista, ennaltaehkäisyä sekä edistävää työtä. (Kananoja & Karjalainen 2017, 162.)

Rakenteellinen sosiaalityö kohdistuu siis yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja sen tarkoitus on vaikuttaa niihin siten, että asiakkaiden elämää ja hyvinvointia saadaan parannettua. Rakenteellinen sosiaalityö ei keskity ainoastaan yksilön auttamiseen vaan sen tavoite on parantaa oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia yhteiskunnallisella tasolla. Pohjolan (2017) mukaan edellä mainittujen lisäksi sosiaalityö muutostyönä pyrkii ihmisten osallisuuden ja valtaistuminen toteutumiseen omissa toimintaympäristöissään. Kaikki rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet ovat vahvasti poliittisia tavoitteita, mutta samalla erityisesti yksilön elämää muokkaavia tekijöitä. Tässä näkökulmassa henkilökohtainen on poliittista, kuten erityisesti naistutkimuksessa on painotettu.

Rakenteista vapaata sosiaalityötä ei ole olemassakaan, koska sosiaalityö on osa yhteiskunnallista toimintaa ja yhteiskunnalliset reunaehdot muokkaavat sosiaalityön rakentumista (Mt. 2017). Rakenteellinen sosiaalityö on kirjattu sosiaalihuoltolakiin. Se antaa perustan rakenteelliselle sosiaalityölle osana hyvinvoinnin edistämistä. Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301, 7§) määrittää sille kolme tehtävää: ”sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista ja niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista”, ”tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kunnan asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi” ja ”sosiaalihuollon asiantuntemuksen tuominen osaksi kunnan muiden toimialojen suunnittelua sekä yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittäen”.

Globaalit ja kansalliset muutokset vaikuttavat rakenteellisen sosiaalityön tarpeen kasvuun. Nämä muutokset ilmenevät poliittisina ja ideologisina muutoksina hyvinvoinnin jakamisessa sekä palvelujen määrittymisessä. Se haastaa niin sosiaalityön kuin sen tekijöiden toiminnan sisältöä ja paikkaa sekä tutkimuksen että käytännön osalta. Kun maailmassa markkinaperusteiset arvot vahvistuvat, eriarvoisuus lisääntyy ja sosiaalityön vastuut kasvavat. Silloin ammattilaisilta tarvitaan toisin katsomista ja toimimista rakenteellisen sosiaalityön keinoin. (Pohjola ym. 2017.)

Sosiaalityön ja rakenteellisen sosiaalityön välillä on kaksoissidos. Sosiaalityöntekijät toimivat palvelujärjestelmässä, mikä antaa heille erityisen aseman rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisessa, mutta samalla he voivat kohdata rajoitteita, jotka hiljentävät kriittisiä näkemyksiä. Kaksoissidos tulee siitä, että sosiaalityöntekijöiden tehtävä on sekä vähentää sosiaalisia ongelmia että muuttaa yhteiskunnan rakenteita tukemaan ihmisten

hyvinvointia paremmin. (Mt.) Oikeudenmukaisuus on keskeinen periaate hyvinvointivaltion palveluissa ja sosiaalityössä. Sen tavoitteena on eriarvoisuuden vähentäminen ja asiakkaan toimijuuden tukeminen. Pelkkä oletus oikeudenmukaisuuden automaattisesta toteutumisesta voi kuitenkin johtaa avuntarpeen sivuuttamiseen, asiakkaan kokemusten mitätöintiin ja jopa aktiiviseen poissulkemiseen. Tätä on havaittu erityisesti sosiaaliturvaa ja köyhyyttä koskevissa tarkasteluissa, mutta vastaavia piirteitä on huomattu myös väkivallan uhrien avun hakemisen kertomuksissa. Kohtuuttomuuden kokemus syntyy, kun ihmistä ei uskota hänen omien kokemustensa pohjalta, vaan hänet tulkitaan ennalta määritellyn kategorian kautta. (Hurtig ym. 2017.)

Rakenteellisen sosiaalityön keskeisiä piirteitä ovat yhteiskunnallisten epäkohtien näkyväksi tekeminen, vaikuttaminen poliittisiin päätöksiin ja lainsäädäntöön sekä yhteistyö eri toimijoiden kanssa. Epäkohtia voivat olla esimerkiksi sukupuolittuneet valtarakenteet ja eriarvoisuus. Yhteistyökumppaneita voivat olla muun muassa toiset viranomaiset, järjestöt tai poliitikot ja media. Keskeistä rakenteellisessa sosiaalityössä on tuoda esiin asiakkaiden kokemukset ja tuoda ne mukaan osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua. Kuten jo tiedämme, naisiin kohdistuva väkivalta on sukupuolistunutta väkivaltaa, eli se liittyy naisten yhteiskunnalliseen asemaan ja sukupuolten välisiin suhteisiin. Rakenteellinen sosiaalityö tarkastelee väkivaltaa niin yksilön kokemuksena, että myös yhteiskunnallisena ilmiönä. mukaan sosiaalityössä väkivalta ilmiönä havainnollistaa, että ongelmien ratkaiseminen edellyttää yhteisön, yksilön ja yhteiskunnan tason huomioon ottamista. Tarvitaan kykyä hahmottaa näiden tasojen yhteisvaikutuksia, toimia niiden välillä ja pyrkiä vaikuttamaan niihin. (Hurtig ym. 2017.) Epäkohtien esiin tuomisen lisäksi on tärkeää tuoda esiin myös hyväksi havaittuja keinoja ja asioita. Positiivisia löytöjä pystyy yhtäläillä hyödyntämään rakenteiden ja auttamisen keinojen kehittämisessä. Työelämässä yksi keino, jolla näitä epäkohtia ja hyviä asioita voi tuoda esiin on sosiaalinen raportointi. Se on myös rakenteellisen sosiaalityön väline.

Väkivallan kohtaamisessa keskeistä on rakenteellinen oikeudenmukaisuustyö. Hurtig ym. (2017) kertovat, että väkivaltakokemukset paikantuvat ihmisten välisiin suhteisiin ja yksilön elämänkulkuun. Väkivallan kohtaaminen kytkeytyy paitsi asiakkaiden ja työntekijöiden väliseen vuorovaikutukseen, myös laajempiin yhteisöllisiin, kulttuurisiin, yhteiskunnallisiin, oikeudellisiin ja poliittisiin ulottuvuuksiin. Väkivalta sosiaalisena ongelmana asettuu oikeudenmukaisuutta edistävien ammattikäytäntöjen ytimeen. Väkivaltaa esiintyy monenlaisissa ympäristöissä. Väkivaltaan liittyvät odotukset

rakentuvat aina toimintaympäristön perustehtävän, ideologian ja kulttuurisen kontekstin pohjalta. Väkivalta sisältää sosiaalisia, kulttuurisia, eettis-moraalisia ja juridisia ulottuvuuksia, jotka kietoutuvat toisiinsa rakenteellisessa sosiaalityössä. Toiminnan yleiset tavoitteet ja merkitykset voivat joskus peittää näkyvistä väkivallan tai muun pahan läsnäolon. Tällaisissa tilanteissa vallan, kontrollin ja toimijuuden sekä uhrin ja tekijän roolien hahmottaminen vaatii kykyä tarkastella asioita uusista näkökulmista. Oikeudenmukaisuustyö vaatii niin sekä tietoa ja ymmärrystä että rohkeutta tunnistaa ja puuttua epäkohtiin. Sosiaalityön tehtävä on edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja vastustaa epäoikeudenmukaisuutta. Oikeudenmukaisuuden toteutuminen on keskeinen osa sosiaalityön eettistä vastuuta.

Rakenteellinen sosiaalityö voidaan jakaa kolmeen osaan: toiminnan perustaan, toiminnan ytimeen eli muutokseen vaikuttamiseen sekä toiminnan käyttöpääomaan. Toiminnan perustana on ymmärrys yhteiskunnallisista rakenteista sekä sosiaalityön eettisistä ja toiminnallisista lähtökohdista. Näihin sisältyvät työn arvopohja ja periaatteet, jotka ohjaavat kaikkea käytännön toimintaa. Prosesseihin liittyvät monetasoiset valtakysymykset, tietoperusta ja muutokseen tarvittavan ajan ja sen vaikutusten ymmärtäminen ovat rakenteellisen työn käyttöpääomaa. (Kananoja & Karjalainen 2017, 162.) Rakenteellisessa sosiaalityötä ohjaa myös sarron ja syrjinnän vastainen työ kansainvälisellä tasolla (Pohjola 2017). Sosiaalityöntekijältä rakenteellinen oikeudenmukaisuustyö vaatii asiakasta valtaistavaa työorientaatiota, asiakkaan asioiden aktiivista ajoa sekä kriittis-reflektiivistä työtötta. (Hurtig ym. 2017).

Rakenteellinen oikeudenmukaisuustyö perustuu siihen, että väkivalta rikkoo ihmisen perusoikeutta fyysiseen koskemattomuuteen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin. Yhteiskunnassa tavoite on tunnistaa väkivalta, jota pidetään vääränä, ja siihen täytyy puuttua systemaattisesti. Tällöin tarkastelun kohteena ovat yksilön, yhteiskunnan ja yhteisöjen väliset suhteet. Ihmisten avuntarpeet ja väkivalta tulee nähdä osana palvelujärjestelmän toimivuutta ja ihmisten elämäntilanteita. Lähisuhteissa, kuten parisuhteessa kohdattu väkivalta saattaa jatkua palveluissa rakenteellisena väkivaltana. Uhrin ja hänen läheistensä leimaaminen tai kategorisointi voi vaikuttaa negatiivisesti avunsaannin mahdollisuuksiin ja oikeudenmukaisuuden toteutumiseen. Sosiaalityöntekijällä on tärkeää olla kykyä hahmottaa ja toimia yksilöiden ohella erilaisissa institutionaalisissa konteksteissa. (Mt.)

Yhteisyyttä korostava vanhemmuus-, parisuhde- ja perhepuhe saattavat häivyttää naisiin kohdistuvan väkivallan tunnistamista. Ammattilaiset, jotka työskentelevät väkivallan

vuoksi apua hakevien asiakkaiden kanssa, kohtaavat usein tilanteita, joissa vastuu, seuraukset ja uhrin kokemus kyseenalaistetaan. Kertomukset tapahtuneesta saattavat olla ristiriitaisia ja väkivallan olemassaolo saatetaan jopa kiistää. Ammattilaisetkin saattavat pyrkiä väkivallan neutralisointiin. Sitä saatetaan tehdä osittain tiedostamattomasti esimerkiksi väkivallan kategorisoinneilla, esimerkiksi eron jälkeinen vaino saatetaan tulkita huoltajuusriidaksi. Uhrin kokemukset voivat jäädä kuulematta, jos he eivät käyttäydy odotusten mukaisesti. Väkivallan uhreilta saatetaan odottaa hiljaisuutta, kiitollisuutta ja nöyryyttä. Mikäli nämä odotukset eivät täyty, uhrin kertomuksia ei pidetä uskottavina. Näissä monisyisissä ja arvoristiriitoja sisältävissä tilanteissa työntekijältä vaaditaan moraalista pohdintaa ja eettistä harkintaa, jotta tilanne voidaan jäsentää ja siihen voidaan vastata asianmukaisesti. Väkivallan ohittaminen perustellaan usein tiedon puutteella tai puuttumisen vaikeudella, erityisesti jos tapaukseen liittyy lapsia. Väkivaltaa ei tunnisteta riittävästi, koska palvelujärjestelmää ohjaa universaaliuden periaate ja yhtenäiskulttuurinen ajattelu, jotka kaventavat palvelujen saatavuutta ja kohtaamisen herkkyyttä. (Hurtig ym. 2017; Goicolea ym. 2013.)

Rakenteellisessa sosiaalityössä on keskeistä määritellä ja sopia sosiaalihuollossa työskentelevien roolit ja vastuut. Rakenteellinen sosiaalityö ei voi jäädä yksittäisen, kiireisessä asiakastyössä toimivan sosiaalityöntekijän harteille. Sosiaalityöntekijät saavat käytännön asiakastyössä paljon arvokasta tietoa ihmisten elämäntilanteista ja niiden taustalla vaikuttavista tekijöistä. Siksi on tärkeää, että kunnissa sovitaan selkeästi siitä, miten sosiaalityöntekijöiden kokoamat havainnot viedään systemaattisesti eteenpäin lähijohdon, luottamushenkilöiden ja organisaatioiden johdon käsiteltäväksi. Tämä edellyttää työntekijöiltä kunnallisen itsehallinnon päätöksentekoprosessien tuntemusta sekä osaamista asioiden valmistelussa ja eteenpäin viemisessä. (Kananaja & Karjalainen 2017, 163.) Rakenteellisen sosiaalityön keskeinen keino on asiakastiedon kerääminen. Tietoa voidaan systematisoida ja käyttää esimerkiksi poliittisen päätöksenteon pohjana. Havainnot voidaan myös käyttää tutkimuksiin, joita voidaan niin edelleen hyödyntää lainsäädännössä ja resursoinnissa. Rakenteellinen sosiaalityö siis hyödyntää tutkimustietoa ja osallistuu itse tiedontuotantoon.

Rakenteellinen sosiaalityö sisältää myös ennaltaehkäisevää työtä. Se voi tarkoittaa esimerkiksi väkivallan taustalla olevien rakenteiden tunnistamista ja niihin vaikuttamista. Yhteiskunnallisten asenteiden ja normien muuttaminen, koulutuksen kehittäminen ja vaikuttamistyö päätöksentekijöihin ovat esimerkkejä siitä, miten sosiaalityössä voidaan ennaltaehkäistä väkivaltaa jo ennen sen ilmenemistä. Sosiaalityöntekijät voivat

esimerkiksi järjestää kampanjoita väkivallan ehkäisystä tai liittyen sukupuoliroolien muokkaamiseen. Koulut voisivat olla hyvä paikka toteuttaa kampanjoita, koska siellä on mahdollistaa tavoittaa nuoria. Piippo ym. 2022 Tutkimuksessa osallistujat kokivat tärkeäksi sen, että väkivaltaa kokeneiden kanssa työskenneltiin epävirallisissa verkostoissa ja paikallisyhteisöissä. Intian aineistossa sosiaalityöntekijät toteuttivat mediakampanjoita ja tiedotusohjelmia ja kouluttivat yhteisön vapaaehtoisia väkivallasta. Tämän kaltainen toiminta antaa mahdollisuuden vaikuttaa ja lisätä tietoisuutta. Siinä voisi hyödyntää esimerkiksi sosiaalista mediaa.

Moniammatillinen yhteistyö on keskeinen osa väkivaltatyötä. Tutkimukseen osallistuneet naiset kokivat olonsa turvallisemmiksi, kun he näkivät eri instituutioiden toimijoiden yhteistyön toimivan hyvin ja kohtaavan heidät tuomitsemattomasti. Tällainen ilmapiiri antoi naisille mahdollisuuden tavoitella omia tavoitteitaan ja tukea elämän uudelleenrakentamista. Epäjohdonmukaiset ja ristiriitaiset kokemukset eri instituutioista sen sijaan vaikeuttivat tavoitteiden saavuttamista ja heikensivät voimaantumisen prosessin vaikutusta. Järjestelmien riittämätön reagointi voi jopa vahvistaa väkivallan kokemusta. (Albanesi ym. 2021, 12.)

Sosiaali- ja terveystalveluiden välisen yhteistyön laadun parantaminen on siis tärkeää. Kun naiset kokevat, että eri parisuhdeväkivaltatyöhön osallistuvat instituutiot tekevät tehokasta työtä yhdessä, he tuntevat itsensä hyväksytyimmiksi ja suojellummiksi. Tehokas kumppanuus palveluiden välillä parantaa niiden kykyä vastata naisten tarpeisiin. Kumppanuuksien ja yhteistyökyvyn vahvistaminen vaatii muun muassa yhteisiä koulutuksia, vastavuoroisen luottamuksen rakentamista ja yhteistyötä tukevien rakenteiden kehittämistä. Ne ovat keskeisiä tekijöitä naisten voimaantumisen tueksi. (Mt., 14.)

Suomalaisessa aineistossa havaittiin, että onnistuneet moniammatilliset interventiot olivat yhteydessä selkeisiin käytäntöihin ja rakenteisiin. Tutkimuksessa onnistuneen yhteistyön edellytyksiksi tunnistettiin: 1.) vastuiden ja työnjaon selkeys, 2.) yhteinen ymmärrys väkivallasta merkityksellisenä ongelmana, 3.) tietoisuus muiden ammattilaisten rooleista. Lisäksi tarvitaan toimintaa tukevia rakenteita ja malleja. Niin Suomen kuin Intian aineistossa korostui sujuvan yhteistyön merkitys viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä. (Piippo ym. 2022, 489.)

Tutkimusten pohjalta voidaan todeta, että muutokset väkivaltatyön käytännöissä ja palveluiden kehystämisessä vaativat muutoksia monilla organisatorisilla tasoilla, mukaan

lukien yksilötasolla henkilöstön valmiuksien ja koulutuksen kautta ja järjestelmätasolla poliittisten päätösten ja menettelytapojen kehittämisen kautta. Sen tyyppiset muutokset voivat auttaa luomaan tehokkaamman ympäristön väkivallan uhrien tunnistamiseen ja tukemiseen. (Mt., 501.) Väkivaltatyötä tekevät tarvitsevat organisaation tukea, jotta voi vastata väkivallasta selvinneiden tarpeisiin. (Wood ym. 2020, 1.)

Siellä, missä väkivalta ilmiönä on keskeinen osa työnkuvaa tai työn painopistealuetta, yhteistyö koetaan usein hyödylliseksi, arvoa lisääväksi ja jopa välttämättömäksi. Niissä organisaatioissa erityisesti, joissa väkivalta ei vielä ole keskeinen osa työnkuvaa, johdon rooli on ratkaiseva. Merkittävää on saada hallinnonalan tai toimipaikan johto ja esihenkilöt ymmärtämään parisuhdeväkivaltaan puuttumisen merkitys, ei vain eettisesti, vaan myös työn kokonaisuormaa vähentävänä tekijänä. Johdon on tärkeää sitoutua väkivaltatyöhön. Heidän tehtävänä on mahdollistaa moniammatillinen yhteistyö antamalla siihen riittävät resurssit, valtuudet ja tuki. Näin voidaan rakentaa vaikuttava ja kestävä toimintamalli, joka hyödyttää niin työntekijää, että asiakasta. (Piispa & Tuominen & Ewalds 2012, 41.)

5.3 Lainsäädäntö, palvelurakenteet ja rakenteellinen väkivallan torjunta

Oikeudellinen viitekehys toimii keskeisenä välineenä väkivallan tunnistamisessa yhteiskunnallisena ja institutionaalisenä kysymyksenä. Niin Suomen että Intian tutkimusaineistossa korostuu, että väkivallan kriminalisointi antaa selkeän viestin kansalaisille siitä, että yhteiskunta ei hyväksy väkivaltaa. Lainsäädännön kautta väkivalta määritellään julkiseksi asiaksi ja sosiaalisesti ongelmaksi. Tämä näkökulma haastaa patriarkaalisia valtarakenteita ja kyseenalaistaa miesten etuoikeudet väkivallan oikeuttajina naisia kohtaan. (Piippo ym. 2022, 498.)

Lainsäädännön rooli on merkittävä myös väkivaltaan liittyvien asenteiden muokkaamisessa. Se lisää tietoisuutta väkivallasta sekä vaikuttaa siihen, miten väkivalta ymmärretään ja siitä puhutaan julkisessa keskustelussa. Tutkimusaineistossa nousi esiin, että laki ei pelkästään ohjaa viranomaistoimintaa, vaan se myös auttaa muokkaamaan sosiaalisia ja kulttuurisia normeja. Lisäksi laki toimii tärkeänä työkaluna eettisesti vaativissa tilanteissa, esimerkiksi silloin, kun ammattilaiset joutuvat puuttumaan perheiden yksityisyyteen

väkivaltatilanteiden takia. Laki antaa erilaisia valtuutuksia toimilla, jotka voivat olla ammatillisesti haastavia. (Mt., 497–498.)

Naisiin kohdistuvan väkivallan tunnustaminen lainsäädännössä ihmisoikeusloukkauksena on erityisen merkityksellistä. Toisin kuin poliittiset ohjelmat, jotka voivat muuttua hallituksen vaihtuessa, lainsäädäntöön pohjautuvat ihmisoikeusvelvoitteet sitovat valtiota pysyvämmiin. Kun kyseessä on ihmisoikeusloukkaus, kansainvälisen ihmisoikeuslainsäädännön näkökulmasta valtiolla on velvollisuus toimia väkivallan ehkäisemiseksi ja uhrien suojelemiseksi. Siksi väkivallan uhreille oikeusperustainen kehys on merkittävä. Laki takaa heille oikeudet ja suojelun, jota politiikka pelkästään ei välttämättä pysty tarjoamaan. Tärkeää on kuitenkin ymmärtää se, että laki ei yksistään riitä. Lainsäädäntö tarvitsee tuekseen täytäntöönpanoa ja sitä tukevia poliittisia toimenpiteitä. Käytännössä se tarkoittaa resursseja, koulutusta, koordinoitua ja valvontaa, jotta lainsäädännön tavoitteet oikeasti toteutuvat uhrien arjessa. (Goodey 2018, 5.)

Väkivaltaan liittyy odotuksia ja normeja, joita kohdataan niin perheissä, yhteisöissä, yhteiskunnassakin ja ammatillisissa käytännöissä. Tavat, joilla väkivaltaa selitetään, heijastuvat suoraan siihen, miten ongelma tunnistetaan palvelujärjestelmissä ja lainsäädännössä. Ammatillisten teorioiden lisäksi myös kulttuuriset käsitykset vaikuttavat siihen, miten väkivalta koetaan ja millaiset mahdollisuudet ihmisillä on saada apua. (Hurtig 2017.) Sosiaalityöntekijät ovat kohdanneet tilanteita, joissa väkivaltaa kokeneet naiset ovat harkinneet palaavansa väkivaltaisen kumppanin luo kulttuuristen normien tai perheen odotusten vuoksi. Tämän kaltaisissa tapauksissa saattaa esiintyä eilänsimaisiin kulttuurisiin normeihin pohjautuvia käsityksiä, joissa avioliiton tai parisuhteen säilyttäminen on ensisijainen tavoite. Ero voi johtaa yhteyden katkeamiseen omaan perheeseen, joskus jopa pysyvästi. Perheen hyväksynnän säilyttäminen voi pakottaa naisen palaamaan väkivaltaiseen suhteeseen. (Roegiers Mayeux ym. 2025, 11.)

Kulttuuristen stereotyyppien ja yleistysten vaarat ovat väkivaltatyössä ilmeisiä. Totalisoivat kategorisoinnit kuten maahanmuuttajamiesten väkivaltaisuus tai väkivallattomuuden olettaminen tietyissä yhteisöissä sivuuttavat väkivallan moninaisuuden ja voivat estää väkivallan tunnistamista. Jos kulttuurinen sensitiivisyys ymmärretään väärin, se voi estää yhteisöllisten merkitysten tunnistamista ja vaikeuttaa ihmisoikeusongelmien esiin tuomista. Yhteisötyöhön liittyy tällöin jännitteitä, kuten

pelkoa leimaamisesta tai väärinymmärryksestä. Oikeudenmukaisuuden ja eettisten arvojen toteutuminen edellyttää, että yhteisön asenteita, kulttuuria ja käytäntöjä uskalletaan tarkastella kriittisesti. (Hurtig ym. 2017.)

Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat naiset, joiden oleskelulupa on sidottu puolisoon. Heidän voi olla vaikeaa irrottautua väkivallasta, kun on pelko karkotuksesta ja palaamisesta turvattomaan kotimaahan. (Roegiers Mayeux ym. 2025, 11-12.) Turvapaikanhakijat ja paperittomat henkilöt ovat usein marginaalisessa asemassa myös palvelunkäyttäjinä. Lainsäädäntö turvaa heille lähinnä vain lyhytaikaisen kriisiavun, mutta ei pitkäaikaisia tukitoimia. Palveluiden saatavuutta heikentävät myös rakenteelliset tekijät, kuten kielitaidon puute ja pelko karkotuksesta, jotka voivat estää naisia hakeutumasta palveluiden piiriin. (Piippo ym. 2022, 496.) Huoli oleskelustatuksesta toistui useissa tutkimuksissa.

Näissä tilanteissa sosiaalityöntekijät tekevät monesti ylimääräisiä interventioita, varsinkin silloin, kun naisella ei ole muita tukiverkostoja ja hän on vaarassa jäädä yksin. Sosiaalityöntekijät voivat asiakkaan luvalla yrittää tukea sosiaalisten verkostojen säilyttämistä, esimerkiksi ottamalla yhteyttä perheenjäseniin tai kutsumalla jopa uskonnollisia johtajia mukaan keskusteluun. Naiset kokevat usein helpommaksi hoitaa asioita sellaisen työntekijän kanssa, jolla on samanlainen kulttuuritausta. Kyse ei ole ainoastaan yhteisestä kielestä, vaan siitä, että työntekijä ymmärtää syvällisemmin kulttuurisia arvoja ja merkityksiä. Samanlaiset kokemukset voivat auttaa vertaamaan tilanteita. Kulttuurisensitiivinen työote edellyttää tietoisuutta siitä, miten omat kulttuuriset normit voivat vaikuttaa ammatillisiin valintoihin, esimerkiksi perheen eheyden korostamista yksilön oikeuksien kustannuksella. (Roegiers Mayeux ym. 2025 ; Piippo ym. 2022, 490.)

Lisäksi sosiaalityöntekijät tukevat naisia juridisissa kysymyksissä, erityisesti oleskeluprosessiin liittyen. He auttavat väkivallan uhreja keräämään dokumentoitua näyttöä väkivallasta, mikä voi mahdollistaa maahan jäämisen. Tällainen interventiivinen ja valtaistava työote pyrkii vahvistamaan naisen autonomiaa ja tukemaan hänen mahdollisuuksiaan rakentaa elämää omien arvojensa ja toiveidensa mukaisesti. (Roegiers Mayeux ym. 2025, 14.) Maahanmuutajanaiset ovat hyvä konkreettinen esimerkki siitä, miten kulttuuriset ja institutionaaliset rakenteet voivat estää väkivallan uhrin avunsaantia. Sen takia heidän asemansa on keskeistä tuoda esiin rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta. Rakenteellinen työ sisältää aktiivisia toimia palvelujen saatavuuden parantamiseksi, esim kielipalvelut , matalan kynnyksen palvelut, palveluiden näkyvyyden

lisääminen. saavutettavuuden parantaminen on keskeinen keino jolla rakenteellinen sosiaalityö purkaa eriarvoistavia käytäntöjä väkivallan palveluissa.

Istanbulin sopimus velvoittaa Suomea ja muita allekirjoittaneita maita ehkäisemään ja torjumaan perheväkivaltaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Sopimus velvoittaa myös tuomaan väkivallan tekijät oikeuden eteen. Euroopan neuvoston asiantuntijaryhmä GREVIO on antanut useita parannusehdotuksia arvioidessaan sopimuksen toteutumista. Nämä parannusehdotukset koskivat maahanmuuttajanaisten asemaa, sukupuolten tasaarvon valtavirtaistamista, uhrikeskeistä lähestymistapaa sekä ammattilaisten koulutuksen vahvistamista. (Piippo ym. 2022, 489.) Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvoo GREVIO (Group of experts on action against violence against women and domestic violence), joka toimii riipumattomana elimenä. Sen tehtävä on osoittaa, kuinka kansainvälisiin sopimuksiin sitoutuneita valtioita voidaan pitää vastuullisina. Oikeuksien toteutuminen ei kuitenkaan riipu pelkästään lainsäädännöstä, vaan vaatii monimutkaista vuorovaikutusta politiikan, hallinnon ja käytännön toiminnan välillä. (Goodey 2018, 25.) Suomessa on kattava palvelujärjestelmä. Kuitenkin väkivallan uhreille tarjottavat palvelut ovat edelleen hajanaisia ja alueellisesti epätasaisesti jakautuneita. Palveluita tarjoaa ensisijaisesti kolmas sektori, eikä ne ole kaikille yhdenvertaisesti saatavilla. (Piippo ym. 2022, 489.) Väkivallan tekijän asema yhteisössä voi estää uhrin oikeuksien toteutumisen. Mikäli väkivallan tekijä on arvostettu tai vaikutusvaltainen henkilö, uhri voi joutua sosiaalisesti eristetyksi, jos tuo väkivallan tekijän esiin. (Hurtig ym. 2017.) Tekijä taas säilyttää asemansa. Uhrien eristäytyminen voi johtaa siihen, että he jäävät ilman tukiverkostoja, ja palveluiden tavoittamattomuus korostaa tätä riskiä entisestään. Palveluiden tulee siksi olla helposti löydettävissä, saavutettavissa ja turvallisia kaikille. (Albanesi ym. 2021, 14.) Palveluiden tavoitettavuutta voisi parantaa se, että esimerkiksi aukioloaikoja muutettaisiin siten, että ne vastaisivat paremmin asiakkaiden tarpeisiin. Toinen keino voisi olla se, että työntekijöitä jakautuu sellaisiin paikkoihin, joissa on helpompi kohdata väkivallan uhreja. Useissa tutkimuksissa on noussut esiin ammattilaisten henkilökohtaiset asenteet, riittämättömät taidot, liiallinen työmäärä sekä hoitopolkujen puute esteinä väkivallan torjumisessa palvelujärjestelmässä. (Piippo ym. 2022, 489.) Sosiaalihuollossa on erittäin keskeistä olla systemaattisia puuttumisen työvälineitä, konkreettisia toimintaedellytyksiä ja toimintatapoja. Mikäli työyhteisössä ei panosteta ilmiön puuttumiseen, on yksittäisellä toimijalla hyvin rajatut keinot puuttua väkivaltaan. (Piispa & Tuominen & Ewalds 2012. 38.) Tärkeää on tarjota erikoiskoulutusta myös kaikille ammattilaisille, jotka kohtaavat

työssään parisuhdeväkivallan uhreja. Joillakin saattaa olla tuomitseva lähestymistapa niin senkin takia tietoisuuden lisääminen on tärkeää. (Albanesi ym. 2021, 14.)

Rakenteellisella tasolla väkivallan ehkäisy ei rajoitu yksittäisiin toimenpiteisiin tai palveluihin, vaan vaatii suurempaa yhteiskunnallista muutosta. Esimerkiksi naistentyömarkkinoille pääsyn tukeminen, koulutukseen osallistumisen mahdollistaminen sekä parisuhdeväkivallan sosiaalisen stigman vähentäminen ovat keskeisiä rakenteellisia keinoja väkivallan torjunnassa. Tutkimusten tulokset osoittavat, että taloudellinen ja psyykinen riippuvuus väkivaltaisesta kumppanista ovat merkittäviä esteitä avun hakemisprosessissa. Taloudellinen tuki on siis myös tärkeä tekijä, koska se voi mahdollistaa uhrin irtautumisen väkivaltaisesta suhteesta ja itsenäisen elämän rakentamisen. Lisäksi on tärkeää huomioida, että usein väkivallan uhrin ovat myös äitejä. Siksi interventioiden ja palveluiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös lasten tilanne ja ne tarpeet, jotka naiset itse kokevat keskeisiksi tuen laadun kannalta. (Mt., 12–14.) Väkivallan kohtaaminen ei voi jäädä yksilötason työhön. Tarvitaan rakenteellista oikeudenmukaisuustyötä, joka perustuu ihmisoikeuksiin, tasa-arvoon ja solidaarisuuteen. Se vaatii työntekijöiltä moraalista rohkeutta ja tilan ottamista näkymättömälle tiedolle. (Hurtig ym. 2017.)

6 Sosiaalityön auttaminen yksilötasolla

6.1 Sukupuolen huomioiva sosiaalityö väkivallan kokijan tukena

Sukupuolittunut parisuhdeväkivalta ilmiönä on maailmanlaajuinen ja se koskettaa yksilöitä, yhteisöjä ja yhteiskuntia lukuisilla eri tavoilla (Notko & Husso 2019, 13). Maailmanlaajuisen arvioiden mukaan lähes kolmannes parisuhteessa olleista naisista on kokenut jonkinlaista fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa kumppanin taholta elämänsä aikana (Heywood & Mulveen 2021, 271). Sukupuolittuneen parisuhdeväkivallan uhrin hakevat apua sosiaali- ja terveydenhuollosta, jonka tehtävänä on paitsi tukea yksilöitä, mutta myös vaikuttaa ilmiöön laajemmin rakenteellisella tasolla. Kansainvälisesti on yksimielistä, että sukupuolittuneeseen väkivaltaan liittyvän väkivallan vähentäminen ja tuhoisien seurausten korjaaminen edellyttävät erityistä sosiaalityön ja terveydenhuollon ammattilaisten toimintaa. He ovat ainutlaatuisessa asemassa väkivallan kartoittamisessa, tunnistamisessa, puheeksi ottamisessa, palveluohjauksessa ja väkivallan osapuolten

auttamisessa. Näin ollen sosiaalityön ja terveydenhuollon ammattilaisilla tulisi olla osaamista puuttua sukupuolittuneeseen väkivaltaan tunnistamalla uhrin ja osallistaa heidät toimintaan, joka on suunnattu toipumiseen ja paranemiseen. (McLindon ym. 2021, 41; Kaikkonen 2024, 14.)

Suomessa hyvinvointialueilla on lakiperustainen velvoite sekä lähisuhdeväkivallan suunnitelmalliseen ehkäisytyöhön että palvelujen järjestämiseen lähisuhdeväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen (Piippo ym. 2024, 113). Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn tulee tapahtua monella tasolla – yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla sekä kansainvälisenä yhteistyönä (Laitinen ym. 2017a, 6). Kolmannen sektorin merkitys korostuu tällä hetkellä erityisesti varhaisessa puuttumisessa ja oikea-aikaisessa auttamistyössä (Kaikkonen 2024, 115). Tutkimusten mukaan merkittävä osa vakavasta parisuhdeväkivallasta olisi mahdollista estää, jos auttaminen pystyttäisiin aloittamaan ajoissa (Särkelä 2017, 4). Varhainen puuttuminen voi ehkäistä vakavia seurauksia, pelastaa yksilöitä kärsimykseltä ja säästää huomattavasti yhteiskunnan resursseja. Jokaisella viranomaisella on velvollisuus reagoida väkivaltaan. (Kovanen 2017, 9.)

Kuten aikaisemmin on käsitelty, parisuhdeväkivallalla on vakavia ja pitkäkestoisia seurauksia sekä naisen elämään että yhteiskunnan toimintaan, ja juuri siksi on äärimmäisen tärkeää toimia määrätietoisesti väkivallan ehkäisemiseksi ja uhrin tukemiseksi monitasoisin ja jatkuvin toimin. Väkivallan haitalliset seuraukset ovat kiistattomia niin yksilöiden, yhteisöjen kuin koko yhteiskunnan tasolla. (Kaikkonen 2024, 3.) Parisuhdeväkivallan fyysiset ja henkiset vaikutukset aiheuttavat merkittävää haittaa naisten terveydelle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille (Heywood & Mulveen 2021, 272). Tutkimukset osoittavat, että naiset kärsivät parisuhdeväkivallasta usein miehiä vakavampia seurauksia, koska väkivalta on yleensä toistuvampaa, vakavampaa ja suurempi riski fyysisille ja henkisille vammoille. Tällainen väkivalta jättää jälkensä yksilöihin koko elämän ajaksi. (Sperlich ym. 2021, 260.) Parisuhdeväkivaltaa kokeneet henkilöt käyttävätkin muuta väestöä huomattavasti enemmän sosiaali- ja terveystalvueluita (Piippo ym. 2024, 113).

Väkivaltaa tarkasteltaessa on olennaista huomioida sen yhteydet ikään, seksuaalisuuteen, toimintakykyyn, yhteiskuntaluokkaan ja etenkin sukupuoleen (Notko & Husso 2019, 13). Maailman terveysjärjestö WHO korostaa, että tukea ja apua tulisi tarjota sukupuolikysymykset ja eriarvoisuus huomioon ottaen (Bradbury-Jones & Isham 2021, 10). Sukupuoli on keskeinen tekijä erityisesti naisuhrien auttamisessa ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisessa työssä. Naisen kokemus väkivallan uhrina sekä

väkivallan merkitys yhteiskunnallisena ilmiönä rakentuvat pitkälti sukupuolen kautta. (Laitinen ym. 2017a, 7.) Sosiaalityöntekijöiden tehtävänä on tarjota kokonaisvaltaisempaa tukea sukupuolittuneen väkivallan uhreille (McLindon ym. 2021, 44). Sukupuolianalyysin avulla he voivat tarkastella tilanteen monimutkaisuutta katsomalla yksittäisen tapahtuman ulkopuolelle ja tarkastelemalla asiaa laajemmassa kontekstissa. Parisuhdeväkivaltaa onkin tarkasteltava sukupuoleen perustuvan syrjinnän kehyksessä, jotta se ymmärretään poliittisena ja yhteiskunnallisena ongelmana eikä pelkästään ihmissuhteisiin liittyväksi yksityisasiaksi. (Lombard 2013, 172–182.)

Tutkimukset viittaavat, että ammattilaisten koulutustaso ei vielääkään vastaa riittävästi sukupuolittuneen väkivallan kohtaamisen vaatimuksiin (McLindon ym. 2021, 42). Sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa tulisi enemmän panostaa koulutusohjelmissa. Empiirinen tutkimus on osoittanut, että sosiaali- ja terveysalan opiskelijat kokevat olevansa valmistautumattomia käsittelemään sukupuoleen perustuvaa väkivaltaa. (Bradbury-Jones & Isham 2021, 10–11.) Monilta ammattilaisilta puuttuu edelleen syvälinen ymmärrys väkivallan sukupuolittuneesta luonteesta, siihen liittyvästä vallan ja kontrollin käytöstä sekä väkivallan vaikutuksista uhreihin (Nikupeteri & Laitinen 2021, 104). Tietämys sukupuoleen perustuvan väkivallan vaikutuksista sekä uhrien tarpeista ja kokemuksista avun hakemisessa on edelleen merkittäviä aukkoja (Isham & BradburyJones 2021, 352).

Suomalaisen yhteiskunnan sukupuoliväkivaltaan liittyviä toimia hallitsee edelleen näennäinen sukupuolineutraalius (Piippo ym. 2020, 118). Suomea on kritisoitu sukupuolten tasa-arvopolitiikasta, sillä palveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa siirrytään usein sukupuolineutraaliin lähestymistapaan, jossa väkivallan sukupuolisidonnainen luonne jätetään huomiotta eikä tehdä oikeutta naisten erityisille parisuhdeväkivaltakokemuksille (Nikupeteri & Laitinen 2021, 104). Sukupuolittain eriytynyt väkivallan uhrien auttaminen ja väkivallan vastainen työ ei kuitenkaan tarkoita sitä, että miehiin ja naisiin kohdistuva väkivalta asetettaisiin vastakkain. Sen sijaan nais erityinen työ voi samalla luoda parempia edellytyksiä myös miesuhrien auttamiselle ja palveluiden kehittämiseksi. Lisäksi miesten kanssa tehtävä väkivaltatyö voi puolestaan vähentää ja ennaltaehkäistä miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa. (Laitinen ym. 2017a, 7.) Tämä näennäisesti sukupuolineutraali lähestymistapa heijastuu myös palvelujärjestelmien rakenteisiin ja ammattilaisten valmiuksiin kohdata väkivaltaa kokeneita.

Maailman terveysjärjestö WHO on todennut, että sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmät eivät aina vastaa uhrien ja heidän selviytymisensä tarpeisiin, sillä ne eivät johdonmukaisesti tunnista ennaltaehkäisyä, interventioiden ja palveluiden tarjoamisen keskeisiä lähtökohtia (Bradbury-Jones & Isham 2021, 10). Parisuhdeväkivallan kokijoiden auttaminen vaatii jatkuvaa kehittämistyötä ja ammatillista kehittymistä, kun tieto ilmiöstä, sen monimuotoisista ilmenemistavoista ja liitännäisilmiöistä sekä väkivaltaa käyttävien käyttäytymisen dynamiikasta lisääntyy (Skaffari ym. 2021, 17). Silti korkeakouluista ja yliopistoista valmistuu yhä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, jotka eivät ole saaneet koulutuksessaan valmiuksia väkivallan kohtaamiseen, vaikka he työskentelevät ammatissaan väkivaltaan liittyvien ongelmien kanssa (Piippo ym. 2024, 113). Sosiaalialan peruskoulutuksessa väkivaltailmiön opetus pakollisena aiheena puuttuu juuri kokonaan. Vaikka koulutuksentarjonta on kasvanut, se perustuu paljolti opiskelijoiden vapaaehtoiseen valintaan. (Niklander ym. 2019a, 3.)

Useiden tutkimusten mukaan ammattilaisten osaamisessa on puutteita väkivallan kartoittamisessa ja puheeksi ottamisessa, väkivallan kokijan kohtaamisessa kuin palveluohjauksessa ja moniammatillisessa yhteistyössä, mikä heikentää väkivaltaan puuttumisen ja uhrin tukemisen onnistumista. Tämän vuoksi koulutuksen tulisi sisältää sisältöjä, jotka liittyvät väkivallan ehkäisyyn ja tunnistamiseen, naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon, uhrien tarpeisiin ja oikeuksiin sekä uudelleenuhriutumisen ehkäisemiseen (Niklander ym. 2019c, 24.) Koulutuksessa tulee tarjota sekä teoreettista että käytännön opetusta. Ensisijainen syy teoreettisen näkökulman tarjoamiseen on tarjota viitekehys käsillä olevan asian ymmärtämiseksi eli jos ei ymmärrä väkivallan dynamiikkaa, ei ole mahdollista tarjota asianmukaista tukea. Mikäli ei ymmärrä parisuhdeväkivallan dynamiikkaa, joka juontaa juurensa kontrolliin ja valtaan, ammattilaisen ainoaksi toimintalinjaksi voi jäädä asiakkaan rohkaiseminen suhteen päättämiseen, ilman että hän saa siihen tarvittavaa konkreettista ja asianmukaista tukea ja turvaa. (Whiting 2013, 193–194.)

Koulutustarpeet liittyvät erityisesti väkivallan kartoittamisen ja kysymisen työvälineiden tuntemukseen sekä niiden rohkeaan ja ammattitaitoiseen käyttöön. Parisuhdeväkivallan kartoittamisen ja kysymisen tulee olla järjestelmällistä, eikä se saa olla riippuvaista yksittäisen ammattilaisen harkinnasta. Koulutuksen tulisi sisältää eri toimijoiden yhteistyötä käsittelevää koulutusta, jotta väkivaltatapauksia voitaisiin käsitellä kokonaisvaltaisesti. Parisuhdeväkivallan tunnistaminen sekä siihen liittyvien ratkaisujen ja toimenpiteiden tekeminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Moniammatillisen

yhteistyön onnistumiseksi ammattilaiset tarvitsevat tietoja lainsäädännöstä, eri viranomaisten vastuista sekä käytännön toimintatavoista. (Niklander ym. 2019c, 50–64.)

Tutkimus vahvistaa tarpeita lisätä henkilökunnan tietoisuutta väkivallasta puuttumista vaativana ilmiönä sekä väkivallasta kysymisen käytäntöjen ja työyksikkökohtaisten toimintaohjeistusten juurtumista työn arkeen (Piippo ym. 2024, 122). Pelkkä tieto ei riitä, vaan tarvitaan selkeitä ja käytännönläheisiä toimintamalleja, jotka tukevat henkilöstä väkivaltaan puuttumisessa eri tilanteissa. Jokaisella organisaatiolla tulisi olla omat selkeästi määritellyt käytäntönsä sukupuolittuneeseen väkivaltaan reagoimiseksi. Näiden toimintakäytäntöjen olemassaolo tuo turvaa työntekijälle ja asiakkaalle, ja se madaltaa kynnystä ottaa väkivalta puheeksi. (Sawyer 2021, 234.) Ammattilaisten keskuudessa olisi tärkeää olla yhteinen ymmärrys siitä, mitä tehdä tai sanoa tilanteessa, jossa väkivalta tulee esiin. Moni ammattilainen kokee epävarmuutta siitä, miten tilanteessa tulisi toimia, ja kaipaa konkreettisia ohjeita väkivallan kohtaamiseen. (Kaikkonen 2024, 59.) Aiemmissä tutkimuksissa on tunnistettu useita uhrien kohtaamiseen liittyviä esteitä, kuten ammattilaisten puutteellinen tieto, tilanteisiin liittyvät henkilökohtaiset tunteet ja epävarmuus omasta roolistaan. Väkivaltaa kohdanneet naiset kertovat usein, että palveluissa heidän kokemuksiaan vähätellään ja selitellään pois, mikä heijastaa riittämätöntä ymmärrystä väkivallan dynamiikasta. Ammattilaisten asenteet ja käsitykset voivat tiedon puutteessa muodostua ennakkoluuloiksi, jotka saattavat johtaa uhrin syyllistämiseen ja hänen kokemuksensa sivuuttamiseen. Tähän on osaltaan vaikuttanut myös työntekijän epätietoisuus siitä, kuuluuko väkivallasta kysyminen omaan työhön ja miten tällaisessa tilanteessa tulee toimia. Se, miten ammattilainen asettuu tilanteeseen ja kuulee väkivallan kokijan tarinan, vaikuttaa merkittävästi väkivallan kokijan selviytymiseen. (Kovanen 2017, 9; Piippo ym. 2024, 113.)

Ammattilaiset tarvitsevat myös ajankohtaista tietoa sekä väkivallan uhrien että väkivaltaa käyttäneiden henkilöiden sopivista palveluista, jotta he voivat ohjata asiakkaita avun piiriin (Kaikkonen 2024, 59). Tutkimukset osoittavat, että väkivallan kokijoiden avunsaanti näyttäytyy yhä sattumanvaraisena, ja palveluiden yhteensovittaminen vaatii edelleen kehittämistä (Skaffari ym. 2021, 16). Auttavien palveluiden hyödyntäminen edellyttää, että ammattilaiset ovat tietoisia niiden olemassaolosta ja osaavat ohjata asiakkaat niihin oikea-aikaisesti juuri heidän tilanteeseensa sopivien tukimuotojen pariin. (Niklander ym. 2019a, 3). Tutkimusten mukaan yksi keskeinen haaste on palveluiden riittämättömyys ja monet parisuhdeväkivallasta selviytyneille tarkoitetuista palveluista eivät ota huomioon selviytyjien sosiaalisia ja taloudellisia tarpeita, jotka voivat

merkittävästi vaikuttaa väkivallan kierteen katkaisemiseen ja avun vastaanottamiseen. (Kovanen 2017, 8; Shoener 2016, 80). Tämän vuoksi palveluiden kehittämisessä tulisi vahvistaa osaamista trauma- ja toipumiskeskeisistä lähestymistavoista, jotka huomioivat väkivallan pitkäaikaiset vaikutukset sekä yksilölliset tuen tarpeet (Sperlich ym. 2021, 258). On tärkeää, että auttamistyössä ei keskitytä pelkästään väkivallan katkaisemiseen, vaan myös siihen, kuinka asiakas selviytyy kokemastaan väkivallasta ja pystyy rakentamaan turvallista arkea.

6.2 Väkivallan kohtaaminen sosiaalityössä – tunnistamisen, puheeksi ottamisen ja tuen merkitys

Avun hakeminen ja vastaanottaminen voi olla uhrille pitkä ja vaativa matka. Naisen selviytyminen väkivallasta voi olla hidas ja moniulotteinen prosessi, joka saattaa kestää jopa vuosikymmeniä (Heywood & Mulveen 2021, 282). Se vaatii usein toistuvaa tukea ja ohjausta eri palveluissa. Tutkimuksen tuloksena nousi parisuhdeväkivallan kokijoiden auttamisen neljä kriittistä vaihetta: väkivallan kokijan tunnistaminen ja kohtaaminen parisuhteen aikana, eropäätöksen tukeminen ja suhteesta lähtemisen turvaaminen, moniammatillinen eri osapuolten auttaminen väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisen jälkeen ja uhrin selviytymisen tukeminen ja jatko seuranta (Skaffari ym. 2021, 5.)

Poliisille ilmoitetaan vain noin joka kymmenes parisuhdeväkivalta tapaus (Piispa & October 2017, 304). Tämä ilmentää sitä, kuinka usein parisuhdeväkivalta jää huomaamatta ja uhrin puolesta paljastamatta. Naisen kohtaamattomuus auttamisjärjestelmissä nousee selkeästi esiin. Väkivaltaisessa suhteessa elävillä henkilöillä voi olla useita asiakkuuksia palveluihin, ilman että väkivaltaa olisi tunnistettu. (Skaffari ym. 2021, 10.) Väkivallan muotoja on monia, ja fyysinen väkivalta tunnistetaan helpommin, mutta henkinen väkivalta, taloudellinen tai seksuaalinen väkivalta ovat vakavia ja vaikeammin tunnistettavissa (Särkelä 2017, 4).

Parisuhdeväkivallan tunnistaminen ei ole aina yksinkertaista ja se voi jäädä tunnistamatta sekä ammattilaisilta ja uhreilta. Yhtenä vastauksena tähän haasteeseen toimii jalkautuva väkivaltatyö, jonka tavoitteena on tavoittaa naisia, jotka eivät ole vielä hakeutuneet avun piiriin tai tunnistanee olevansa väkivallan uhreja. (Mt., 4.) Jalkautuva väkivaltatyö pyrkii herättelemään ihmisiä, vaikuttamaan ja lisäämään tietoisuutta väkivallasta. Se tarjoaa väkivallan kokijalla mahdollisuuden kontaktin ottamiseen, mikä voi käynnistää sosiaalisen muutosprosessin ja tarjota tukea prosessin läpiviemiseen. Jalkautuvaa väkivaltatyötä tehdään parhaillaan järjestöissä eri maissa. (Laitinen ym. 2017b, 12–16.)

Kun väkivalta jää näkymättömäksi sekä uhrille itselleen että ammattilaisille, korostuu tärkeys pohtia väkivallan kohtaamiseen liittyviä yhteiskunnallisia ja ammatillisia vastuita. Väkivallan kohtaamisen haasteista nousevatkin esille kysymykset: kenen ongelma väkivalta on ja kenen vastuulla yhteiskunnassamme on tunnistaa väkivalta ja puuttua siihen. Käytännön työssä vastuupäselvyydet ilmenevät siinä, että väkivalta saatetaan sivuuttaa, koska siihen puuttumisen ajatellaan kuuluvan jollekin toiselle taholle. (Piippo ym. 2024, 114.) Tässä kokonaisuudessa sosiaalityöntekijöillä on valta ”nimetä” tai auttaa nimeämään väkivaltaa toisten puolesta (Lombard & McMillan 2013, 228).

Jotta sosiaalityöntekijä voi kantaa tätä vastuuta, tarvitaan selkeitä rakenteita, koulutusta ja työkaluja, jotka tukevat väkivallan systemaattista tunnistamista ja siihen puuttumista (McIndon ym. 2021, 45). Mitä enemmän sosiaalityöntekijällä on tietoa väkivallasta, sitä paremmin hän pystyy osallistumaan väkivallan tunnistamiseen, nimeämiseen ja ehkäisemiseen. (Lombard & McMillan 2013, 228). Suomessa käytössä oleva moniammatillinen riskiarvioinnin menetelmä (MARAK) tukee tätä prosessia auttamalla systemaattisesti tunnistamaan vakavat parisuhdeväkivallan riskitekijät. MARAKmenetelmällä on tarkoitus puuttua väkivaltaan ennen kuin siitä seuraa vakavia vammoja tai jopa kuolema. Menetelmä mahdollistaa myös uhreille suunnattujen tukitoimien kohdentamisen ja seurannan entistä tarkemmin. (Piispa & October 2017, 304–305.)

Väkivallan uhrit saattavat hakea apua väkivallan aiheuttamiin seurauksiin, mutta ei välttämättä itse väkivaltaan. Tästä syystä väkivallan puheeksi ottaminen on ratkaisevan tärkeää – silti tutkimusten mukaan käytännöt vaihtelevat huomattavasti eri palveluissa. Asiakkaalta ei aina kysytä väkivallasta, vaikka hän olisi hakenut apua väkivaltaan liittyvien oireiden vuoksi. (Niklander ym. 2019c, 71–79.) Moni väkivaltaa kokenut on saattanut kerätä vuosien ajan rohkeutta hakeakseen apua, mutta kohtaa järjestelmässä ammattilaisia, joilta puuttuvat tarvittavat valmiudet, rohkeus ja osaaminen tunnistaa ja ottaa väkivalta puheeksi. Liian usein ammattilaiset eivät kysy väkivallasta, eivät tunnista sitä tai ilmoita naisiin kohdistuvasta väkivallasta. (Niklander ym. 2019b, 17.)

Sosiaalityöntekijän kysyessä väkivallasta uhri saa tilaisuuden tilanteestaan ja ilman suoraa kysymistä asia voi jäädä piiloon ja näin kysymiskäytäntö nähdään keinona murtaa hiljaisuus (Goicolea ym. 2023, 471). Jos väkivaltaa ei nosteta aktiivisesti esiin, voi vakavakin tilanne jäädä huomaamatta ja apu saamatta, vaikka viitteitä olisi ollut nähtävillä. Väkivaltaan ei ole välttämättä edes puututtu, vaikka se olisi ollut henkilöstön tiedossa. (Piippo ym. 2024, 113.) Väkivaltaan puuttumisen esteet ja puuttumatta

jättämisen perustelut ovat sekä asenteellisia että rakenteellisia. Ne liittyvät esimerkiksi väkivallan yksilöllisiin ja yhteisöllisiin torjuntamekanismeihin sekä ammattilaisten pelkoon siitä, mitä seurauksia puuttumisella voi olla. Monet sosiaalityöntekijät voivat pohtia omien tekojensa mahdollisia kielteisiä seurauksia, mutta silloin vaarana on, ettei käsitellä uhrin elämään puuttumatta jättämisen seurauksia. (Piippo ym. 2020, 127.)

On kuitenkin hyvä muistaa, että vain harvoilla väkivallan kohteena olleista on tarpeeksi voimia ja vahvuutta hakea apua väkivallan aiheuttamiin ongelmiin (Niklander ym. 2019c, 72). Pitkään kestäneelle väkivallalle tulee helposti sokeaksi ja se muuttuu osaksi omaa arkea. Useiden tutkimusten mukaan väkivallan kokijoilla on monenlaisia esteitä palveluihin hakeutumisessa ja niiden saamisessa. Palveluihin hakeutumista voi estää esimerkiksi häpeä ja väkivallan kieltäminen, pelko avunhakemisen seurauksista, luottamuksen puute toisia ihmisiä kohtaan sekä aiemmat huonot kokemukset avunhakemisesta. Uhrin toimijuutensa heikkeneminen väkivallan seurauksena emotionaalinen sidos väkivallan tekijään sekä väkivallan julkitulemisesta koituva häpeä ja pelko perheen hajoamisesta voivat estää uhria kertomasta väkivallasta, hakeutumasta palveluiden pariin ja pysymään siinä (Skaffari ym. 2021, 2, 16.) Naiset liian harvoin uskaltavat kertoa väkivaltakokemuksistaan.

Uhrin saa hakemaan apua väkivaltateon kohteeksi joutuminen, väkivallan paheneminen, uupuminen kyseiseen tilanteeseen tai kuoleman pelko. Keskeisessä roolissa avun piiriin hakeutumisessa on se, miten muut ihmiset – läheiset ja ammattilaiset – reagoivat kuullessaan väkivallasta. (Skaffari ym. 2021, 3, 10.) Ammatilaisen on tärkeää tiedostaa omat mahdolliset väkivaltakokemuksensa ja pohtia, miten hän itse suhtautuu väkivaltaan (Kovanen 2017, 9). Uhrien kohtaaminen sosiaalityön käytännössä voi olla moraalisesti ja eettisesti haastavaa, ja tunteilla ja käsityksillä on luontainen rooli ammatillisessa toiminnassa (Piippo ym. 2020, 118). Työskentelyn lähtökohtana on aina kunnioittava kohtaaminen. Tilanteissa tärkeää välttää kommentteja ja kysymyksiä, jotka voisivat antaa ymmärtää, että uhri olisi syyllinen väkivaltaan. Epävarmoissa tilanteissa onkin yksinkertaisesti parasta vain kuunnella ja vastata asioihin empaattisesti. (Sawyer 2021, 236.) Valitettavasti uhrien ja selviytyjien kertomuksia ei ole liian usein kuultu, uskottu eikä niille ole annettu ansaitsemaansa uskottavuutta ja kunnioitusta (Isham & BradburyJones 2021, 351).

Työntekijät joutuvat arvioimaan, milloin asiakkaan kertomukset kuuluvat tavanomaisiin parisuhteen riitatilanteisiin ja missä vaiheessa voidaan puhua väkivallan käytöstä. Myös asiakkaat saattavat itsekin epäillä, ovatko heidän kokemuksensa sisältäneet väkivaltaa vai

kieltävätkö he kokeneensa. (Piippo ym. 2024, 117.) Uhreilla voi olla vaikea tunnistaa väkivalta suhteessaan, sillä väkivalta on usein normalisoitunut osaksi arkea. Keskeistä uhrin avunsaamisen kannalta onkin, että hän itse tunnistaa ja tunnustaa väkivallan suhteessaan. Tässä korostuu myös uhrin läheisten rooli, sillä he voivat auttaa tilanteiden tunnistamisessa ja ottaa väkivallan puheeksi uhrin kanssa. Uhri voi keksiä vammoilleen selityksiä pelätessään mitä siitä seuraa ja tämä estää ammattilaisia saamasta tietoa väkivallasta. Uhrien kertomisen hetket väkivallasta näyttäytyvät lyhyinä hetkinä, jolloin uhrit ovat valmiita kertomaan väkivallasta ja hakemaan apua. Tämä vaatii tarpeeksi turvallista ilmapiiriä, ja voi kulua aikaa ennen kuin uhri on valmis uudestaan tuomaan julki kokemansa väkivallan. (Skaffari ym. 2021, 9, 10.)

Ammattilaiselta vaaditaan osaamista pienten signaalien tunnistamiseen ja rohkeutta kysyä ja kohdata pahaa (Skaffari ym. 2021, 9). Väkivallasta kysyminen on itsessään jo interventio, joka voi auttaa uhria irtautumaan väkivaltaisesta suhteesta. (Kovanen 2017, 9.) Kaikkien sosiaalityön kontekstissa työskentelevien naiselta väkivallasta kysymisen tärkeyttä tulisi korostaa. Kun tiedetään, että naiset saattavat olla haluttomia olemaan yhteydessä palveluihin tai hakemaan apua väkivaltaan, mutta säännöllinen ja hienotunteinen kysyminen voi lisätä paljastamista ja avun hakemista ja voi myös kyseenalaistaa naisiin kohdistuvan väkivaltaa koskevaa hiljaisuutta. (Lombard & McMillan 2013, 227.)

Kun ammattilainen näkee merkkejä sukupuolittuneesta väkivallasta, on tärkeää, ettei hän jätä merkkejä huomiotta tai yritä vähätellä tai oikeuttaa käyttäytymistä. Tutkimukset osoittavat, että parisuhdeväkivaltaa kokevat naiset haluavat, että ammattilaiset kysyvät heiltä asiasta, edellyttäen, että se tapahtuu empaattisesti, hienotunteisesti ja eituomitsevalla tavalla. (Sawyer 2021, 254-235.) Näiden tutkimusten mukaan parisuhdeväkivallan kokijat näkevät hyvänä sen, että eri ammattilaiset kysyvät väkivallasta rutiininomaisesti kaikilta asiakkailta. Tällöin se välttää uhrien leimaamista. (Skaffari ym. 2021, 3.) Asiakkaalle on myös tärkeä kertoa, miksi väkivallasta kysytään. Syynä tähän on epäluuloisuuden ja leimaantumisen pelon vähentäminen (Goicolea ym. 2023, 471).

Väkivallasta kysymistä voi rinnastaa Pandoran lippaan avaamiseen – kysymys voi käynnistää prosessin, jossa väkivallan paljastuminen altistaa uhrin uusille riskeille, joita voidaan kokea jopa koettua väkivaltaa haitallisemmiksi (Piippo ym. 2020, 127). Tästä huolimatta kysymättä jättäminen ei ole vaihtoehto, vaan väkivallan esiin tuominen on tärkeää jokaisen asiakkaan kohdalla. Tämä kuitenkin edellyttää ammattilaiselta

huolellista harkintaa, sensitiivisyyttä ja vastuunottoa. Tällöin ammattilaisen tulee varmistaa uhrin turvallisuus ja jatkotuen järjestäminen. (Skaffari ym. 2021, 3.)

Kun ammattilainen on huolissaan sukupuolittuneesta väkivallasta, hänen tulisi yrittää luoda tilaisuus kertoa henkilölle, että hän on huolissaan asiakkaan turvallisuudesta ja haluaa tukea häntä. Mitä enemmän uhrille tarjota apua ja tukea, sitä todennäköisemmin hän hakee apua tulevaisuudessa. Sukupuolittunutta väkivaltaa kokevat henkilöt tuntevat usein pelkoa kertoa asiasta ja heille tiedoksi kertominen, että ammattilainen pitää heidän sanomansa luottamuksellisena ja että he ovat turvallisessa paikassa, voi auttaa heitä tuntemaan olonsa mukavammaksi. (Sawyer 2021, 236) Monet ihmiset kieltävät kokeneensa väkivaltaa, jos he eivät tunne oloaan turvallisiksi, joten aikaa tulisi käyttää rakentamaan suhdetta ja luottamusta ja saada uhri tuntemaan olonsa mukavaksi. (Sawyer 2021, 255–237.)

On tärkeää muistaa, että vaikka väkivallan paljastamisen helpottaminen on tärkeää, se ei ole ongelmatonta. Paljastuksen on oltava turvallista ja tuettu, ja sen on johdettava paljastavan henkilön haluamiin tuloksiin. Parisuhdeväkivallan tapauksessa naisen paljastaminen ei tarkoita samaa, että hän haluaa lähteä suhteesta. On monia rationaalisia syitä, miksi nainen haluaa jäädä suhteeseen, ainakin toistaiseksi, jolloin asianmukaisia toimia on tukea häntä jäämään, samalla huolehtien hänen turvallisuustarpeistaan. Monet naiset päättävät kertoa kokemuksistaan haluten keskustella ongelmasta ja tutkia turvallisuusuusvaihtoehtojaan. (Bradbury-Jones & Isham 2021, 9.)

6.3 Parisuhdeväkivallan kokijan kokonaisvaltainen tukeminen: turvallisuuden, toimijuuden ja toipumisen edellytykset

Maailman terveysjärjestö WHO suosittelee, että ammattilaisten kokonaisvaltainen lähestymistapa tulisi perustua oikeusperustaiseen lähestymistapaan, joka korostaa naisten itsemääräämisoikeuden tärkeyttä kaikilla terveyteensä liittyvillä osa-alueilla ja ehdotonta oikeutta syrjimättömään kohteluun (Bradbury-Jones & Isham 2021, 10). Väkivallan uhrin tulee kohdata niin kuin muutkin sosiaalityön asiakkaat, kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja asiantuntemustaan omassa elämässä (Shoener 2016, 98). Väkivaltaa kokeneiden auttamisen lähtökohta tulisi olla syvä ymmärrys siitä, mitä uhrin tarvitsevat niin auttajiltaan kuin palvelujärjestelmältä. Tämä ymmärrys luo pohjan laadukkaalle ja vaikuttavalle väkivaltatyölle. (Wood ym. 2020, 16.) Ydinviestejä ammattilaisille on uskalltaa kuunnella väkivallan uhria ja tukea häntä kokemuksissaan,

tunnistaa kriittiset vaiheet uhrin auttamisessa, auttaa uhria ja ohjata hänet eteenpäin avunsaamiseksi ja varmistaa, että palveluketju etenee, tukea uhria hänen pohdinnoissaan, jotka liittyvät väkivaltaiseen parisuhteeseen ja siitä irrottautumiseen sekä hankkia tietoa eri väkivallan muodoista ja niiden dynamiikasta. (Skaffari ym. 2021, 2.)

Parisuhdeväkivallan uhrien elämäntilanteet näyttäytyvät moninaisina ja ne voivat sisältää erilaisia tuen kohteita ja tarpeita. Uhrin tilannetta on tärkeää tarkastella kokonaisvaltaisesti ja pyrkiä auttamaan häntä samanaikaisesti kaikissa ongelmissa. (Piispa & October 2017, 304.) Väkivallasta selviytyneet kokevat monia sosiaalisia, taloudellisia ja emotionaalisia menetyksiä väkivaltaisissa ihmissuhteissa; heidän kokemuksensa parisuhdeväkivallasta johtivat usein ystävyysuhteiden katkeamiseen, taloudelliseen rasiinukseen ja mielenterveyden heikkenemiseen (Shoener 2016, 12). Väkivallan kokijat tarvitsevat terapeutista tukea sekä oikeudellista tukea ja jos osapuolilla on lapsia, lapsen huoltajuuteen, tapaamisiin ja elatukseen liittyvät asiat muodostavat keskeisen oikeudellisen prosessin (Skaffari ym. 2021, 12).

Sosiaalipalveluilla on keskeinen rooli uhrien tukemisessa tarjoamalla esimerkiksi hätämajoitusta, vuokratukia, julkisia etuuksia, edunvalvontaa, veroavustusta, oikeusapua ja talouskoulutusta. Kun uhreilta puuttuu tarvitsemansa sosiaalinen tukiverkosto, ammattilaiset pystyvät ohjata heitä tukiryhmiin, tarjota säännöllisiä neuvontakäyntejä ja pyrkiä rakentamaan luottamuksellisia asiakassuhteita. (Shoener 2016, 63.) Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden auttaminen edellyttää, että ammattilaisten ja uhrien käsitykset väkivallasta kohtaavat sekä että molemmilla osapuolilla on riittävät valmiudet puhua väkivallasta ja toimia avunsaamiseksi (Skaffari ym. 2021, 16). Tarjoamalla työssään uhreja kohtaaville ammattilaisille asianmukaista tietoa parisuhdeväkivallan monimutkaisesta dynamiikasta, väkivallan tunnistamisesta ja uhrien saatavilla olevasta tukipolusta voidaan minimoida negatiivisten vuorovaikutustilanteiden todennäköisyys ja parantaa tukea (Heywood & Mulveen 2021, 280).

Kuten aikaisemmin on käyty läpi, naisia sitoo väkivaltaiseen suhteeseen monisyiset ja toisiinsa kietoutuvat tekijät ja siitä lähteminen ei ole naiselle helppoa. Sosiaalityöntekijät eivät voi vain neuvoa naista lähtemään suhteesta, sillä naisen tilanne väkivaltaisessa suhteessa on monimutkainen ja monitahoinen eli kyse ei ole vain yksinkertaisesta muutosta. (Lombard 2013, 182.) Väkivaltaisesta suhteesta lähteminen ei ole suoraviivaista eikä välttämättä se turvallisin vaihtoehto (Heywood & Mulveen 2021, 280). Isoimpana pelkona on, että väkivalta jatkuu tai raaistuu lähtemisen jälkeen. Sen on

todettu olevan vaarallisin kohta väkivaltaisessa suhteessa ja äärimmillään se voi sisältää kuoleman riskin (Skaffari ym. 2021, 11).

Tulokset osoittavat ammattilaisten riittämättömän tietämyksen uhriksi joutumisen dynamiikasta ja se tuo esiin heidän asenteitaan, joissa naisen jäämistä väkivaltaiseen suhteeseen pidetään hänen omana valintanaan (Piippo ym. 2020, 128). Ammattilaisten puheessa esiintyy performatiivista asemointia ja puhetekoja, jotka rakentavat käsityksiä siitä, kuka on ”todellinen” uhri. Siihen liittyy edelleen runsaasti uskomuksia väkivallan kohteiden syyllisyydestä väkivallan kohteeksi joutumisestaan (Niklander ym. 2019c, 71). Näissä puheissa ilmenee myös moraalisia oletuksia, jotka ohjaavat odotuksia uhrien vastuista ja velvollisuuksista käyttäytyä tietyllä tavalla (Piippo ym. 2020, 127).

Sosiaalityöntekijä voi kokea, ettei asiakkaalla ole sosiaalisesti hyväksyttäviä tekosyitä olla muuttamatta monimutkaisia elinolosuhteitaan ja hänen tulisi vastustaa väkivaltaa ja tehdä aktiivisesti yhteistyötä viranomaisten kanssa. Väkivaltaa kokeneiden passiivisuus tai kyvyttömyys ratkaista tilannetta nähdään usein väkivallan syinä, ei väkivallan seurauksina. Tällaiset asiakkaat saatetaan kokea virheellisesti yhteistyöhaluttomina, mikä voi herättää ammattilaisissa turhautumista ja vihaa. Tämä puolestaan saattaa johtaa väkivallan olemassaolon kieltämiseen ja heikentää ammattilaisen velvollisuutta puuttua tilanteeseen. Väkivallan uhreilta edellytetään vahvaa toimijuutta ja heidän odotetaan toimivan ikään kuin väkivaltaa ei olisi koskaan tapahtunutkaan. (Niklander ym. 2019c, 72; Piippo ym. 2020, 124–125.) Tärkeä on kuitenkin ymmärtää, ettei ole olemassa vain yhdenlaista väkivallan uhria. Toiset pystyvät väkivallasta huolimatta toimimaan aktiivisesti väkivaltaa vastaan, kun taas toiset voivat lamaantua (Lombard & Mcmillan 2013, 225). Kumpikaan ei tee kenestäkään enemmän tai vähemmän ”oikeaa” uhria.

Tähän liittyy oletus, että naisen vastuulla on lopettaa väkivalta lähtemällä. Sosiaalityöntekijöille voi olla turhauttavaa seurata naisen päätöstä jäädä, mutta hänen ratkaisuaan on tarkasteltava sukupuolittuneessa kontekstissa, jossa otetaan huomioon esimerkiksi sosiaalisten ja aineellisten resurssien puute sekä pelon ja kontrollin sävyttämä elämäntilanne. (Lombard 2013, 182.) Uhri voi kokea erokehotukset painostuksena ja pahimmillaan se voi hidastaa uhrin hakeutumista palveluihin ja vaikeuttaa väkivaltaisesta suhteesta lähtemistä. Ammattilaisen tulee olla sensitiivinen uhrin eropohdintaa ja päätöstä kohtaan ja tukea siinä. Lähtötilanteessa on tärkeää ystävien ja läheisten sekä ammattilaisten tuki. Keskeistä on, että ammattilainen tunnistaa uhrin valmiuden lähteä suhteesta. Ammattilaisen tulee ottaa huomioon, että väkivaltaisesta suhteesta lähteminen

harvoin onnistuu yhdellä kertaa ja että väkivalta ei välttämättä pääty eroon. (Skaffari ym. 2021, 8–12.)

Usein väkivaltaa kokeneet tarvitsevat emotionaalisen rauhan, joka mahdollistaa irti päästämisen väkivaltaisesta kumppanistaan. Tämän rauhan saavuttaminen edellyttää erilaisten väkivaltaan ja eroon liittyvien ristiriitaisten tunteiden, kuten ikävän, surun, häpeän, pelon ja pettymyksen käsittelyä. Selviytyjät painottavat ammattilaisten vastuuta luoda sekä fyysisesti että emotionaalisesti turvallinen tila, jossa näitä tunteita voi työstää. Mahdollisuus keskustella työntekijän kanssa ja saada empaattisia, ymmärtäviä reaktioita koettiin merkittäväksi tekijäksi turvallisuuden tunteen vahvistumisessa. Uhrien näkökulmasta on tärkeää, että ammattilaiset ovat valmiita ja halukkaita puhumaan väkivallasta. He arvostavat kohtaamisia, jossa heidän kokemuksiaan kuunnellaan voimaannuttavalla ja empaattisella otteella. Parisuhteissa on usein pahan lisäksi ollut hyvää, jolloin ero merkitsee myös hyvästä luopumista. Työntekijän tulee olla ymmärtäväinen uhrien esteistä, kokemuksista ja haasteista, mutta se ei tarkoita sitä, että vaikeita asioita vältellään tai kohtaaminen ei saa jäädä pelkäksi miellyttämiseksi. (Wood ym. 2020, 8; Skaffari ym. 2021, 12.)

Pitkään jatkunut väkivalta uuvuttaa uhrit, ja irtaantumisprosessi voi kuluttaa ne vähäisetkin voimavarat, joita heillä on vielä jäljellä. Parisuhdeväkivalta lisää taloudellista epävarmuutta ja lisäksi selviytyjien työllisyystilanne ja muut tilannekohtaiset taloudelliset tekijät vaikuttavat heidän päätöksiinsä väkivaltaisesta suhteesta lähtemisestä. Taloudellinen riippuvuus väkivallan tekijästä vaikeuttaa irtautumista entisestään. Uhrilla voi olla yhteinen tili väkivallan tekijän kanssa tai tekijä on voinut hallinnoida uhrin raha-asioita. Lisäksi uhrin omaisuus voi olla kiinni myös yhteisessä asunnossa, jota ei ole mahdollista realisoida nopeasti. Irtautumista hankaloittavat myös uuden asuinpaikan etsimiseen, tuen saamiseen ja arjen hallintaan liittyvät haasteet. Tämän vuoksi palveluissa on turvattava uhrien taloudellinen tuki erotilanteessa, tarjottava mahdollisuus tukiasuntoon ja takuuvuokraan sekä annettava konkreettista apua arjen ja kodin hoitoon liittyvissä asioissa. Uhrit kokevat tärkeänä, että he saisivat eron jälkeen konkreettista ja kirjallista ohjeistusta siitä, mitä asioita tulee hoitaa eron yhteydessä. (Shoener 2016, 12–20; Skaffari ym. 2021, 12.)

Parisuhdeväkivallasta toipuminen vaatii huolellista ja kokonaisvaltaista huomiointia, jossa etusijalla on selviytyjien fyysinen ja psyykinen turvallisuus sekä heidän moninaisten ja usein haastavien tarpeidensa tunnistaminen ja tukeminen (Mclindon ym. 2021, 49). Tutkimukset osoittavat, että naisten toipuminen edellyttää ensin fyysisen

turvallisuuden saavuttamista, minkä jälkeen voidaan siirtyä kohti emotionaalisen turvallisuuden vahvistamista. Tämä prosessi alkaa yleensä siitä, että naisia tuetaan tunnistamaan ja tunnustamaan kokemaansa väkivaltaa, jotta he voivat alkaa käsittelemään tapahtunutta. Toipumista edistää tieto väkivallan tekijöiden taktiikoista ja psykologiasta sekä väkivallan vaikutuksista yksilöön, mikä auttaa hälventämään aiemmin koettua hämmennystä sekä vähentää syyllisyyden tunteita, vahvistaen ymmärrystä siitä, etteivät he ole vastuussa väkivallasta. (Heywood & Mulveen 2021, 274; Wood ym. 2020, 11.)

Sosiaalityöntekijät tarkastelevat asiakkaan hyvinvointia ja turvallisuutta sekä hänen omien voimavarojensa kautta että suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan, jossa voi esiintyä epäoikeudenmukaisuutta, eriarvoisuutta ja syrjintää (McIndon ym. 2021, 44).

Henkilön hakeutuessa palveluun, ammattilaisten tulisi ottaa huomioon oireiden hoitamisen lisäksi niiden syy. Tämän avulla ammattilaiset voivat havaita viitteitä sukupuolittuneesta väkivallasta, mikä vaikuttaa asiakkaiden terveyteen (Sawyer 2021, 233). Väkivallasta toipumista tulee myös lähestyä kokonaisvaltaisemmin feministisen näkökulman kautta, jossa koulutetaan naisia ymmärtämään väkivallan vaikutuksia yksilöön patriarkaalisten valtarakenteiden ja naisten yhteiskunnallisen alistamisen kontekstissa (Heywood & Mulveen 2021, 275). Kaiken väkivaltaan puuttumisen ja tukemisen on perustuttava vankalle teoreettiselle ymmärrykselle, jonka avulla voidaan ymmärtää väkivallan ja hyväksikäytön taustalla olevia mekanismeja. On erityisen tärkeää, että kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyyn ja tukeen liittyvät interventiot ovat sukupuolisensitiivisiä, sillä ne ottavat huomioon sukupuolen vaikutukset väkivaltaan ja sen kokemiseen. Sukupuolisensitiivisyys auttaa purkamaan väkivaltaan liittyviä stereotyyppioita ja ennakkoluuloja sekä varmistaa, että tukitoimet vastaavat aidosti uhrien yksilöllisiin tarpeisiin ja kokemuksiin. (Lombard & McMillan 2013, 226.)

Palveluinterventioiden tulisi pyrkiä lisäämään naisten voimaantumista ja toimijuutta, maksimoimaan valinnanvapautta ja helpottamaan päätöksentekoa. Interventiot, jotka palauttavat naisen kokemuksen omasta päätöksenteosta ja kontrollista, ovat usein vaikuttavampia ja pitkävaikutteisempia. (Mt., 225) Tällöin korostuu myös tarve rakentaa luottamukseen perustuva ammattilaissuhde, joka tukee selviytyjän autonomiaa, vahvistaa yhteyden ja turvallisuuden tunnetta sekä palauttaa hallinnan kokemuksen (McIndon ym. 2021, 49). Toipuminen edellyttää lisäksi emotionaalisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemista, itsevarmuustaitojen ja sisäisten resurssien kehittämistä. (Heywood & Mulveen 2021, 273–274; Wood ym. 2020, 14.)

Koska väkivaltakokemukset voivat traumatisoida uhrin, on olennaista liittää palveluihin traumaymmärrystä. Traumatietoiseksi tuleminen voi auttaa sukupuolittuneen väkivallan uhrien kanssa vuorovaikutuksessa olevia ammattilaisia ymmärtämään paremmin asiakkaidensa tarpeita. Traumatietoisen lähestymistavan ytimessä on perusymmärrys siitä, että trauma vaikuttaa usein niin yksilöihin kuin heidän läheistensä elämään. Lähestymistapa perustuu kuuteen keskeiseen periaatteeseen: turvallisuus, läpinäkyvyys ja luotettavuus, yhteistyö ja vastavuoroisuus, vertaistuki ja keskinäinen auttaminen, kulttuuristen, historiallisten ja sukupuolikysymysten huomioiminen sekä voimaantumisen, ääni ja valinnanvapaus (Sperlich ym. 2021, 247; Wood ym. 2020, 14).

Resurssien puute voi estää väkivaltaa kokeneita saamasta riittävästi tukea traumakokemusten käsittelyyn ja toipumiseen (Shoener 2016, 87). Tähän tulisi suunnata resursseja, sillä reagointi välittömästi väkivallan tapahtumisen jälkeen traumatietoisella tavalla voi estää traumakokemusten kehittymisen myöhemmiksi psyykkisiksi tai sosiaalisiksi ongelmiksi. Distaalinen reagointi tarkoittaa trauman jälkivaikutusten käsittelyä ja se tulisi yhdistää proksimaaliseen reagointiin, jossa puututaan myös välittömiin vaikutuksiin. Näiden tasojen huomioiminen rinnakkain auttaa muodostamaan kokonaisvaltaisempaa tukea. Jotta interventiot voivat vastata sukupuolittuneen väkivallan kokeneiden vaihteleviin tarpeisiin, niiden tulee olla henkilökeskeisiä ja vaihtelevia. (Sperlich ym. 2021, 248.) Monet tukipalvelut eivät tarjoa riittävää apua naisille, jotka kamppailevat trauman psykologisten vaikutusten kanssa (Shoener 2016, 91). Psykologinen trauma jättää usein naiset tuntemaan itsensä voimattomiksi ja irrallisiksi muista; toipumisprosessin tulisi siksi perustua selviytyjän voimaannuttamiseen ja positiivisten ihmissuhteiden palauttamiseen (Heywood & Mulveen 2021, 278).

Väkivallantekijät käyttävät usein eristämistä hallinnan välineenä, pyrkien katkaisemaan naisen yhteydet perheeseen ja ystäviin säilyttääkseen kontrollin. Tällainen sosiaalinen eristyneisyys voi heikentää naisen hyvinvointia, terveyttä, itseluottamusta sekä kykyä luottaa muihin. Useiden tutkimusten mukaan naisilla läheisten ja vertaisten tuki on tärkeää, jopa ratkaisevan tärkeää naisten selviytymisen kannalta. Naiselle kokemuksista keskusteleminen jonkun kanssa on merkittävä osa hänen selviytymismatkaansa. (Heywood & Mulveen 2021, 278.) Parisuhdeväkivallasta selviytyjät, jotka kertovat saaneensa tukea läheisiltä, raportoivat vähemmän itsesyytöksiä väkivallasta, positiivisempia henkisiä terveystuloksia ja korkeampaa elämänlaatua. Naisille sosiaaliset suhteet ovat tärkeitä, johon tulisi kiinnittää huomiota auttamistyössä. Naiset arvostavat

tukevia suhteita ystäviin, perheeseen ja palveluntarjoajiin yrittäessään lopettaa elämässään tapahtuvaa väkivaltaa. (Shoener 2016, 22, 95)

Tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivallasta selviytyneet kokevat merkityksellisiksi tukipalveluiden henkilöstön kanssa muodostamia suhteita, joilla on ratkaiseva vaikutus palveluiden onnistumisessa. Monet väkivaltaisessa suhteessa olleet naiset ovat voineet aiemmin eristäytyneet sosiaalisista verkostoistaan, joten ammattilaisten kanssa syntyvä luottamuksellinen yhteys on tärkeä. Parhaimmillaan väkivaltatyöntekijän ja selviytyjän suhde voi koostua voimaannuttamisesta, yhteistyöstä, lämpimyydestä, saatavuudesta sekä oikeudenmukaisesta kohtelusta. (Shoener 2016, 96; Wood ym. 2020, 7, 15.) Kun palveluntarjoajat ja selviytyjät rakentavat rehellisiä ja luottamuksellisia yhteyksiä toisiinsa, selviytyjät ovat usein halukkaampia jakamaan enemmän haasteitaan, kokemuksiaan ja tavoitteitaan. Tämä parantaa palveluntarjoajien mahdollisuuksia tehdä yhteistyötä selviytyjien kanssa turvallisuusstrategioiden arvioimiseksi ja kestävän suunnitelman laatimiseksi. Selviytyjät korostavat, että merkityksellinen yhteys on arvokkaampi kuin se, mitä he konkreettisesti saavat palveluntarjoajilta. He kuvaavat suhteita, joissa heitä kuunneltiin tuomitsematta, he saivat tuntea olonsa turvalliseksi ja heitä kohdeltiin arvostettuina yksilöinä. Mahdollisuus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi on yksi niistä keskeisistä ominaisuuksista, jotka tekevät palveluista naisten kokemusten mukaan hyödyllisiä. Tällaiset merkitykselliset suhteet merkitsevät myös sitä, että joku huomaa, jos selviytyjä on vaarassa luovuttaa. Nämä suhteet kannustavat johdonmukaisesti selviytyjiä ottamaan yhteyttä ja pysymään mukana palveluissa. (Shoener 2016, 97–102.)

Kylmät, persoonattomat palvelut tai palvelut, jotka sivuuttavat ihmissuhteiden rakentamisen, voivat vahvistaa naisten kokemuksia arvottomuudesta, kokemusta siitä, ettei heillä ole ollut ääntä, että heidän kärsimystään vähäteltiin tai etteivät he saaneet tarvitsemiaan resursseja pitkäaikaisen turvallisuuden saavuttamiseksi. Parisuhdeväkivallasta selviytyneet kokevat erityisen hyödylliseksi palvelut, jotka viestivät heidän arvokkuuttaan. Kohtelemalla naisia sillä arvokkuudella, jonka heidän väkivaltaiset miehensä olivat heiltä riistäneet, ammattilaiset kannustivat parisuhdeväkivallasta selviytyneitä tunnustamaan oman arvonsa. (Shoener 2016, 102; Wood ym. 2020, 7.) Palvelujärjestelmän tulee tarjota enemmän mahdollisuuksia sosiaaliseen tukeen esimerkiksi kehittämällä vain naisille suunnattuja palveluita, vertaisryhmätoimintaa ja tarjoamalla turvallisia tiloja, joissa naiset voivat tavata toisiaan. Vertaisryhmät ovat tilanteessa tärkeitä, sillä ne auttavat naisia ymmärtämään, etteivät he

ole yksin kokemustensa kanssa. Ryhmätuen saaminen muiden selviytyjien rinnalla johti siihen, että naiset tunsivat tullessa uskotuksi ja heidän kokemuksensa vahvistuivat, kun muut ymmärsivät ja pystyivät samaistumaan. (Heywood & Mulveen 2021, 278.)

Palveluiden vaikuttavuus perustuu pitkälti siihen, kuinka hyvin ne vastaavat asiakkaiden omiin tarpeisiin ja toiveisiin. Tutkimuksessa nousee esiin, että uhrit arvostavat eniten palveluntarjoajia, jotka tarjoavat resursseja uhrien itse määrittelemien tarpeiden mukaan, eivätkä palveluntarjoajan ammatin mukaan. Palvelut tulee räätälöidä asiakkaiden odotusten, tarpeiden ja voimavarojen mukaan. (Wood ym. 2020, 16.) Selviytyjille on tärkeää, että joku kuuntelee heitä ja yhdessä pohtii heidän kanssaan vaihtoehtoja ilman, että heitä pakotetaan ennalta määrättyihin ratkaisuihin. Näin heidän ei tarvitse säilyttää passiivista roolia, kun heille ei pelkästään kerrota, mitä heidän kuuluu tehdä. Tämä tukee itsetunnon ja itseluottamuksen rakentumista, mikä auttaa heitä ottamaan vastuuta omasta elämästään ja tekemään itsenäisiä päätöksiä. (Shoener 2016, 97.) Parhaat palveluntarjoajat työskentelevät yhdessä uhrien kanssa kartoittaen heidän tarpeensa ja tavoitteensa, ja sen jälkeen pyrkivät löytämään palvelut, jotka vastaavat näihin tarpeisiin. (Sawyer 2021, 237). Ammattilaisten harteille ei ole korjata tilannetta tai asiakasta, vaan työskennellä hänen kanssaan turvallisuuden ja vaihtoehtojen parissa (Whiting 2013, 200). Naisten toimijuutta ja valintoja tulee kunnioittaa, vaikka ne eivät vastaisi ammattilaisten näkemyksiä siitä, mikä olisi ”oikea” tapa toimia (Lombard 2013, 182).

Yksi väkivallan muoto on eron jälkeinen vaino, jota voi olla vaikea todistaa, sillä se ilmenee usein hienovaraisina, toistuvina tekoina, jotka yksittäin tarkasteltuna eivät välttämättä aina täytä rikoksen tunnusmerkistöä. Tekijän väkivallattomat teot voivat estää muita näkemästä hänen väkivaltaista käyttäytymistään. Ammattilaisten voi olla haastava puuttua tilanteeseen, koska vainon muodot voivat olla vaikeasti todennettavissa. (Piispa & October 2017, 304.) Naiset kokevat monia haasteita, kun heidän kokemuksiaan vainosta kyseenalaistetaan tai vähätellään ammattilaisten ja muiden ihmisten taholta, mikä voi heikentää heidän mahdollisuuksiaan saada apua. Tärkeä ensimmäinen askel ammattilaisille on ymmärtäminen vainoamisen luonnetta sekä sen uhreille aiheuttamien tuhoisten seurausten ymmärtäminen auttaessaan sille altistuneita naisia. Ammattilaisten tulisi yhdessä naisten kanssa tehdä moniammatillinen riskiarvio sekä suunnitella heidän sisäisen ja ulkoisen turvallisuutensa turvaavia ratkaisuja. Lisäksi on tärkeää huomioida myös väkivallattomat teot, jotka voivat silti aiheuttaa uhrissa turvattomuutta sekä tunnistaa riskitekijät, jotka voivat johtaa kuolemaan johtavaan väkivaltaan. (Nikupeteri & Laitinen 2021, 105–113.)

Parisuhdeväkivallan uhrien turvakodit ja niihin liittyvät tukiohjelmat muodostavat tärkeän resurssin väkivallan uhreille. Turvakotien ensisijaisena tehtävänä on tarjota sekä psykologisesti että fyysisesti turvallinen ympäristö, jossa uhrin voivat hetkellisesti saada turvaa ja suojaa väkivallan uhasta. (Sperlich ym. 2021, 256.) Suomessa valtiolla on keskeinen vastuu turvakotipalvelujen järjestämisestä ja että ne ovat kattavasti saatavilla kaikille niitä tarvitseville. Turvakodissa väkivallan uhrin saavat välitöntä kriisiapua sekä psykososiaalista tukea, jotka auttavat heitä käsittelemään kokemuksiaan ja löytämään keinoja selviytyä tilanteesta. Lisäksi turvakotien henkilökunta tarjoaa ohjausta ja neuvontaa. (Niklander ym. 2019c, 35.)

Parisuhdeväkivalta ilmiönä on paljon tunteita herättävä aihe (Niklander ym. 2019a, 3). Väkivaltaan liittyvät tunteet ovat ilmeisemmin negatiivisia: ahdistus, pelko, suru, kipu ja viha ja tällaisia tunteita voi esiintyä väkivallan tutkimuksessa, väkivaltaan reagoinnissa ja sitä vastaan toimimisessa. Tunteiden ilmaisemiseen institutionaalisesti hyväksytyt tavat ja käytännöt voivat olla johdettuja tietyn viraston sosiaalisesta järjestyksestä, kuten siitä, missä määrin työntekijöitä kannustetaan tunnustamaan emotionaalisia taakkoja ja missä määrin virasto tarjoaa työntekijöille ammatillista tukea. (Piippo ym. 2020, 118.)

Institutionaaliset ja affektiiviset käytännöt rakentuvat usein sosiaalisista normeista ja säännöistä, jotka voivat ilmetä hiljaisina oletuksina yksilön oikeuksista, velvollisuuksista ja vastuista. Affektiivinen käytäntö viittaa siihen, että tunteet vaikuttavat yksilön ajattelu- ja toimintatapoihin. Kun tunteiden ilmaisua ohjaavat käytännöt muuttuvat byrokraattisiksi, riskinä on, että menettelytavat, säännöt ja määräykset alkavat määrittää ja jopa neutralisoida tunteita. Tällöin syntyy epäselviä ja sanattomia sääntöjä siitä, miten tunteita tulisi ilmaista sosiaalityössä. Jos sosiaalityöntekijöiden tunteet nähdään tabuina tai epäammattimaisina, heillä ei välttämättä ole tarvittavia keinoja tai valmiuksia käsitellä niitä. Väkivaltatapaukset voivat aiheuttaa työntekijöissä erilaisia tunteita, kuten ahdistusta tai pelkoa. Puutteelliset organisaatioprotokollat ja riittämätön ohjaus voivat lisätä työntekijöiden epäröintiä asiakkaan väkivaltatilanteiden arvioinnissa ja synnyttää sokeita pisteitä, jotka vääristävät prioriteetteja sosiaalityöntekijöiden päätöksentekoprosessissa. Lisäksi väkivaltatekojen julmien yksityiskohtien kuuleminen voivat aiheuttaa haluttomuutta kuunnella, jonka tarkoituksena oli suojella itseään. (Piippo ym. 2020, 118–126.)

Väkivallassa voi olla seesteisiä vaiheita ja jonkin ajan päästä väkivalta voi aktivoitua uudestaan. Tämä korostaa uhrien pitkäaikaisen kannattelevan tuen tarvetta. Uhrin selviytymistä tukee se, että hänellä on tiedossa palvelu, johon hän voi ottaa yhteyttä

tarpeen vaatiessa. Jatkoseurannassa on keskeistä arvioida väkivallan mahdollinen jatkuminen sekä huomioida uhrin yksilölliset tuen tarpeet ja toipumisprosessi. Seurannan tulisi olla systemaattista ja sille tulisi olla sovittuna vastuutoimija. (Tämä edellyttää esimerkiksi jälkisoiton tekemistä uhrille sekä hänen turvallisuutensa varmistamista. Kun väkivalta on päättynyt, se mahdollistaa sen, että väkivallan kokija voi alkaa tiedostaa ja tunnistaa omat tarpeensa, rakentamaan uudelleen itsetuntoa sekä hakea uutta suuntaa elämälle vaikeuksista huolimatta. (Skaffari ym. 2021, 8–15.)

6.4 Väkivallan tekijätyö ja moniammatillinen yhteistyö

Yhdysvalloissa naisten oikeuksien puolustajat toivat esiin huolen siitä, että kumppaneitaan kohtaan väkivaltaa käyttäneisiin miehiin ei kohdistettu reaktioita tai rangaistuksia. Miespuolisille väkivallantekijöille suunnattu interventiot Yhdysvalloissa syntyivätkin osana laajempaa naisten oikeuksien liikettä, jonka tavoitteena oli vastata väkivaltaa kokeneiden naisten tarpeisiin. (Askeland & Råkil 2018, 240.) Kansainvälisessä kontekstissa Suomessa on mahdollisesti erityistä se, että valtaosa parisuhdeväkivaltaan kohdennetuista palveluista tarjoaa tukea lähisuhdeväkivallan kaikille osapuolille eli sekä uhreille, tekijöille ja altistuneille (Kaikkonen 2024, 103).

Sosiaali- ja terveystalvissa sekä poliisissa tehtävää palveluohjausta väkivallan tekijätyöhön tulisi vahvistaa entisestään. Tekijät hakevat apua väkivaltaiseen käyttäytymiseensä tilanteessa, jossa he kokevat voimakkaita ahdistuksen ja syyllisyyden tunteita, jotka johtuvat heidän itsensä hyväksymättömästä käyttäytymisestä. Monissa tapauksissa avunhakemiseen liittyy kuitenkin ulkoisia tekijöitä, kuten poliisiin tai lastensuojelun osallistuminen. (Siltala ym. 2020, 145.) Jotkut voivat hakeutua palveluiden piiriin kumppanin kannustamana. Monissa maissa väkivallan tekijöitä voidaan velvoittaa osallistumaan väkivallan tekijätyöhön esimerkiksi oikeuden tuomarin määräyksestä. (Askeland & Råkil 2018, 241, 250.) Parisuhdeväkivaltatyötä tekevän henkilöstön tulee olla koulutettu sekä väkivaltailmiöstä että väkivallan tekijöiden kanssa tehtävään työhön (Kaikkonen 2024, 109).

Väkivallan tekijöille suunnatut ohjelmat ovat monimuotoisia, sillä interventioita voidaan toteuttaa yksilöiden, ryhmien ja pariskuntien kanssa. Kaikilla väkivallan tekijöihin kohdistuvilla interventioilla on tämä sama päätavoite: väkivaltaisen käyttäytymisen muuttaminen ja sen pysäyttäminen. Kaikkien väkivallan tekijöille tukea väkivallan

lopettamiseen tarjoavat palvelut tarjosivat tukeaan myös henkilöille, jotka olivat omasta käyttäytymisestään huolissaan. Tämä on huomionarvioista väkivallan ennalta ehkäisyn ja palvelun oikea-aikaisuuden näkökulmasta. Väkivallan riskinarviointia toteutettiin tekijän kanssa keskustellen sekä erilaisia lomakkeita käyttäen. Lisäksi on tärkeää laatia turvasuunnitelma tilanteita varten, joissa väkivallan riski kasvaa. (Kaikkonen 2024, 69, 105; Siltala ym. 2020, 138–139.)

Väkivallan tekijätyö tulisi aloittaa systemaattisella ja yksilöllisellä arviolla, joka kattaa laajasti tekijän väkivaltaisen käyttäytymisen luonteen ja sen seuraukset, mahdollisen päihteiden väärinkäytön, nykyisen elämäntilanteen sekä traumahistorian. (Askeland & Råkil 2018, 251) Tämä arviointi muodostaa perustan sille, millaisia interventioita ja tukea tekijälle tulee tarjota. Työn alkuvaiheessa korostuu tekijän tilanteen yksilöllinen arviointi sekä työskentelymotivaation vahvistaminen. Suurin osa lähisuhdeväkivallan tekijätyötä tarjoavista palveluista hyödyntää säännöllisesti psykososiaalisia menetelmiä. Yleisimmät lähestymistavat ovat psykoedukaatio ja kognitiivinen käyttäytymisterapia, joiden avulla pyritään vaikuttamaan sekä ajatteluun että käyttäytymiseen. (Kaikkonen 2024, 102–105.)

Varhaisissa interventioissa keskityttiin pääasiassa tunteisiin, mutta niitä kritisoitiin voimakkaasti uhrin syyttämisestä ja turvallisuuskysymysten huomiotta jättämisestä. Käyttäytymispainotteisemmissa väkivallantekijöiden hoito-ohjelmissa pyrittiin vastaavasti keskittyä käyttäytymiseen kokemusten sijaan. Myöhempien hoitomuotojen integroiva kehitys on helpottanut aktiivista tunnetyötä sekä uhrin että tekijän näkökulmasta. (Siltala ym. 2020, 140.) Väkivallan tekijöiden kanssa tehtävässä työssä tulisi painottaa ihmissuhdetaitojen vahvistamista sekä väkivallattomien käyttäytymismallien kehittämistä erityisesti vaikeissa vuorovaikutustilanteissa. (Kaikkonen 2024, 69). Merkittävä muutos edellyttää terapeutista työskentelyä henkilökohtaisen psykologisen historian kanssa ja erityisesti sen tarkastelua, miten tämä historia on yhteydessä väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja uskomuksiin itsestä ja muista. (Askeland & Råkil 2018, 250.) Tavoitteena on edistää väkivallan tekijän kykyä tunnistaa oman käyttäytymisen väkivaltaisuutta ja vaikuttaa väkivaltaan liittyviin ajatusmalleihin. (Kaikkonen 2024, 70).

Valtaosa parisuhdeväkivallan palveluista tarjoaa verrattain lyhytaikaista psykososiaalista tukea väkivallan lopettamiseksi. Väkivallan taustalla olevat käyttäytymismallit ovat syvälle juurtuneita ja muutos vaatii aikaa. Pelkästään käyttäytymisen muokkaamiseen tai vihan hallintaan keskittyvät työskentelymallit eivät riitä edistämään pitkäaikaista muutosta väkivaltaisessa käyttäytymisessä, vaan tarvitaan kokonaisvaltaisempaa

työskentelyä. Väkivallan tekijät ovat korostaneet jatkotyöskentelyn tarpeellisuutta ja heidän kokemusten mukaan muutamien tapaamisten varaan rakentuva tuki ei riitä todellisille käyttäytymisen muutoksille. Lisäksi tutkimuksissa on havaittu, että väkivallan sukupuolittuneisuuden soveltaminen väkivallan tekijätyössä ei ole myöskään kovin yleistä työskentelyn kuvauksiin perustuen. (Siltala ym 2020, 138; Kaikkonen 2024, 104.)

Parisuhteessa koetut vaikeat kokemukset voivat heijastua väkivallan vähättelynä ja uhrin syyttämisenä. Suojellakseen itseään häpeältä ja syyllisyydeltä, tekijät saattavat päätyä syyttämään uhria tai ulkoisia tekijöitä väkivallastaan, kuten päihteiden käyttöä tai stressiä. On yleistä, että tekijät raportoivat alussa toissijaiset tunteensa, kuten vihan, jonakin, joka vain tapahtuu, kuin muuttumattomana tilana tai luonnonvoimana. (Siltala ym. 2020, 145.) Keskeinen tavoite on auttaa miestä tunnustamaan väkivaltaisuutensa kiistattomana osana todellisuutta käymällä yksityiskohtaisesti läpi, mitä on tapahtunut. Työskentelyn tavoitteena on lisätä tekijän hyväksyntää ongelmaansa kohtaan ja auttaa häntä ymmärtämään, että ratkaisu on hänen itsensä muuttuminen. (Askeland & Råkil 2018, 252.)

Reflektiivisen työn tavoitteena on tukea tekijöitä ottamaan vastuu ja oman toimijuuden kehittämisessä, sen sijaan että he kokisivat itsensä pelkästään traumojensa, tunteidensa tai olosuhteidensa uhreiksi. Niin sanotun optimaalisen kriisi-ikkunan aikana tekijällä voi olla valmius pysähtyä tarkastelemaan, mikä johti väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja miten vastaavia tilanteita voitaisiin jatkossa ennaltaehkäistä. Tämä hetki on otollinen maaperä terapeutiselle työlle, jossa tutkitaan erilaisia väkivaltaisen käyttäytymisen muotoja ja niihin liittyviä tilannekohtaisia, sosiaalisia, kognitiivisia ja emotionaalisia tekijöitä. (Siltala ym. 2020, 146.)

Prosessin kautta käy ilmi, että väkivaltaiset teot ovat rationaalisia ja hallittavissa, mikä osoittaa, että väkivalta on itse asiassa valittu teko monien muiden vaihtoehtoisten toimintatapojen joukossa. Tekijällä on mahdollisuus valita myös väkivallattomia tekoja. (Askeland & Råkil 2018, 253.) Muutosprosessin yksi keskeisistä asioista on tehdä tekijöistä tietoisempia omista reaktioistaan, jotta he eivät toimisi vihan perusteella, vaan pystyisivät analysoimaan sekä käyttäytymisensä seurauksia että taustalla olevia tunteita, jotka puolestaan voivat heijastaa avuttomuutta ja pettymystä. Tunnetyön avulla tekijät oppivat tunnistamaan ja hyväksymään laajemman kirjon tunteita itsessään. Tämä edellyttää itsetarkkailua sekä asiaankuuluvien intersubjektiiivisten tekijöiden tarkastelua, kuten sitä, miten sukupuoli tai tietty sosiaalinen ympäristö vaikuttaa siihen, millaista käyttäytymistä ja emotionaalisia reaktioita pidetään hyväksyttävänä. Tunnereflektio

auttaa tekijöitä ymmärtämään, että heidän käyttäytymistään eivät sanele heidän sopeutumattomat reaktionsa ja täten tekijät voivat omaksua rakentavampia itsesäätely- ja vuorovaikutustapoja. (Siltala ym. 2020, 152.) Keskeistä muutoksessa on niiden ajatusten ja tunteiden tunnistaminen, jotka yleensä ennakoivat väkivaltaista käyttäytymistä (Kaikkonen 2024, 97). Jotta pitkäaikainen muutos kohti väkivallattomuutta olisi mahdollista, ei riitä, että tekijät keskittyvät pelkästään omien tunteidensa ja käyttäytymisensä työstämiseen, vaan heidän tulee oppia tarkastelemaan myös toisten tunteita ja näkökulmia omien subjektiivisten kokemustensa ulkopuolelta. Ammattilaisten tehtävänä on aktiivisesti tukea empatian kehittymistä uhreja kohtaan ja kannustaa tekijää tunnistamaan ja tunnustamaan väkivallan seuraukset. (Siltala ym. 2020, 152.)

Vertaistuki on usein tärkeää teon hyväksymisessä ja muutoksen edistämisessä. (Siltala ym. 2020, 146) Se antaa tekijöille kokemuksen siitä, etteivät he ole väkivallan kanssa yksin ja tarjoaa mahdollisuuden saada uusia oivalluksia itsestään muiden kertomusten ja näkökulmien kautta. Vertaistuki vähentää koettua häpeää ja syyllisyyttä sekä lisää rohkeutta puhua väkivallasta. Ryhmäinterventioon osallistuneiden parisuhdeväkivallan tekijöiden mukaan väkivallan vähenemiseen ovat vaikuttaneet erityisesti neljä tekijää: uusien taitojen oppiminen, vertaistuen saaminen, ajattelun ja asenteiden muutokset sekä lisääntynyt hyvinvointi ja toimintakyky. Lisääntynyt hyvinvointi ja toimintakyky liittyivät vähentyneisiin psyykkisiin oireisiin ja esimerkiksi alkoholin vähentäminen. (Kaikkonen 2024, 97.)

Väkivalta ei kuitenkaan ole pelkästään tekijän ja uhrin henkilökohtainen ongelma. Sen sijaan se on monella tapaa yhteiskunnallinen ongelma, ja sitä tulisi käsitellä myös siltä kannalta. Miehet eivät ole väkivaltaisia biologiansa vuoksi, vaan he esiintyvät kulttuurissa, jossa tiettyjä maskuliinisen identiteetin muotoja arvostetaan toisten yläpuolelle. Yhteiskunta on muovannut miehistä ja miehishyödestä sellaisia, että heistä tulee väkivaltaisia, ei heidän geeninsä. Väkivalttaan liittyvät tunteet ja niiden käsittely on vahvasti yhteydessä vallitseviin sukupuolinormeihin ja sosiaalisiin asenteisiin, eikä väkivallan ehkäiseminen ole kestävää ilman laajempaa yhteiskunnallista muutosta. Vaikka väkivallan tekijä omaksuisi uusia tapoja toimia, ne eivät todennäköisesti ole pysyviä, ellei ympäröivä mikroyhteiskunta, kuten harrastukset ja työpaikat, tue niitä. (Lombard 2013, 174; Siltala ym. 2020, 154.)

Terapeuttinen lähestymistapa, joka keskittyy pelkästään empatiaan ja ihmissuhteiden tarkasteluun, saattaa sivuuttaa parisuhdeväkivaltaan liittyvät olennaiset sosiaaliset ja rakenteelliset taustatekijät. Mikäli tällaisia yhteiskunnallisia ulottuvuuksia ei huomioida

interventio saattaa jopa lisätä väkivallan riskiä – esimerkiksi vahvistamalla haitallisia sukupuolinormeja, tarjoamalla oikeutuksia väkivaltaiselle käyttäytymiselle tai sivuuttamalla uhrin kokemukset ja seuraukset. Toisaalta, jos väkivaltaa selitetään yksinomaan maskuliinisuuden rakenteilla, tekijöiden henkilökohtainen vastuu jää helposti piiloon. Tämä voi johtaa siihen, että keskittyminen kohdistuu liikaa maskuliinisuuden muuttamiseen ilman konkreettista käyttäytymisen muutosta. Siksi väkivallantekijöiden kanssa työskentelevillä on oltava riittävä osaaminen ja tieto yhdistää sekä yksilöllinen vastuu että yhteiskunnalliset näkökulmat, jotta interventiot ovat tehokkaita ja eettisesti perusteltuja. (Siltala ym. 2020, 153.) Tämän tueksi tarvitaan myös eri alojen välistä moniammatillista yhteistyötä, jotta sekä väkivallan ehkäisy että siitä toipumisen tukeminen olisi kokonaisvaltaista.

Tutkimuksissa korostuvat moniammatillisen työskentelyn tärkeys väkivallan eri osapuolten auttamisessa. Parisuhdeväkivallan uhrin auttaminen edellyttää monen ammattilaisen asiantuntemusta ja väliintuloa. (Särkelä 2017, 4.) Väkivallan uhrien yksilölliset elämäntilanteet ja niiden muodostamat tuen tarpeet vaativat erilaisia palvelupolkuja, joissa yhdistetään eri sektoreiden tuottamaa erilaista asiantuntemusta. (Skaffari ym. 2021, 17) Esimerkiksi vainotuksi joutumisen kokemus vaikuttaa uhreihin monella tavalla, mikä korostaa eri ammattilaisten avun ja eri virastojen, kuten sosiaali- ja terveystalvelujen, poliisin ja rikosoikeusjärjestelmän, yhteistyön tarvetta. (Nikupeteri & Laitinen 2021, 113) Suomessa on käytössä moniammatillinen riskinarvioinnin menetelmä (MARAK), joka kokoaa yhteen paikkakunnalla toimivat uhrin auttamiseksi työskentelevät viranomaiset ja järjestötahot ja koordinoi uhrille annettavaa tukea. Jokainen toimija tuo mukaan työskentelyyn omaa erityisosaamistaan ja tietoa voidaan ryhmässä vaihtaa tehokkaasti, jolloin käytettävissä on paras mahdollinen tieto, osaaminen ja asiantuntemus auttamiseksi. MARAK luo yhteyden pirstaleisen palvelujärjestelmän eri tahojen välille. (Piispa & October 2017, 304-306.)

Sosiaalihuoltolaki velvoittaa eri sosiaalityön alojen ammattilaiset hakemaan toisiltaan tukea ja apua asiakkaan palvelujen kartoittamiseen ja niiden järjestämiseen. Yhteistyön tekemisen velvoite on viety myös terveydenhuollon lainsäädännön sisään, jolloin asiakkaiden ongelmia tulisi tunnistaa ja hoitaa tiiviissä yhteistyössä terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. (Piispa & October 2017, 305) Yhteistyötä julkisen sektorin eri alueiden välillä ja muiden sektorien välillä pidetään keinona parantaa käyttäjien palveluita, jos yhteistyökumppaneilla on yhteisiä intressejä. Yhteistyö naisiin kohdistuvan väkivallan torjunnassa ja uhrien auttaminen on tärkeä osa

sosiaalityöntekijöiden ja muiden ammattilaisten päivittäistä työtä. Yhteistyön tulisi perustua kuuteen periaatteeseen: yhteistyön tarpeen tunnustaminen, tarkoituksen selkeys ja realismi, sitoutuminen, luottamuksen kehittäminen, arviointi sekä seuranta.

(Rummery 2013, 204-205.)

Tutkimusten mukaan yhteydenpito muiden ammattikuntien kanssa saattoi kuitenkin rajautua minimiin ja toisen profession ammattilaista lähestyttiin vasta viime hetkillä ja pelkästään pakon edessä (Piippo ym. 2024, 119). Ristiriitaiset käsitykset moniammatillisesta työskentelystä väkivallan parissa vaikeuttavat myös yhteisten tavoitteiden asettamista (Piippo ym. 2020, 124). Väkivallan kokijoiden auttamisessa on tärkeää, että ammattilaiset muodostavat yhteisen ymmärryksen osapuolten tilanteesta ja osaavat hyödyntää saatavilla olevaa palvelu- ja auttamisvalikoimaa. Ammattilaiset voivat nähdä ja priorisoida asiakkaan ongelmia ja tuen tarpeita eri tavoin. (Skaffari ym. 2021, 14-16) Ammattikuntien rajoilla ei aina hahmoteta eri toimijoiden vastuita, velvollisuuksia ja oikeuksia. (Piippo ym. 2024, 119) Yhteisen ymmärryksen muodostaminen voi olla haasteellista, sillä ammattilaiset merkityksellistävät tietoa parisuhdeväkivallasta ja osapuolten tilanteista eri professioiden taustakäsitysten pohjalta ja tarkastelevat tilanteita oman lainsäädäntönsä sekä organisaatioidensa tehtävien ja palvelujen näkökulmasta. Kutakin osapuolta ohjaavat erilaiset ja ammatilliset ja organisatoriset arvot voivat heikentää yhteistyötä ja johtaa tavoitteiden epäselvyyteen. Yhteistyökumppaneilla voi olla erilaisia tai jopa ristiriitaisia tavoitteita. (Rummery 2013, 208-212.)

Eri sektoreiden välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä tulee vahvistaa väkivallan torjunnan toimissa ja palvelupolkujen luomisessa (Kaikkonen 2024, 109). Tarvetta kiinnittää huomiota monitoimijaisen yhteistyön rakenteiden ja käytäntöjen kehittämiseen. (Piippo ym. 2024, 122). Yhteisen ymmärryksen muodostaminen edellyttää, että eri ammattilaiset määrittävät aluksi yhteisen, jaetun käsityksen tavoitetilasta eri osapuolten auttamisessa ja miten se on kunkin osapuolen kohdalla mahdollista saavuttaa (Skaffari ym. 2021, 14). Onnistunut työ edellyttää ymmärrystä, toisten tehtävien tuntemista, vakiintuneita toimintatapoja sekä toimivia työsuhteita ammattilaisten kesken. Parhaimmillaan moniammatillinen yhteistyö tunnustetaan jaetuksi vastuuksi, joka voi vähentää samalla omaa työmäärää. Esiin nousee tarvittavien tietojen sujuvan ammattiryhmien välisen siirtämisen tärkeyden, eri instituutioiden toimintakäytäntöjen tuntemisen, tehtävänkuvien selkeyden sekä yhteisen jaetun päämäärän oleellisuuden väkivaltaan puuttumisessa. (Niklander ym. 2019c, 76.)

7 Yhteenveto & Pohdinta

Sukupuolta tehdään yhteiskunnassa monin tavoin. Kyse ei ole vain siitä, että ihmisellä on tietty biologinen sukupuoli, vaan sukupuoli rakentuu ja muotoutuu sosiaalisissa tilanteissa, normeissa, odotuksissa ja vuorovaikutuksesta muiden kanssa. (Vilkkä 2010, 111–113.) Mieheksi syntymisessä ei ole mitään, mikä biologisesti ennalta määrää ihmisen väkivallan harjoittamiseen eli miehet eivät ole syntyessään väkivaltaisia. Toisin sanoen väkivaltainen käyttäytyminen ei ole synnynnäinen osa miehisyyttä tai maskuliinisuutta. Halu tai taipumus käyttää väkivaltaa ei juonnu biologiasta, vaan se liittyy useihin opittuihin malleihin, tunnesäätelyn haasteisiin, yhteiskunnan normeihin ja sukupuolittuneisiin valtarakenteisiin. Pojat liitetään patriarkaattiseen järjestelmään maskuliinisuuden sosiaalistamisen kautta. Sen tarkoituksena on ohjata pojat omaksumaan yhteiskunnassa vallitsevat miehisyyden ihanteet ja normit, jotka painottavat usein kovuutta, kontrollia ja tunteiden tukahduttamista. Tämä järjestelmä ei pelkästään muokkaa poikien käyttäytymistä, vaan myös tukahduttaa heidän luonnollisen kykynsä tuntea ja ilmaista hoivaa, herkkyyttä ja empatiaa.

Kun tarkastellaan väkivaltaa sukupuolen näkökulmasta, ei voida ohittaa sitä, miten syvälle yhteiskunnan rakenteisiin sukupuolittuneet valta-asetelmat ovat juurtuneet. Kuten edellä todettiin, miehet eivät ole biologisesti väkivaltaisia, vaan heidät kasvatetaan tiettyyn maskuliinisuuden malliin. Samaan aikaan naiset sosiaalistetaan rooleihin, jotka korostavat myötäilemistä, kiltteyttä, sopeutumista ja muista huolehtimista. Nämä rinnakkaiset normistot eivät rajoita ainoastaan yksilöiden toimijuutta, vaan ne luovat haitallisen dynamiikan, jossa väkivallalle syntyy tilaa ja jopa hiljaista hyväksyntää. Naisiin kohdistuva väkivalta on patriarkaalisen yhteiskuntajärjestyksen tuotosta ja miesten naisiin kohdistama väkivalta myös pitää yllä tätä patriarkaalista yhteiskuntajärjestelmää. Patriarkaalinen järjestelmä antaa miehille paikan alistaa naisia. Naisten kokema hyväksikäyttö ja väkivalta sekä tapa, jolla muut ymmärtävät ja reagoivat siihen tietyssä sosiaalisessa kontekstissa, ovat sidoksissa muihin naisten kokemuksiin eriarvoisuudesta – kuten taloudellisen vallan puutteeseen, lain edessä koettuun epätasaarvoon, yhteiskunnallisiin asenteisiin sekä ruumiillisen itsemääräämisoikeuden loukkauksiin. Nämä eriarvoisuudet kumpuavat juuri sukupuolesta (Bradbury-Jones & Isham 2021, 3). Naisten asema yhteiskunnassa on epätasa-arvoinen, ja heihin kohdistuva väkivalta on oire siitä, eikä kyse ole vain yksittäisistä tapahtumista.

Kuten työmme otsikko ”Miksi nainen ei vain lähde?” heijastaa yleistä, mutta ongelmallista ajattelutapaa, jossa vastuu väkivallan lopettamisesta siirretään uhrille. Tällainen kysymyksenasettelu jättää helposti huomiotta monimutkaiset, usein näkymättömät tekijät, jotka vaikuttavat naisen päätökseen jäädä väkivaltaiseen suhteeseen. Parisuhdeväkivalta on monimuotoinen ilmiö, joka ei rajoitu pelkästään fyysiseen väkivaltaan, vaan sisältää myös henkistä, seksuaalista, taloudellista vallankäyttöä ja kontrollia. Naisten taustalla voivat pelko tekijän reaktioista, taloudellinen riippuvuus, puutteellinen tukiverkosto tai emotionaalinen kiintymys tekijään väkivallasta huolimatta sekä lisäksi yhteiskunnan asenteet, häpeä ja uhrin syyllistäminen voivat estää naisen irtautumista suhteesta (Ojuri 2004, 40, 45, 120–130). Kysymys ei siis ole yksinkertainen, eikä siihen voi vastata yksiselitteisesti. Tärkeämpää olisi kysyä: Miksi yhteiskunta ei puutu riittävästi miehiin, jotka käyttävät väkivaltaa, ja miten voimme rakentaa yhteiskunnasta turvallisemman paikan naisille?

Nykytilanteeseen ei tarvitse tyytyä, vaikka sukupuolittuneet rakenteet ja väkivaltaiset käyttäytymismallit ovat syvälle juurtuneita, ne eivät ole luonnollisia tai muuttumattomia. Vasta ymmärtämällä parisuhdeväkivallan dynamiikkaa, sen taustalla olevien patriarkaattisen järjestelmän vaikutukset ja sukupuolittuneen luonteen voi luoda aidosti tehokkaita vastatoimia. Väkivallan ehkäisy ei perustu pelkästään yksilön käyttäytymisen muuttamiseen, vaan laajempaan yhteiskunnalliseen muutokseen. Tasa-arvon ja ihmisoikeuksien toteutuminen vaatii, että väkivallan ja sukupuolen erityislaatuinen suhde tunnustetaan paremmin (Lidman 2015). Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ edellyttää sukupuoleen liitettyjen käsitysten, normien ja stereotyyppien purkamista ja niiden uudelleenrakentamista sekä tasa-arvon vahvistamista (Ensi- ja turvakotien liitto 2017, 7). Sosiaalityön alalla on pitkään ollut vallalla sukupuolineutraali lähestymistapa alan teorioissa ja käytännöissä. Feministinen sosiaalityön teoria haastaa nämä sukupuolineutraalit toimintatavat. (Dominelli 2002.)

Feministinen sosiaalityön teoria ja rakenteellinen sosiaalityö ovat vahvasti toisiinsa kietoutuvia lähestymistapoja. Ne eivät kuitenkaan ole täysin samoja. Molemmille yhteistä on se, että ne tarkastelevat yhteiskunnallisia rakenteita ja valtasuhteita. Ne korostavat asiakkaiden osallisuutta ja oikeuksia. Rakenteellinen ja feministinen sosiaalityö nostavat esiin eriarvoisuutta ja syrjiviä asenteita sekä kyseenalaistavat neutraaliuden myytin sosiaalityössä. Molemmat pyrkivät yhteiskunnalliseen muutokseen eikä pelkästään yksilön tilanteen parantamiseen. Keskeinen ero niiden välillä on se, että feministinen sosiaalityö tarkastelee ilmiötä erityisesti sukupuolen, patriarkaalisten rakenteiden ja

sukupuolittuneen vallan näkökulmasta unohtamatta kuitenkin intersektionaalisuutta. Rakenteellinen sosiaalityö taas on laajempaa, sillä se keskittyy yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja siihen, miten ne tuottavat ja ylläpitävät haavoittuvuutta.

Barbara E. Collinsin ajatus siitä, että sosiaalityö on pohjimmiltaan feminististä ja feminismi ja sosiaalityö pitäisivät sisällään samanlaiset arvot ja etiikan, monitieteisyyden ja ilmiöiden kokonaisvaltaisuuden ja kompleksisuuden ymmärtämisen, on mielestämme hyvin osuva. Feministinen sosiaalityö on yksi tapa toteuttaa rakenteellista sosiaalityötä. Sukupuolittunut väkivalta erityisesti on sellainen alue, jossa rakenteellista sosiaalityötä on hyvä toteuttaa feministisen sosiaalityön keinoin. Feminististen teorioiden ansiosta väkivaltaa on alettu tarkastelemaan sukupuolittuneena ongelmana ja alettiin keskustelemaan sukupuolierityisistä auttamisen muodoista. Feministisen sosiaalityön lähtökohtana on naisen kokemus maailmasta. Se korostaa, miten henkilökohtainen on poliittista eli ennen yksityisiksi ongelmiksi ajatellut asiat nostetaan yleisiksi ongelmiksi.

Feministisen sosiaalityön teoriassa on erilaisia suuntauksia, mutta kaikkien yhteinen tavoite on kehittää teoreettista ymmärrystä naisen asemasta ja toimintakehyksistä sen parantamiseksi. Siinä korvataan mieskeskeiset lähestymistavat naiskeskeisillä lähestymistavoilla eli edistetään sukupuolisensitiivistä toimintatapaa. Feministinen sosiaalityö tunnistaa naiset toimijoina, joilla on kyky ja oikeus päättää omasta elämästään ja tulevaisuudestaan. Siinä tunnustetaan naisten kokemukset ja heidän elämänsä monimutkaisuus. Tavoite on vastata naisten erityistarpeisiin. (Dominelli 2002.)

Feministinen ja rakenteellinen näkökulma auttavat ymmärtämään sukupuolittuneen väkivallan juuria, mutta ne tukevat myös yksilöllisen työn kehittämistä sosiaalityössä. Näiden lähestymistapojen avulla voidaan tarjota parempaa tukea sekä yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamisessa että asiakkaan henkilökohtaisessa tilanteessa. Varhainen puuttuminen parisuhdeväkivaltaan on ensiarvoisen tärkeää, sillä väkivallan pitkittyessä sen seuraukset uhrin hyvinvoinnille syvenevät ja monimutkaistuvat. Sosiaalityön tehtävänä on tukea väkivaltaa kokeneita naisia tunnistamalla väkivalta, kysymällä siitä empaattisella tavalla sekä tarjoamalla turvallinen ja kunnioittava kohtaaminen. Väkivallan tunnistaminen on usein haastavaa, sillä parisuhdeväkivalta voi olla monimuotoista ja piiloutua esimerkiksi henkisenä tai taloudellisenä väkivaltana, joka jää helposti huomaamatta. Usein uhrin eivät hae apua suoraan väkivallan vuoksi, vaan sen aiheuttamien seurausten takia, mikä korostaa ammattilaisten vastuuta kysyä väkivallasta herkästi ja toistuvasti. Aineistosta nousee esiin tärkeä oivallus: väkivallasta kysyminen on jo itsessään interventio. Kysymyskäytännöt tulisi normalisoida osaksi sosiaalityötä, jotta

hiljaisuus väkivallan ympärillä voidaan murtaa ilman leimaamista. Samalla on muistettava, että kysymisen on johdettava konkreettisiin tukitoimiin ja turvallisuuden varmistamiseen.

On tärkeää ymmärtää, ettei väkivallasta puhuminen automaattisesti johda eropäätökseen. Uhrin valintoja tulee kunnioittaa, jos hän haluaa jäädä suhteeseen tai ei ole vielä valmis irtautumaan siitä. Sosiaalityöntekijän rooli on silloin mahdollistaa asiakkaan kanssa turvallinen keskustelu, tuki ja polku eteenpäin sekä huolehtia naisen turvallisuudesta. Uhrin tukeminen ei tarkoita siis pelkästään suhteesta lähtemiseen kannustamista, vaan tilanteen turvallisuuden arviointia ja vaihtoehtojen tarjoamista. Jotta sosiaalityöntekijä voi aidosti tukea väkivaltaa kokenutta naista, hänen työssään on olennaista rakentaa luottamuksellinen ja aidosti kuunteleva vuorovaikutussuhde. Sosiaalityön vaikuttavuus piilee ennen kaikkea siinä, kuinka onnistutaan luomaan tila väkivallan sanoittamiselle, toivon herättämiselle ja turvallisen muutoksen mahdollistamiselle.

Työssämme korostui vahvasti itsemääräysoikeuden kunnioittaminen ja asiakaslähtöinen lähestymistapa. Sosiaalityössä keskeinen periaate on, että asiakas on oman elämänsä asiantuntija ja se pätee myös parisuhdeväkivaltaa kokeneiden kohdalla. Väkivallan uhrin eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan jokaisen kokemus on subjektiivinen. Ei ole olemassa vain yhdenlaista uhria. Siksi työskentelyn ja palveluiden tulee mukautua asiakkaan ainutlaatuiseseen tilanteeseen ja tarpeisiin. Asiakkaan ja sosiaalityöntekijän tulee yhdessä pohtia asiakkaan elämäntilannetta, tarpeita ja tavoitteita. Näin työntekijä toimii asiakkaan rinnalla eikä pelkästään hänen puolestaan. Kun asiakas osallistuu aktiivisesti omaan prosessiinsa, se lisää asiakkaan sitoutumista palveluihin ja tukeen, mikä on yleensä haastavaa väkivallan kokijoiden kohdalla, joten tähän kannattaa panostaa. Asiakaslähtöinen ja osallisuutta korostava työote tekee työstä myös vaikuttavampaa. Kun palvelukokonaisuus ja tuki rakentuvat asiakkaan omista lähtökohdista ja tavoitteista, palvelut vastaavat aidosti hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Samalla asiakkaan itsemääräämisoikeus vahvistuu, sillä hän ei jää passiiviseksi toiminnan kohteeksi, vaan osallistuu aktiivisesti oman elämänsä ja toipumisensa rakentamiseen. Näin hän saa hallinnan tunteen omasta elämästään, mikä on yleensä parisuhdeväkivallan seurauksena heikentynyt tai jopa kadonnut kokonaan.

Traumatietoinen lähestymistapa korostaa ymmärrystä siitä, miten väkivalta vaikuttaa uhrin toimijuuteen ja kykyyn hahmottaa omaa tilannettaan. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on tunnistaa nämä vaikutukset ja tukea asiakasta hänen omien voimavarojensa löytämisessä ja vahvistamisessa. Parisuhdeväkivallan ollessa sukupuolittunut ilmiö, se

vaatii ammattilaisilta sukupuolisensitiivisyyttä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että sosiaalityöntekijät tunnistavat naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteet, kuten häpeän, syyllisyyden ja emotionaalisen sidoksen vaikutukset. Auttamisessa tulee tunnistaa ja ottaa huomioon naissukupuolesta johtuvat tarpeet, kuten korostunut merkitys sosiaalisille suhteille. Toipuminen parisuhdeväkivallan kokemisesta on usein pitkä ja epälineaarinen prosessi, johon voi liittyä sekä edistysaskeleita että tapapakkeja. Väkivalta ei välttämättä pääty eroon, vaan se voi jatkua tai uhri ja tekijä voivat palata takaisin yhteen, mikä korostaa tuen jatkuvuuden ja joustavuuden merkitystä.

Tästä syystä moniammatillinen yhteistyö on keskeistä, jotta asiakas saa kattavaa ja ajantasaista tukea eri ammattilaisten asiantuntemuksen avulla. Aineistossa korostui moniammatillisen työn merkitys väkivallan ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. Rakenteellisen sosiaalityön keinoin luodaan yhteiset toimintamallit, jotka tukevat yksilötason työskentelyä ja selkeyttävät eri toimijoiden vastuuta ja rooleja. Moniammatillisessa yhteistyössä on tärkeää, että jokainen tietää oman roolinsa ja luottaa yhteistyökumppaneiden tietoon ja taitoon. Keskeistä on, että kaikilla on yhteinen tavoite, jota kohti edetään. Vakiintuneet ja selkeät yhteistyörakenteet mahdollistavat tehokkaan ja koordinoitun tuen väkivallan kaikille osapuolille. Yksi keskeinen moniammatillinen työmenetelmä väkivallan tapauksissa on MARAK.

Uhrien tukemisen lisäksi on välttämätöntä muuttaa miesten väkivaltaisista käyttäytymismalleja ja siten ehkäistä väkivaltaa tehokkaasti. Sen sijaan, että syyllistetään naisia, miesten on otettava vastuu omasta toiminnastaan ja tarkasteltava omaa käyttäytymistään kriittisesti. Tähän on kehitetty tekijätyön palveluita, jotka tukevat muutosta. Näissä palveluissa painotetaan yksilöllistä tilannearviota, psykoedukaatiota ja käyttäytymisen muutosta. Tekijätyössä korostetaan yksilöllistä tilannearviota, jolla tunnistetaan tekijän erityistarpeet ja väkivallan ilmenemismuodot. Psykoedukaation avulla lisätään väkivallan dynamiikasta ja omasta vastuusta. Käyttäytymisen muutosta tuetaan opettamalla konkreettisia, väkivallattomia toimintatapoja, jotka auttavat hallitsemaan tunteita ja ristiriitoja rakentavasti. On selvää, että pelkkä yksilötason työ ei riitä vaikuttamaan pitkäjänteisesti. Väkivallan taustalla ovat usein yhteiskunnalliset rakenteet ja sukupuoliroolit, joten tässä korostuu erityisesti miesten asenteiden muuttamisen merkitys. Patriarkaaliset normit ja epätasa-arvoiset valtarakenteet pitävät väkivaltaa, ja siksi miesten on oltava aktiivisesti mukana murtamassa näitä rakenteita.

Työssämme korostui intersektionaalisuus ja kulttuurisensitiivisen työtöteen rooli väkivallan ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. Sosiaalityöntekijöiden täytyy huomioida

sukupuolen lisäksi muut yksilön asemaan vaikuttavat tekijät, kuten etninen alkuperä, vammaisuus, ikä ja seksuaalinen suuntautuminen. Naisia ei voida niputtaa yhteen samanlaiseen ryhmään, koska edellä mainitut tekijät voivat myös vaikuttaa väkivallan kokemuksiin ja alttiuteen joutua sen uhriksi niin kaikki pitää huomioida väkivaltaan puuttuttaessa.

Aineistomme tutkimukset nostivat esiin, että naisiin kohdistuvan väkivallan vähättely ilmiönä ja väkivaltaa kokeneiden naisten kokemusten ohittamista tapahtuu kaikkialla kulttuurista riippumatta. Naisiin kohdistuva väkivalta ja väkivallan sukupuolistuneisuus on edelleen vähän sellainen kuuma peruna julkisessa keskustelussa. (Niemi ym. 2017; Piippo ym. 2022.) Tarvitaan siis yhteiskunnallista vaikuttamista ja tiedon lisäämistä. Sosiaalityöntekijöillä täytyy kerätä tietoa ja viedä niitä eteenpäin, jotta voidaan vaikuttaa päätöksentekoon, politiikkaan ja lakeihin. Olemme havainneet, että julkisessa keskustelussa, esimerkiksi uutisiin liittyvissä keskusteluissa, naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa katse siirtyy naiseen ja miehen sijaan. Keskustelu painottuu naisen syyllistämiseen ja vastuuttamiseen. Keskusteluissa näkyy pohdintaa siitä, miten nainen on itse omalla toiminnallaan voinut ansaita väkivallan. Syytä etsitään esimerkiksi naisen pukeutumisesta, mahdollisesta alkoholin käytöstä tai naisen tavasta olla. Tämä heijastaa yhteiskunnassa elävistä asenteista, joissa väkivaltaa ei automaattisesti tuomita, vaan sen oikeutusta haetaan uhrin toiminnasta. Tällaiset asenteet siirtävät vastuun pois väkivallan tekijältä, vaikka vastuun tulisi yksiselitteisesti olla juuri hänellä.

Työmme tuo hyvin esiin lainsäädännön tärkeyden: väkivallan kriminalisointi viestii kansalaisille selkeästi siitä, että yhteiskunta ei hyväksy väkivaltaa. Oikeudellinen viitekehys auttaa tunnistamaan väkivallan institutionaalisen ja yhteiskunnallisen kysymyksenä. Lainsäädäntö on keino lisätä tietoisuutta väkivallasta ja vaikuttaa miten se ymmärretään sekä miten siitä julkisessa keskustelussa puhutaan. Se on tärkeää väkivaltaan liittyvien asenteiden ja sosiaalisten sekä kulttuuristen normien muokkaamisessa. Oikeusperustainen kehys on erittäin tärkeä väkivallan uhreille, koska lait ja ihmisoikeusvelvoitteet asettavat valtiolle ja viranomaisille velvollisuuden toimia. (Goodey 2018, 5: Piippo ym. 2022, 498.)

Yleisesti ajatellen voidaan todeta, että niin kauan kuin tapahtuu väkivaltaa suhteissa ja joudumme lehdistä miesten puolisoihinsa kohdistamasta väkivallan- ja surmateoista, on selvää, että sukupuolittuneen väkivallan ehkäisy ja siihen puuttuminen ovat edelleen riittämättömiä. Gradun tekeminen vahvisti käsitystämme siitä, että naisiin kohdistuva väkivalta on monitahoinen ja rakenteellisesti ylläpidetty ilmiö, johon ei ole yksinkertaisia

ratkaisuja. Feministinen ja rakenteellinen sosiaalityö antavat kuitenkin arvokkaita näkökulmia, jotka auttavat hahmottamaan väkivaltaa laajemmin kuin pelkkänä yksilön tai perheen sisäisenä ongelmana. Näissä lähestymistavoissa painottuu normien, eriarvoisuuden ja yhteiskunnallisten valtasuhteiden ymmärtäminen, joka on keskeistä, kun pyritään vaikuttamaan väkivallan syihin eikä pelkästään seurauksiin. Feministinen sosiaalityön näkökulma on hyvin keskeinen, kun kyse on sukupuolittuneesta vallankäytöstä. Rakenteellinen ja yksilöllinen näkökulma täydentävät toisiaan ja niiden avulla väkivallan kierrettä voidaan todella katkaista.

Sosiaalityöllä on kaksoisrooli eli sosiaalityöntekijöiden pitää tehdä sitä yksilötyötä asiakkaiden kanssa ja samalla edistää yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Se herättää kuitenkin kysymyksen siitä, että miten me sosiaalityöntekijöinä tosiasiallisesti voimme tehdä laajempaa yhteiskunnallista vaikuttamista, kun yksilötason asiakastyö itsessään on usein tosi kiireistä. Lainsäädäntö ja sosiaalityön eettiset ohjeet tukevat kyllä sosiaalityön molempia tehtäviä, mutta resurssit, aika ja organisaation rajat eivät välttämättä aina toimi yhteen. Gradua tehdessä aineistossa toistui jatkuvasti se, että sosiaalityöntekijöillä ei ole tarpeeksi tietoa ja taitoa työskennellä naisiin kohdistuvan väkivallan parissa. Koulutusta pitää lisätä merkittävästi niin tunnistamisen, kohtaamisen, moniammatillisen yhteistyön, sukupuolinäkökulman kuin rakenteellisen työskentelyn näkökulmasta.

Työmme pohjalta olemme vahvasti sitä mieltä, että sosiaalityön koulutusohjelmassa sukupuolen ja väkivallan teemat tulisi sisällyttää pakollisiksi osiksi, jotta niiden käsittely ei jäisi vapaaehtoisuuden varaan. Opinnoissa tulisi yleisesti korostaa sukupuolen merkitystä ja sen huomioimista. Opiskelijoille tulisi tarjota syvällistä ymmärrystä sukupuolen vaikutuksesta väkivallan ilmiöihin sekä sosiaalityön käytäntöihin. Näin varmistetaan, että sosiaalityön kentillä on osaavia ja ammattitaitoisia tekijöitä, sillä väkivallan ilmiötä voi esiintyä lähes kaikissa sosiaalityön alueilla. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on tutkittu paljon. Jatkotutkimusta ajatellen voisi olla hyvä tutkia lisää systemaattisia keinoja puuttua väkivaltaan. Siinä ideana voisi olla se, että sosiaalityöntekijät saisivat keinoja, jotka helpottavat puuttumista, mutta ne eivät kuitenkaan vie tilaa naisten tarpeista ja toiveista lähtevästä työstä. On hyvä olla jonkinlaiset raamit ja ohjeet työn tekemiselle, mutta ne eivät saa jyrätä asiakaslähtöisyyttä. Toinen jatkotutkimusideamme on se, että miten feministisen sosiaalityön periaatteet toteutuvat käytännössä väkivallan tapauksissa sosiaalityöntekijöiden kokemusten näkökulmasta. Siten saataisiin tietoa siitä, toteutuuko sukupuolitietoinen työ käytännössä.

Lähteet

Ahlgren, Lina & Kiuru, Elina & Pönkänen, Laura & Rajakaltio-Kiuru, Katja (2023) Seksuaaliväkivallan vaikutukset. Tilastoja seksuaaliväkivallasta. Teoksessa, Bildjuschkin, Katriina & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (toim.) Seksuaaliväkivaltatyön perusteet.

Albanesi, Cinzia & Tomasetto, Carlo & Guardabassi, Veronica (2021) Evaluating interventions with victims of intimate partner violence: a community psychology approach. *BMC Women's health* vol. 21 (1), 1–15. <https://doi.org/10.1186/s12905-02101268-7>

Bildjuschkin, Katriina & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023) Seksuaaliväkivaltatyön perusteet. Punamusta Oy. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Bradbury-Jones, Caroline & Isham, Louise (2021) *Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers*. Springer international publishing AG.

Dominelli, Lena & Campling, Jo (2002) *Feminist social work theory and practice*. London. Macmillan Education UK.

Elo, Satu & Kajula, Outi & Tohmola, Anniina & Kääriäinen, Maria (2022) Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 34 (4), 215–225.

Goicolea, Isabel & Bäckström, Hanna & Marcus, Lauri & Carbin, Maria & Linander, Ida (2023) Daring to ask about violence? A critical examination of social services' policies on asking about gender-based violence. *Journal of gender-based violence* vol. 7 (3), 467–482. <https://doi.org/10.1332/239868021X16903817520612>

Goodey, Joanna (2018) Domestic violence – A rights-based response. Drawing on results from fra's violence against women survey. Teoksessa Holt, Stephanie & Overlien & Devaney, John (toim.) *Resbondig to domestic violence. Emerging challenges for policy, practice and researc in Europe*. Lontoo. Jessica Kingsley Publishers, 23-41.

Granfelt, Riitta (2004) Marginaalitarinoita – asunnottomuuden, päihteiden ja rikosten kierre naisten ja miesten tulkitsemana. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä. PSkustannus.

Heywood, Isobel & Mulveen, Jacky 2021: From surviving to thriving: A feminist empowerment approach to supporting women affected by intimate partner violence. Teoksessa Bradbury-Jones, Caroline & Isham, Louise (toim.) *Understanding genderbased violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers*. Springer international publishing AG.

Hietämäki, Johanna & Siltala, Heli & Keskipetäjä, Miina & Attila, Henna & Hisasue Tomomi & Pietiläinen, Marjut & Kero, Katja (2023) Seksuaaliväkivalta parisuhteessa. Teoksessa, Bildjuschkin, Katriina & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (toim.) *Seksuaaliväkivaltatyön perusteet*.

- Honkatukia, Päivi & Pösö, Tarja (2004) *Rajattu tila, sukupuoli ja väkivalta – nuoret puhumassa väkivallasta koulukodissa*. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Hurtig, Johanna & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2017) *Väkivallan kohtaaminen rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön kysymyksenä*. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja*. United Press.
- Husso, Marita (2003) *Parisuhdeväkivalta – Lyötyjen aika ja tila*. Tampere. Vastapaino.
- Isham, Louise & Bradbury-Jones, Caroline 2021: *Reflections and future directions*. Teoksessa Bradbury-Jones, Caroline & Isham, Louise (toim.) *Understanding genderbased violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers*. Springer international publishing AG.
- Kaikkonen, Salla (2024) *Lähisuhdeväkivallan ja seksuaaliväkivallan tekijätyö Suomessa -Palvelut, ohjelmat ja lähisuhdeväkivallan tekijöiden kohtaaminen sote-palveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos raportti 7/2024*. Punamusta Oy.
- Kaittila, Anniina & Nyqvist, Leo (2014) *Taloudellinen väkivalta parisuhteessa – kirjallisuuskatsaus*. *Janus* vol 22 (3), 262–278.
- Kananoja, Aulikki & Karjalainen, Pekka (2017) *Hyvinvoinnin edistäminen ja yhteistyö sosiaalipolitiikan uusissa rakenteissa. Rakenteellinen sosiaalityö*. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki. Tietosanoma Oy. 4. uudistettu laitos. 1.painos 2007. 162–163.
- Kangasniemi, Mari & Utriainen, Kati & Pietilä, Anna-Maija & Jääskeläinen, Petri & Ahonen, Sanna-Mari & Liikanen, Eeva (2013) *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*.
- Kantola, Johanna (2020) *Sukupuoli ja valta*. Teoksessa Saresma, Tuija & Rossi, LeenaMaija & Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere. Vastapaino.
- Keskinen, Suvi (2004) *Katkokset ja jatkumot feministisessä sosiaalityökeskustelussa*. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Keskinen, Suvi (2005) *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat – Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Tampere. Tampere University Press.
- Kovanen, Tuulia (2017) *Miksi väkivallan kokijaa autetaan? Teoksessa Havu, Elina & Kovanen, Tuulia & Lehtonen, Maiju & Uusitalo, Sanna (toim.) Askeleita jalkautuvaan väkivaltatyöhön – Hyvinvoinnilla väkivaltaa vastaan. Ensi- ja turvakotien liitto*.
- Kuronen, Marjo (2017) *Feministinen tutkimus ja sosiaalityön tutkimus – kohtaamisia ja kohtaamattomuutta*. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Kuula, Arja (2006) *Tutkimusetiikka – Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere. Vastapaino.
- Laitinen, Merja (2004) *Inestin uhri – Särjetty sukupuoli*. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.): *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä. PS- kustannus.

Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna & Skaffari, Pia 2017a: Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ. Teoksessa Havu, Elina & Kovanen, Tuulia & Lehtonen, Maiju & Uusitalo, Sanna (toim.) Askeleita jalkautuvaan väkivaltatyöhön – Hyvinvoinnilla väkivaltaa vastaan. Ensi- ja turvakotien liitto.

Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna & Skaffari, Pia (2017b) Jalkautuva nais erityinen väkivalta työ. Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ. Teoksessa Havu, Elina & Kovanen, Tuulia & Lehtonen, Maiju & Uusitalo, Sanna (toim.) Askeleita jalkautuvaan väkivaltatyöhön – Hyvinvoinnilla väkivaltaa vastaan. Ensi- ja turvakotien liitto.

Lidman, Satu (2015) Väkivaltakulttuurin perintö: sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki. Gaudeamus Oy.

Lips, Hilary M (2018) Gender: The Basics. London. Routledge.

Lombard, Nancy 2013:” What about the men? – Understanding men’s experiences of domestic abuse within gender-based model of violence. Teoksessa Lombard, Nancy & Mcmillan, Lesley (toim.) Violence against women – Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation. London. Jessica Kingsley publishers.

Lombard, Nancy & McMillan, Lesley 2013: Taking Stock – Theory and practice in violence against women. Rummery, Kirstein 2013: Partnership working and tackling violence against women – Pitfalls and possibilities. Teoksessa Lombard, Nancy & Mcmillan, Lesley (toim.) Violence against women – Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation. London. Jessica Kingsley publishers.

Martin, Elizabeth & Devaney, John & Carney, Gemma (2018) Older Women’s experiences of domestic violence. Teoksessa Holt, Stephanie & Overlien & Devaney, John (toim.) Resbondig to domestic violence. Emerging challenges for policy, practice and researc in Europe. Lontoo. Jessica Kingsley Publishers, 309–324.

Mclindon, Elizabeth & Fiolet, Renee & Hegarty, Kelsey (2021) Is gender-based violence a neglected area of education and training? An analysis of current developments and future directions. Teoksessa Bradbury-Jones, Caroline & Isham, Louise (toim.) Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers. Springer international publishing AG.

Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (2017) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere. Vastapaino.

Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita (2019a) Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa – ERPAS-hankkeen arviointi. Helsinki. PunaMusta Oy.

Notko, Marianne & Husso, Marita 2019: Lähisuhdeväkivalta ilmiönä. Teoksessa Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita (toim.) Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa – ERPAS-hankkeen arviointi. Helsinki. PunaMusta Oy.

Niklander, Elisa & Peltonen, Joonas & Notko, Marianne & Husso, Marita (2019b) Enhancing professional skills and raising awareness on domestic violence, violence against women and shelter services (ERPAS) – hanke. Teoksessa Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita (toim.) Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa – ERPAS-hankkeen arviointi. Helsinki. Punamusta Oy.

Niklander, Elisa & Peltonen, Joonas & Fagerlund, Monica & Mela, Marianne & Houtsonen, Jarmo & Notko, Marianne & Husso, Marita 2019c: ERPAS-hankkeen projektikokonaisuus ja sen arviointi. Teoksessa Niklander, Elisa & Notko, Marianne & Husso, Marita (toim.): Lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja ammattilaisten koulutus sosiaali- ja terveydenhuollossa ja poliisissa – ERPAS-hankkeen arviointi. Helsinki. Punamusta Oy.

Nyqvist, Leo (2004) Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä. PS-kustannus.

Nyqvist, Leo (2008) Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu intiimi – Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus.

Ojuri, Auli (2004) Väkivalta naisen elämän varjona – tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäkulusta ja selviytymisestä. Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus.

Orme, Joan (2013) Feminist social work. Teoksessa Gray, Mel & A. Webb, Stephen (toim.) Social work theories and methods. London. Sage Publications Ltd, 87–98. 2. uudistettu painos. 1. painos 2008.

Pehkonen, Aini & Jokinen, Eeva (2017) Tutkimusetiikkaa ei voi unohtaa. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 25(3). 189–190. <https://journal.fi/janus/article/view/65453>

Petrelius, Päivi (2004) Naistapaiset hoivaettiset lähestymistavat sosiaalityössä. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä. PS-kustannus.

Petrelius, Päivi (2005) Sukupuoli ja subjektius sosiaalityössä – Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. Jyväskylä. Jyväskylä University Printing House.

Piippo, Sisko & Husso, Marita & Hirvonen, Pasi & Notko, Marianne & Glumbikova, Katerina (2021) Institutional and affective practices of domestic violence interventions in social work: Malignant positioning of victims. Teoksessa Husso, Marita & Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Laitila, Aarno & Eilola, Jari & Siltala, Heidi (toim.) Violence, gender and affect: interpersonal, institutional and ideological practices. Springer international publishing.

Piippo, Sisko & Notko, Marianne & Husso, Marita & Carter Anand, Janet (2022) Framing social work discourses of violence against women. Insights from Finland and India. *Affilia* 37 (3), 487–504. <https://doi.org/10.1177/08861099211040906>

Piippo, Sisko (2022) Lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteet, käytännöt ja toimijuus sosiaalityössä. Kuopio. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, 282.

Piippo, Sisko & Hirvonen, Pasi & Husso, Marita & Notko, Marianne 2024: Moraalijärjestyksen rajoilla – Väkivallan kohtaaminen ammatillisena toimintana ja rajatyönä sosiaali- ja terveydenhuollossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 89 (2), 133–124.

Piispa, Minna (2008) Väkivallan muodot heteroseksuaalisissa parisuhteissa. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu intiimi – Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus.

Piispa, Minna & October, Martta 2017: Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (3) 304–312.

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku (2017) Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa – Miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolistunut väkivalta – Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere. Vastapaino.

Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2017) Rakenteellinen sosiaalityö aikakauden haasteena. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. United Press.

Rangul Askeland, Ingunn & Råkil Marius (2018) Models of treatment of intimate partner violence. Genfer-based and trauma-informed work at alternative to violence in Norway. Teoksessa Holt, Stephanie & Overlien & Devaney, John (toim.) Resbondig to domestic violence. Emerging challenges for policy, practice and researc in Europe. Lontoo. Jessica Kingsley Publishers, 269–291.

Rendic, Piia (2015) Ihmiskaupan kasvot. Ryttylä. Kustannus Oy Uusi Tie.

Riski, Taina (2009) Naisiin kohdistuva väkivalta ja tasa-arvopolitiikka. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä. Helsinki. Yliopistopaino.

Roegiers Mayeux, Chloe & Saharso, Sawitri & Tonkens, Evelien & Darling, Jonathan (2025) Suoport and autonomy: Social Workers' approaches in Dutch shelters for female survivors of domestic violence. *Social sciences* vol. 14 (4), 1–20. <https://doi.org/10.3390/socsci14040241>

Ronkainen, Suvi & Näre, Sari (2008) Intiimin haavoittava valta. Teoksessa Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu intiimi – Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi. Lapin yliopistokustannus.

Ronkainen, Suvi (2017) Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. Teoksessa Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere. Vastapaino.

Rossi, Leena-Maija (2020) Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere. Vastapaino.

Rummery, Kirstein 2013: Partnership working and tackling violence against women – Pitfalls and possibilities. Teoksessa Lombard, Nancy & Mcmillan, Lesley (toim.) Violence against women – Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation. London. Jessica Kingsley publishers.

Salminen, Ari (2023) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston raportteja.

Sawyer, Simon (2021) Supporting people affected by intimate partner violence in emergency and crisis situations. Teoksessa Bradbury-Jones, Caroline & Isham, Louise (toim.) Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers. Springer international publishing AG.

Shoener, Sara 2016: *The price of safety – Hidden costs and unintended consequences for women in the domestic violence service system*. Vanderbilt university press. Nashville

Siltala, Heli & Päivinen, Helena & Laitila, Aarno (2021) Reporting, reflecting and recognising emotions in therapeutic work with domestic violence perpetrators: Experiences of the Jyväskylä group model. Teoksessa Husso, Marita & Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Laitila, Aarno & Eilola, Jari & Siltala, Heidi (toim.) *Violence, gender and affect: interpersonal, institutional and ideological practices*. Springer international publishing.

Siukola, Reetta (2014) *Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkkinä päihde- ja mielenterveystyö*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 34. Tampere. Juvenes Print-Suomen yliopistopaino Oy.

Skaffari, Pia & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja 2021: *Auttamisjärjestelmän kriittiset kohdat parisuhdeväkivallan kokijoiden näkökulmasta*. Lapin yliopisto. Tutkimusraportti.

Sperlich, Mickey & Logan-Greene, Patricia & Finucane, Adair 2021: *Adopting a traumainformed approach to gender-based violence across the life course*. Teoksessa BradburyJones, Caroline & Isham, Louise (toim.) *Understanding gender-based violence – an Essential textbook for nurses, healthcare professionals and social workers*. Springer international publishing AG.

Särkelä, Riitta (2017) *Lukijalle*. Teoksessa Havu, Elina & Kovanen, Tuulia & Lehtonen, Maiju & Uusitalo, Sanna (toim.) *Askeleita jalkautuvaan väkivaltatyöhön – Hyvinvoinnilla väkivaltaa vastaan*. Ensi- ja turvakotien liitto.

Tasala, Tanja (n.d.) *Lähisuhdeväkivalta ilmiönä*. Puutu väkivaltaan verkkokoulutus. THL.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Uudistettu laitos. 1. painos 2002.

Vilka, Hanna (2010) *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. Jyväskylä. PSkustannus.

Vilka, Hanna (2021) *Näin onnistut opinnäytetyössä – Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. Jyväskylä. PS-kustannus.

Vilka, Hanna (2023) *Kirjallisuuskatsaus metodina opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Helsinki. Art House.

Whiting, Nel 2013: *Effecting operational change through training – Challenges and approaches*. Teoksessa Lombard, Nancy & Mcmillan, Lesley (toim.) *Violence against women – Current theory and practice in domestic abuse, sexual violence and exploitation*. London. Jessica Kingsley publishers.

Wilcox, Tracy & Greenwood, Michelle & Pullen, Alison & O’Leary Kelly, Anne & Jones, Deborah (2021) *Interfaces of domestic violence and organization: Gendered violence and inequality*. *Gender work organ.* (28), 201–721.

Wood, Leila & Clark, Dessie & Cook Heffron, Laurie & Voth Schrag, Rachel (2020) *Voluntary, survivor-centered advocacy in domestic violence agencies*. *Advances in social work vol.20* (1), 1-21. <https://doi.org/10.18060/23845>

MUUT LÄHTEET

Karvinen, Eevi (2025) Mies tappoi raskaana olevan naisystävänsä lapsen silmien edessä – Omaisten suru täytti oikeussalin Tampereella: ”Lapseni tapoit”. Iltalehti.

<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/305e1337-102d-40e4-8c19-0b3606c447c5> Viitattu 01.09.2025

Kuusikoski, Kaisa (2024) Giselen pitkä painajainen. Iltasanomat. <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000010843036.html> Viitattu 01.09.2025.

Lapinkangas, Jatta (2025) Järkyttävä teko Seinäjoella: 12-vuotias oli paikalla, kun isä teloitti perheenäidin. Iltalehti. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/474d7d8c-f5c6-4972881d-d8fd255b2617> Viitattu 01.09.2025.

Mäkinen, Jenny (2015) Mies piinasi naisystävänsä julmalla tavalla – yksityiskohdat järkyttävää luettavaa. Iltasanomat. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000011254451.html> Viitattu 01.09.2025

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry & Suomen kansallinen väkivaltaobservatorio (2024) Miesten asenteet naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan. Kyselytutkimuksen tulokset. https://nytkis.org/wp-content/uploads/Tutkimustulokset_kaikki-graafit.pdf Viitattu 01.09.2025

Naisten linja (2025) Naisiin kohdistuva väkivalta Suomessa.

<https://naistenlinja.fi/naisiin-kohdistuva-vakivalta-suomessa/> Viitattu 01.09.2025

<https://naistenlinja.fi/materiaalit-ja-oppaat> Viitattu 19.11.2024.

Sosiaalihuoltolaki (30.12.2014/1301, 7§)
<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1301> Viitattu 11.8.2025.

UN Women (n.d.) Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ. <https://unwomen.fi/elama-ilman-vakivaltaa-2/> Viitattu 01.09.2025.